

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky

Diplomová práce

2011

Lucie Vehovská

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky

Lucie Vehovská

**Účast OSN na humanitárních krizích,
vyvolaných ozbrojenými konflikty se
zaměřením na problematiku humanitárních
intervencí**

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Lucie Vehovská**

Vedoucí práce: **Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **23. června 2011**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

VEHOVSKÁ, Lucie. *Účast OSN na humanitárních krizích, vyvolaných ozbrojenými konflikty se zaměřením na humanitární intervence*. Praha, 2011. 109 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc..

Anotace (abstrakt)

Diplomová práce „Účast OSN na humanitárních krizích, vyvolaných ozbrojenými konflikty se zaměřením na humanitární intervence“ se zabývá problematikou využívání humanitární intervence jako jednoho z nejkontroverznějších prostředků, které byly reakcí na humanitární krize, vyvolané ozbrojenými konflikty. Zaměřuje se na humanitární intervence OSN první poloviny 90. let, kdy tento koncept byl poznamenán neúspěšnými řešeními konfliktů ve Rwandě a v Somálsku. Snaží se odhalit chyby, kterých se Organizace spojených národů v těchto konfliktech dopustila, a zmapovat její snahy se s těmito neúspěchy vyrovnat a poučit se z nich. Dále se věnuje otázkám, které využívání konceptu humanitární intervence vyvolaly a následně doprovázejí i koncept Odpovědnosti za ochranu. Práce dále mapuje prostředky této organizace, které jsou v případě ozbrojených konfliktů využívány, a názorový posun OSN z termínu humanitární intervence ke konceptu Odpovědnost za ochranu, jehož implementace znovu vyvolává na půdě OSN vášnivé diskuse, přestože na Summitu OSN 2005 byl tento koncept jednomyslně odhlasován všemi členskými státy. Snaha o celosvětový mír a bezpečnost bude vždy aktuální problematikou a měla by být v popředí zájmu všech aktérů.

Abstract

This diploma work „Participation of UN in humanitarian crisis caused by armed conflict, focused on humanitarian intervention“ devotes to problems with using

humanitarian intervention as one of the most controversial measures, that were reaction to humanitarian crisis, caused by armed conflicts. It focuses on humanitarian intervention of first half of 90's, when this concept was stigmatised by unsuccessful solutions to armed conflicts in Rwanda and Somalia. It tries to reveal fouls, which UN committed in these conflicts and maps out the pretences at balancing with these fouls and taking instruction to the future. Furthermore it devotes to questions which using concept of humanitarian intervention stired up and new concept Responsibility to protect is also gone with the same questions. This work maps out measures of UN, which are using in case of armed conflicts and shift of opinion from the term humanitarian intervention to concept Responsibility to protect, which implementation is stirring up lively discussion. Nevertheless this concept was unanimously voted by all member countries in Summit OSN 2005. Efforts of international security and peace with be ever actual issue a this issue should be at front of all people's interest.

Klíčová slova

Etnické konflikty, konflikty, Rwanda, Somálsko, OSN, humanitární krize, humanitární intervence,

Keywords

Ethnic conflicts, conflicts, Rwanda, Somali, humanitarian intervention, UN, humanitarian crisis

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 20. května 2011

Lucie Vehovská

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala za cenné rady a připomínky k této magisterské práci vedoucímu mé práce Doc. RNDr. Pavlovi Nováčkovi, CSc.. Dále děkuji panu Zdeňkovi Hartmannovi za kontrolu gramatické správnosti této práce.

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Institut sociologických studií
Katedra veřejné a sociální politiky

**Účast OSN na humanitárních krizích, vyvolaných ozbrojenými
konflikty se zaměřením na problematiku humanitárních
intervencí**

Teze diplomové práce

Vypracovala : **Bc. Lucie Vehovská**

Konzultant: **Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.**

Forma studia: Mgr. distanční

Akademický rok: 2009/2010

1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného tématu

Přes veškeré snahy zachovat světový mír zůstávají ozbrojené konflikty významnou součástí naší lidské existence. Některé se rozhoří poprvé a také naposled. V některých lokalitách jsou však ozbrojené konflikty na denním pořádku a rozhoří se téměř při každém sebevětším problému. Konflikt je obecně definován jako nesoulad, protiklad nebo kolize jednotek. Cílevědomý spor aktérů, zápas o hodnoty týkající se zachování či zvýhodnění statusu či moci, v němž je cílem odpůrců neutralizovat, zranit či odstranit rivala. S ozbrojenými konflikty je téměř vždy skloňován také termín humanitární krize. Obecně je humanitární krize definována jako situace, ve které jsou běžné prostředky lidí, které jim garantují důstojný život, narušeny v důsledku přírodní katastrofy nebo lidmi zaviněné krize. Největším aktérem na poli mezinárodního míru a bezpečnosti je bezpochyby Organizace spojených národů, která byla založena s cílem již nedopustit zvěrstva, kterých bylo lidstvo svědkem během 1. a zejména 2. světové války. OSN však není neomylná organizace a její činnosti jsou spojeny s mnoha problematickými akcemi. Jedním z nejkontroverznějších prostředků, které nyní OSN využívá, je humanitární intervence. Tento vpád jednotek OSN do intervenovaného státu bez jeho souhlasu, avšak z humanitárních důvodů, vyvolal debatu, zda má OSN vůbec právo narušit suverenitu samotného státu. Kromě toho ne vždy dosahuje svých plánovaných cílů.

Činnost OSN je samozřejmě záslužná, avšak ne vždy bezchybná. Navíc si mnoho lidí a médií myslí, že reaguje relativně pomalu a že tato organizace má za úkol téměř dělat zázraky ve složitých podmínkách a v nezvykle krátkém čase.

2. Teoretická východiska

Důležitým teoretickým východiskem mého tématu je Listina základních práv a svobod, kterou se musí řídit většina států světa, a základní dokumenty mezinárodního humanitárního práva – např. 4 Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů z r.1949, Charta OSN. Dalším teoretickým východiskem je dále teorie o příčinách konfliktů v mezinárodních vztazích.

3. Cíle diplomové práce a výzkumné otázky

Cíle diplomové práce

- a) Zmapování možností OSN při obnovení mezinárodní bezpečnosti a míru
- b) Nedostatky při využívání humanitárních intervencí jako jedno z řešení

humanitárních krizí 90. let 20. století, vyvolaných ozbrojenými konflikty

- c) Zmapovat poučení OSN do budoucnosti ze „zpackaných“ humanitárních intervencí na příkladu Rwandy a Somálska

4. Výzkumné otázky

- a) Je humanitární intervence jako taková efektivním a účinným řešením ozbrojených konfliktů ze strany OSN a zahraniční politiky ČR?
- b) Nakolik je OSN schopna poučit se ze svých chyb, např. ve Rwandě, Somálsku apod.?
- c) Došlo k posunu vnímání humanitárních intervencí ze strany OSN za posledních 20 let?
- d) V čem by mise OSN mohly být problematické a kde naopak lze najít jejich přínos?
- e) Je samotná existence OSN určitou prevencí?
- f) Na základě zkušeností s genocidou ve Rwandě došlo k vytvoření několika důležitých strategických dokumentů (např. Odpovědnost chránit). Jsou tyto dokumenty vůbec životaschopné a lze je využít v praxi?

5. Metody a prameny

Základem pro diplomovou práci bude studium odborné literatury věnující se ozbrojeným konfliktům a humanitárním intervencím OSN. Následně bych se zaměřila na využití metody sekundární analýzy, zejména na studium internetových a novinových článků, které se touto tematikou zabírají.

Hlavní metodou budou případové studie dvou vybraných ozbrojených konfliktů a také rozhovory s nejdůležitějšími aktéry.

6. Předpokládaná struktura diplomové práce

- 1) Úvod
- 2) Teoretická východiska – dokumenty mezinárodního humanitárního práva, Charta OSN, Teorie o příčinách konfliktů v mezinárodních vztazích
- 3) Metody – případové studie
- 4) Deskriptivní část – popis problematiky, týkající se humanitární intervence, humanitárních krizí, ozbrojených konfliktů, OSN

- 5) Analytická část – přínos a nevýhody humanitární intervence na vybraných ozbrojených konfliktech
- 6) Závěry

7. Základní literatura k tématu

1. BAAR, V.: *Národy na prahu 21. století – emancipace nebo nacionalismus*, nakladatelství Tilia: Šenov u Ostravy, 2002, str. 415, ISBN 80-86101-66-5
2. BELL – FIALKOFF A.: *Etnické čistky*, nakladatelství Práh, Praha, 2003, str. 327, ISBN 80-7252-070-9
3. *Centrum UNHCR pro dokumentaci a výzkum: Situace uprchlíků ve světě: humanitární program*, Oxford: Oxford university press, 1997, str. 302 ISBN 0-19-829309-9
4. *Fakta a čísla OSN: základní údaje o Organizaci spojených národů*, Praha: Informační centrum OSN v Praze, 2005, str. 297, ISBN 80-86348-02-4
5. CHUTNÁ M., JÍLEK D.: *Mezinárodní právo humanitární v dokumentech*, Brno: Masarykova univerzita, 1994, 291 str. ISBN 80-210-0974-8
6. KREJČÍ O.: *Mezinárodní politika*, Praha: Victoria Publishing, 2007, str. 511, ISBN 80-7187-034-X
7. LEANING J., BRIGGS M. S., CHEN C. L.: *Humanitarian crises : the medical and public health response*, Cambridge : Harvard University Press, 1999, 379 s. ISBN 0-674-15515-7
8. WAISOVÁ Š.: *Řešení konfliktu v mezinárodních vztazích*, Portál, 2005, str. 201, ISBN 80-7178-390-0
9. WELSH M. J.: *Humanitarian intervention and international relations Oxford* : Oxford University Press, 2006. 234 str. ISBN 978-0-19-929162-5

V Praze dne 11. června 2010

Konzultant: RNDr. Pavel Nováček, CSc.

Diplomant: Bc. Lucie Vehovská

Podpis:

Podpis:

Obsah

1	ÚVOD	4
2	VYMEZENÍ ZKOUMANÉHO PROBLÉMU	7
3	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	9
3.1.	MEZINÁRODNÍ HUMANITÁRNÍ PRÁVO	9
3.2.	CHARTA OSN	11
3.3.	TEORIE O PŘÍČINÁCH KONFLIKTU V MEZINÁRODNÍCH VZTAZÍCH	13
3.3.1.	<i>Biologicko – psychologické teorie</i>	14
3.3.2.	<i>Teorie sociálních struktur společnosti</i>	15
3.3.3.	<i>Teorie struktur systému mezinárodních vztahů</i>	15
4	METODOLOGIE A SPECIFIKACE UŽITÝCH METOD	17
	DESKRIPTIVNÍ ČÁST	18
5	OZBROJENÉ KONFLIKTY	18
5.1.	TYOLOGIE KONFLIKTŮ	19
5.2.	OZBROJENÉ KONFLIKTY V AFRICE	20
6	HUMANITÁRNÍ KRIZE	22
7	HUMANITÁRNÍ INTERVENCE	25
7.1.	OTÁZKY, KTERÉ HUMANITÁRNÍ INTERVENCE VYVOLÁVÁ	26
7.1.1.	<i>Legálnost humanitárních intervencí</i>	26
7.1.2.	<i>Morálnost a etika humanitárních intervencí</i>	27
7.1.3.	<i>Kdy je možné narušit suverenitu státu?</i>	28
7.2.	KRITIKA HUMANITÁRNÍ INTERVENCE	29
7.3.	ODPOVĚDNOST CHRÁNIT – RESPONSIBILITY TO PROTECT	31
8	ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ	35
8.1.	OBECNÉ INFORMACE O OSN	35
8.2.	OSN A OZBROJENÉ KONFLIKTY	36
8.2.1.	<i>Preventivní diplomacie</i>	39

8.2.2.	<i>Preventivní rozmístění</i>	40
8.2.3.	<i>Preventivní odzbrojení</i>	40
8.2.4.	<i>Obnova míru – peacemaking</i>	41
8.2.5.	<i>Udržování míru – peacekeeping</i>	41
8.2.6.	<i>Budování míru</i>	44
8.2.7.	<i>Donucovací opatření</i>	44
8.2.8.	<i>Sankce</i>	45
8.3.	HUMANITÁRNÍ ČINNOST OSN	45
9	ČR A OSN.....	48
9.1.	AKTIVITY ČR V RÁMCI ČLENSTVÍ V OSN	48
9.2.	ČR A HUMANITÁRNÍ POMOC V RÁMCI OSN	49
9.2.1.	<i>Základní zásady poskytování humanitární pomoci</i>	49
9.2.2.	<i>Humanitární pomoc ČR 2011</i>	51
9.3.	ÚČAST ČR V MÍROVÝCH MISÍ OSN OD ROKU 1989	51
	ANALYTICKÁ ČÁST.....	54
10	RWANDA - NEJVĚTŠÍ SELHÁNÍ OSN V NOVODOBÉ HISTORII	54
10.1.	ZÁKLADNÍ ÚDAJE:	54
10.2.	STRUČNÁ HISTORIE RWANDY	55
10.3.	ETNICKÉ PROBLÉMY RWANDY	55
10.4.	OBČANSKÁ VÁLKA VE RWANDĚ	57
10.5.	NEŠŤASTNÝ ROK 1994	58
10.6.	RWANDA A OSN ANEB NEJVĚTŠÍ KOLEKTIVNÍ SELHÁNÍ OSN VŠECH DOB	61
10.6.1.	<i>Mise UNAMIR – základní informace</i>	61
10.6.2.	<i>Změny ve velikosti mise UNAMIR</i>	61
10.7.	SELHÁNÍ MISE UNAMIR – SELHÁNÍ OSN	63
10.8.	GENOCIDA VE RWANDĚ – POUČENÍ DO BUDOUCNOSTI?	65
10.9.	RWANDA V SOUČASNÉ DOBĚ	68
11	SOMÁLSKO.....	69
11.1.	ZÁKLADNÍ INFORMACE	69
11.2.	HISTORIE SOMÁLSKA	69
11.3.	SITUACE PO PÁDU DIKTATURY	70

11.4.	OPERACE UNOSOM I.	70
11.5.	OPERACE UNITAF	72
11.6.	UNOSOM II.	73
11.6.1.	<i>Černý jestřáb sestřelen</i>	74
11.7.	NEDOSTATKY ÚČASTI OSN V SOMÁLSKU	75
11.8.	SOMÁLSKO V SOUČASNÉ DOBĚ	77
12	ZÁVĚR.....	78
13	SOUHRN.....	82
14	SUMMARY.....	83
15	LITERATURA	84
16	SEZNAM ZKRATEK.....	97
17	SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK.....	99
18	SEZNAM PŘÍLOH.....	100
19	PŘÍLOHY	101

1 ÚVOD

Konflikt je každodenní součástí lidské existence. Mnoho sociologů jej považuje za hybnou sílu světa. Bez něj bychom ještě žili v jeskyních a lovili mamuty, společnost by stagnovala, nevyvíjela by se. Je tedy podstatným a v tomto smyslu i pozitivním aspektem lidského bytí. Lidé jsou však vystaveni i konfliktům, které jim naopak přinášejí spoustu zlého. Lidstvo se již od pradávna utkává v bojích o území, zdroje, moc a z mnoha dalších důvodů. Válka, konflikt je vždy něco velmi složitého a někdy i iracionálního. Jedná o jedno z největších neštěstí, jehož příčinami a obětmi jsou vždy lidé.

Dvacáté století je však v historii řešení konfliktů svým způsobem výjimečné. Během první poloviny lidstvo zažilo dvě světové války, které stály životy desítek milionů lidí a dalším mnoha stovkám miliónům trvale změnilo život. A také poprvé se rozhodl svět společně takovou katastrofu již nepřipustit. Tyto snahy položily základy mezinárodnímu humanitárnímu právu, zejména 4 ženevským konvencím, které nahradily starší již nedostatečnou ženevskou konvenci.

Vznikla první celosvětová organizace, jejímiž členy byly státy samotné, která se zavázala, že již nikdy nedopustí zvěrstva, která se odehrávala na bojištích i mimo ně během 2. světové války. Po vzniku Organizace spojených národů se ozbrojený konflikt najednou stal ostře sledovanou událostí, něčím, co do moderního lidského světa nepatří a čemu by se mělo předcházet. Ozbrojený konflikt se jako nikdy předtím dostal pod drobnohled i ze strany států, kterých se jich nijak nedotýkal z důvodu, že jakýkoli, i sebemenší konflikt, mohl znamenat ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti.

Žádná organizace na světě neztělesňuje stejně tolik snů a zároveň frustrace jako OSN. Nic by nemohlo být šlechetnější nebo dojemnější než Chartou stanovené cíle *„uchránit generace od metly války, posílit důvěru v základní lidská práva a podporovat sociální rozvoj a zlepšit životní úroveň ve větší svobodě“*.¹

OSN za celou dobu své existence učinila mnoho záslužného, ale také během své existence výrazně zklamala, např. nedostatečnou reakcí na hromadné vraždění ve

---

¹ Informační centrum OSN v Praze: Charta OSN [online] c 2011 [2005] dostupná na: webová adresa: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

Rwandě, na Balkáně, v Súdánu, váháním na poli kontroly zbraní a odzbrojení a ztrátou důvěryhodnosti Komise pro lidská práva.

Při zakládání OSN se předpokládalo, že bude chránit lidstvo před dalšími mezistátními konflikty a tomu byly přizpůsobeny i její možnosti. Na začátku 90. let se však svět změnil a postavil tak mezinárodní společenství před nové výzvy. Již se nebojovalo mezi státy, ale konflikty se rozhořely i uvnitř států. A na to OSN nebyla připravena, nevěděla, zda má mandát tyto konflikty řešit a chyběly jí k tomu i účinné prostředky. Vytvořilo se mnoho nových otázek, které bylo nutné zodpovědět.

Jednou z nich byla možnost a právo využití humanitární intervence, tedy vstup ozbrojených jednotek z humanitární důvodů do intervenovaného státu bez jeho souhlasu. Humanitární intervence se stala jednou z nejkontroverznějších metod při znovuoobnovování mezinárodního míru a bezpečnosti.

V 90. letech 20. století došlo mezinárodní společenství k přesvědčení, že humanitární intervence má víceméně své právo na existenci. K podobnému závěru došlo i OSN. Humanitární intervence se stala akceptovatelnou, odůvodnitelnou: „*Ano, můžeme a to či ono je důvodem*“. Využití humanitární intervence však s sebou neslo i mnoho otázek, na které dodnes neexistují jednoznačné odpovědi a které vyvolávají vášnivé diskuse.

Tato diplomová práce se zabývá účastí OSN na humanitárních krizích v 90. letech 20. století, jež byly vyvolány ozbrojenými konflikty se zaměřením na problematiku humanitárních intervencí. V této práci se soustředím především na dvě humanitární intervence, které z pohledu OSN byly nejkontroverznějšími a také nejvíce nepovedenými. Jedná se o humanitární intervence využitě v genocidě zmítané Rwandě a v nestabilním Somálsku. Účast OSN v těchto zemích se považuje za jedno z největších selhání organizace v jejích dějinách. První z nich nezabránila genocidě, druhá byla ukončena dříve, než splnila svůj účel.

Obě tyto zkušenosti donutily OSN přehodnotit smysl organizace a měly dosah na její další fungování. Hlavním cílem této práce bude zjištění nedostatků, které provázely tyto humanitární intervence a pomohly jim v negativním slova smyslu vejít do historie jako největší selhání mezinárodního společenství.

V rámci této práce budu užívat termín humanitární intervence, jejíž koncept byl v 90. letech politicky respektován. Jsem si vědoma toho, že v současné době je tento koncept nahrazen politickým konceptem Odpovědnost za ochranu, Responsibility to protect, či R2P. I když je tedy termín humanitární intervence v rámci mezinárodního

práva již překonaným pojmem, je v politologickém diskurzu stále užíván a z tohoto důvodu jej v této práci budu užívat i já.

2 Vymezení zkoumaného problému

Válečný konflikt je součástí lidské existence od jejího samotného počátku. Dějiny lidstva jsou z velké části dějinami válečných konfliktů, které pomáhaly utvářet lidstvo po stránce kulturní, politické, náboženské atd. Ozbrojené konflikty jsou všudypřítomné, jen metody vedení boje se změnilo spolu s vědecko-technickým vývojem. Ačkoliv existují snahy o udržení světového míru, svět je paradoxně přezbrojen. Respekt a status důležité země se řídí mimo jiné držením moderních zbraňových systémů, zejména jaderného arsenálu.

Ve válečných dějinách má 20. století mimořádné postavení, a to jak v pozitivních, tak v negativních aspektech. Dvě světové války, mnoho dalších válečných konfliktů po celém světě, ale také vytvoření první skutečně celosvětové mezinárodní organizace na ochranu bezpečnosti a míru, jejímž úkolem bylo povýšit konflikt na globální problém a nikoliv pouze na regionální, který se týká jen účastníků a okolních zemí.

Téměř polovinu tohoto století poznamenalo bipolární vidění světa, v jehož rámci svět stál téměř na hraně dalšího světového a poprvé v dějinách i jaderného konfliktu. Po zániku tzv. železné opony se optimisticky čekalo naplnění představ o bezpečném světě bez válek. Ty se však nenaplnily, naopak svět se stal svědkem nových ozbrojených konfliktů na etnickém základě, doprovázených naprosto brutálním násilím a hanobením základních lidských práv.

Na začátku 90. let se začaly čím dál více objevovat situace, které nebylo možné jasně zařadit jako ozbrojený konflikt, hladomor v důsledku sucha, politické nepokoje apod. Často se jednalo o události, které doprovázelo více jevů, a proto začaly být označovány jako komplexní nouzové situace nebo také humanitární krize. Řešení těchto humanitárních krizí si vyžadovalo komplexní přístup. Prostředky dosud užívané přestaly stačit. OSN stála před výzvou, které se snažila čelit, ale také si s ní nevěděla rady.

Jako jeden z prostředků se začala využívat tzv. humanitární intervence. Dosud neuchopitelný a nezakotvený prostředek v rámci mezinárodního humanitárního práva byl poprvé využit v Somálsku, a to zejména z důvodu, že zde nebyla žádná autorita, se kterou by bylo možné jednat o udělení souhlasu k vyslání vojenských jednotek pod patronátem OSN, což je pro klasickou mírovou operaci jednou z podmínek.

Využívání humanitárních intervencí s sebou přineslo mnoho otázek, na které se dodnes nenašly uspokojivé odpovědi. Mnoho z těchto otázek vyvolaly zejména dvě neúspěšné humanitární intervence, ke kterým došlo ve Rwandě a v Somálsku. Jedná se o dva konflikty z počátku 90. let, které jsou dodnes pro OSN a nejen pro ni, expresivně řečeno, noční můrou.

Reakce v případě Rwandy se považuje za jedno z největších kolektivních selhání OSN v jejích dějinách. V případě Somálska byla intervence považována za mimořádně neúspěšnou a navíc byla doprovázena velkými lidskými ztrátami na straně nasazených vojáků.

Humanitární intervence si však i přes počáteční neúspěchy vydobyla při řešení krizí respektované místo a je nyní považována za jeden z klasických prostředků při ochraně mezinárodního míru a bezpečnosti, a to i přesto, že dosud není definována v mezinárodním humanitárním právu a neustále se vedou diskuse o tom, zda je vůbec z právního hlediska možné ji využívat.

Neúspěšné snahy o řešení výše uvedených krizí však nebyly pouze důsledkem složité situace v zemích, kde byla intervence využita. Je však přehnané tvrdit, že za neúspěch může pouze OSN. Ani ta není všemocná, pokud autority v zemích nemají zájem situaci řešit či snahy o mír bojkotují.

Mám za to, že některé ze zjištěných nedostatků doprovázely nejen humanitární intervence, ale i operace na zajištění a udržení míru. Hlavním cílem této práce je zjištění chyb, kterých se OSN v rámci výše uvedených humanitárních operací dopustila, a snahy OSN poučit se z těchto chyb do budoucna.

3 Teoretická východiska

O ozbrojených konfliktech a jejich důsledcích čteme běžně v novinách či na internetu. O humanitárních intervencích a Organizaci spojených národů čteme sice již méně, ale asi každý si jistě dokáže představit, o čem je zhruba řeč. S tím si však v odborném textu nevystačíme. Každá oblast má své určité teoretické základy, ze kterých je třeba při psaní odborného textu vycházet. V případě této diplomové práce se jedná o mezinárodní humanitární právo, Chartu OSN a různé teorie konfliktů, ze kterých jsem si vybrala teorie o příčinách konfliktů v mezinárodních vztazích

3.1. Mezinárodní humanitární právo

Mezinárodní humanitární právo, neboli také válečné právo či právo ozbrojeného konfliktu, je soubor právních norem, jejichž cílem je maximální humanizace² lidské bytosti, která se přímo ozbrojeného konfliktu účastní či byla pro nemoc, zranění nebo zajetí z konfliktu vyřazena. Jedná se o právně závaznou kodifikaci zásad chování obou stran během konfliktu. Je součástí mezinárodního práva.

Snahy o ochranu osob během konfliktu jsou staré jako lidstvo samo, ale po dlouhou dobu se jednalo spíše o zásady morální, kterými se strany řídit nemusely. „Až do poloviny 19. století platilo Cicerovo *"ve válce právo mlčí"* a válka byla pokládána za *s právem neslučitelnou*.“³

První multilaterální dohoda, která položila základy mezinárodního humanitárního práva, byla podepsána roku 1864 v Ženevě. Tato dohoda povýšila ochranu obětí během války na státní záležitost a dohled nad dodržováním této dohody byl svěřen Mezinárodnímu výboru Červeného kříže⁴.

V současné době do mezinárodního humanitárního práva lze zařadit zejména tyto dokumenty⁵:

1. Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů z r.1949

---

² jedná se přednost **zásady humanity** před zásadou válečné účelnosti - tou se války řídily v historii - dle ní se použije vše, co poškozuje nepřítele

³ Český červený kříž: *Co je to humanitární právo* [online] c 2011 [01. 12. 2009] dostupná na: <http://www.cervenykriz.eu/cz/mhp/cojemhp.htm>

⁴ Jukl Marek: *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly: stručný přehled* [online] c 2011 [1. 10. 2009] dostupná na: <http://www.cervenykriz.eu/cz/mhp/konvence.htm>

⁵ Český červený kříž: *Co je to humanitární právo* [online] c 2011 [01. 12. 2009] dostupná na: <http://www.cervenykriz.eu/cz/mhp/cojemhp.htm>

- Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli
  - Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři
  - Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci
  - Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války
2. Úmluva o ochraně kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z r.1954
  3. Úmluva o zákazu vývoje, výroby a skladování bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich likvidaci z r.1972
  4. Dodatkové protokoly ke čtyřem Ženevským úmluvám z r.1977
  5. Dodatkový protokol o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů
  6. Dodatkový protokol o ochraně obětí konfliktů, nemajících mezinárodní charakter
  7. Úmluva o zákazu nebo omezení používání určitých druhů konvenčních zbraní, které mohou způsobit nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky z r.1980 a její protokoly:
    8. Protokol (I) o zákazu používání výbušných zbraní s nedetekovatelnými střepinami
    9. Protokol (II) o zákazu nebo omezení používání min a podobných prostředků
    10. Protokol (III) o zákazu nebo omezení používání zápalných zbraní
    11. Protokol (IV) o zákazu oslepujících laserových zbraní (z r.1995)
    12. Protokol (V) o výbušných pozůstatcích války (z r.2003)
  13. Úmluva o zákazu vývoje, výroby, skladování a užívání chemických zbraní a o jejich likvidaci z r.1993
  14. Úmluva o zákazu používání, skladování, výroby a přesunu protipěchotních min a jejich likvidaci z r.1997
  15. Římský statut mezinárodního trestního tribunálu OSN z r.1998
  16. Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte a o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů z r.2000

Do oblasti mezinárodního humanitárního práva lze také zařadit Úmluvy o prevenci a postihu zločinu genocidy z roku 1948, Úmluvy o neplatnosti statutárních omezení v případě válečných zločinů a zločinů proti lidskosti z roku 1968 a Dohodu o zásadách mezinárodní spolupráce při odhalování, zadržování, vydávání a stíhání osob zodpovědných za spáchání válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Poslední z nich schválilo Valné shromáždění v roce 1973.

Povinností všech zúčastněných stran konfliktu je dodržování mezinárodního humanitárního práva a šíření jeho znalosti. Strany konfliktu jsou také povinny stíhat případná porušení. Tuto úlohu na sebe převzalo mezinárodní společenství, a to zavedením mezinárodního soudnictví, zejména zřízením soudních tribunálů. Rada bezpečnosti dosud schválila dva: Soudní tribunál pro bývalou Jugoslávii a pro Rwandu⁶ a dále tribunály ve Východním Timoru, Sierra Leoně a Kambodži⁷.

Organizace spojených národů se také zasloužila o rozvoj mezinárodního humanitárního práva, ke kterému přispělo také zřízení Mezinárodního trestního soudu.

Povinnost dodržovat mezinárodní humanitární právo mají i ozbrojené jednotky, které jsou vyslány Organizací spojených národů. Tato povinnost je vymíněna v dohodách o operacích na udržení či vynucení míru, které OSN uzavírá s každým členským státem. Samozřejmě se to týká také humanitárních intervencí i dalších operací OSN. Členské státy jsou poté zodpovědné za to, že jejich vojáci, kteří jsou v rámci těchto operací vysláni, znají zásady mezinárodního humanitárního práva a budou je dodržovat. Vojáci mají také mimo jiné povinnost dodržovat IHL do té míry, jak to stanovuje jejich právní řád. V případě porušení je tedy možné jejich stíhání před soudy země, kterou byli vysláni. (Oberson 2007: 36-37)

3.2. Charta OSN

Jedná se o ustavující dokument Organizace spojených národů, který byl na konferenci v San Franciscu dne 26. června 1945 podepsán 50 zakládajícími státy. Je to jedinečný mezinárodní dokument, který změnil systém mezinárodních vztahů a založil nové principy jejich fungování. V platnost vešel 24. října 1945⁸.

---

⁶ Oba tyto tribunály jsou nyní přidruženými orgány Rady bezpečnosti.

⁷ Informační centrum OSN v Praze: *Mezinárodní humanitární právo* [online] c 2011 [2005] dostupná na: <http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/?kap=67>

⁸ MPSV: *OSN: obecné informace* [online] c 2011 [17. 7. 2007] dostupná na: <http://www.mpsv.cz/cs/1109>

Otto von Bismarck údajně řekl, že tvorba mezinárodního práva je jako klobása. Pro naše zdraví (a v rámci zachování zdravého rozumu) je lepší nevědět, jak je vyráběna. Proces vytváření práva, včetně mezinárodních dohod, jakou je např. Charta OSN, je ve skutečnosti velmi komplikovaný a zahrnuje střety různých politických zájmů a zákulisních kompromisů, které nemají naprosto nic společného s morálními principy. (Bagnoli 2006: 228)

Charta jako taková zastřešuje fungování OSN. Pro tuto diplomovou práci jsou nejdůležitější články VI a VII, které pojednávají o mírových řešeních sporů, popisují postupy při ohrožení míru, porušování míru při aktech agrese. O článek 6 se opírají operace na udržení míru a o článek VII operace na vynucení míru. O humanitárních intervencích se hovoří jako o operaci šest a půl, jelikož nelze přímo v Chartě nalézt oporu pro humanitární intervenci jako takovou.

Charta OSN však fakticky obsahuje množství pravidel, která jsou významná pro humanitární intervence, o která se lze případně opřít. Tak např. článek 2 odst. 4 – *„Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů.“*⁹

A dále článek 51 - *„Žádné ustanovení této Charty neomezuje v případě ozbrojeného útoku na některého člena Organizace spojených národů přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Opatření učiněná členy při výkonu tohoto práva sebeobrany se oznámí ihned Radě bezpečnosti; nedotýkají se nikterak pravomoci a odpovědnosti Rady bezpečnosti, pokud jde o to, aby kdykoli podle této Charty podnikla takovou akci, jakou považuje za nutnou k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti“*¹⁰

či článek 42- *„Má-li Rada bezpečnosti za to, že by opatření podle článku 41 nedostačovala anebo že se ukázala nedostatečnými, může podniknout takové akce leteckými, námořními nebo pozemními silami, jaké považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Takové akce mohou zahrnovat*

---

⁹Informační centrum OSN v Praze: *Charta OSN* [online] c 2011 [2005] dostupná na: webová adresa: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

*demonstrace, blokádu a jiné operace leteckými, námořními nebo pozemními silami členů Organizace spojených národ.*¹¹

Chartě OSN je už více než 60 let, a přestože již byla několikrát novelizována, její znění je již zastaralé a neodpovídá současným požadavkům na udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a nemůže být tedy rozumně využívána ve svém doslovném znění. Svět se změnil. Byla vynalezena vodíková bomba, z velké části skončila doba kolonialismu a bipolárního vidění světa. Vznikla hrozba terorismu. Znění Charty OSN je často podrobováno kritice a existují dlouholeté snahy o její reformu. Generální tajemník OSN se nedávno začal zaměřovat na napětí mezi tím, co je potřeba udělat a normativním omezení pro to, co se udělat může. (Kok-Chor Tan 2004: 143 - 144)

Po rozhovoru s Ministerstvem zahraničních věcí však vyplynulo, že i když se Charta OSN jeví jako zastaralá, je tendence ji neměnit pro její relativní funkčnost a zejména prověřenost. Je zde obava ze změny, která by byla komplikovaná a nelze odhadnout její důsledky, zneužití apod. Proto je zde spíše snaha opřít se o precedenty, které se osvědčily. A to je i případ humanitární intervence.

3.3. Teorie o příčinách konfliktu mezinárodních vztazích

Stejně jako existuje mnoho teorií válek, existuje také mnoho teorií o jejich příčinách. Každá z nich se snaží zjistit, proč jsou války lidskou přirozeností a celé dějiny jsou protkány ozbrojenými konflikty, ať již mluvíme o starověku nebo o dnešní době. Každá teorie se na válku a její příčiny dívá z různých úhlů.

Teorií o příčinách konfliktů je mnoho, ale existuje několik základních okruhů, které jsou považovány za nejrespektovanější. Níže uvádím základní přehled těchto okruhů:

---

¹⁰ Informační centrum OSN v Praze: *Charta OSN* [online] c 2011 [2005] dostupná na: webová adresa: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

¹¹ Informační centrum OSN v Praze: *Charta OSN* [online] c 2011 [2005] dostupná na: webová adresa: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

3.3.1. Biologicko – psychologické teorie¹²

- *Psychologická teorie* – agrese je prvotní lidský instinkt, který se s vývojem lidské společnosti nevytratil a vystupuje do popředí v případě ohrožení. Lidé tedy reagují agresivně, pokud se necítí bezpečně.
- *sociální darwinismus* - vychází především ze spojení Darwinovy vývojové teorie druhů a Hobbesových tezí o stavu války jako přirozeném stavu společnosti. Sklony ke konfliktu jsou tedy přirozenou součástí člověka a základní příčinou válek je přirozenost člověka sama. Podle této teorie válka „*plní vlastně funkci přirozeného výběru nejschopnějších jedinců (a záhuby nejméně schopných), kteří si podrobují a podmaňují slabé a méně schopné*“¹³
- *teorie biologie konfliktu* – tato teorie je využívána v případech etnických konfliktů. Říká, že zde již od nepaměti existuje určitá nedůvěra k jiným skupinám a společenstvím, která za určitých podmínek může přerůst v nenávisť. Lidé jsou v tomto směru náchylnější ke konfliktům s ostatními společenstvími, které často přerůstají v otevřenou válku. Předpokládá se, že toto chování je v lidech geneticky zabudované. Je přehnané tvrdit, že lidé jsou naprogramováni, aby nenáviděli osoby, kterou nežijí v rámci jejich skupiny. Pravdou však je, že lidé potřebují ke svému životu pocit bezpečí a neznámé věci, lidi, prostředí pocit bezpečí nevyvolávají. Právě naopak. (Tesař 2007: 41-51)
- *teorie demografické podmíněnosti války* – tato teorie předpokládá, že války jsou důsledkem přelidnění na určitém území, jelikož tato situace odsuzuje společnost k chudobě a bídě v důsledku nedostatku životních zdrojů. Válka je zde prostředkem, který snižuje počet obyvatel na míru přiměřenou zdrojům obživy.¹⁴

---

¹²Kříž Zdeněk: *Příčiny vzniku válek v teorie mezinárodních vztahů* [online] c 2011 [10.5.2001] dostupná na: http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_2/52.htm

¹³ Kříž Zdeněk: *Příčiny vzniku válek v teorie mezinárodních vztahů* [online] c 2011 [10.5.2001] dostupná na: http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_2/52.htm

¹⁴ Šedivý, Jiří: *Válka: rámeček pro analýzu* [online] c 2011 [10. 2. 2009] dostupná na: <http://prg.xf.cz/kniha/kap7.htm>

3.3.2. Teorie sociálních struktur společnosti

- *teorie o demokratickém míru*¹⁵ – tato teorie předpokládá, že demokratické zřízení země je prevencí válečných konfliktů, jelikož demokracie snižuje snahu dosahovat vlivu a moci prostřednictvím válek, a to jak směrem ven, tak i uvnitř státu. Demokracie dle této teorie tyto válečné snahy eliminuje možnostmi soutěže a kooperace, jejichž využití je v tomto systému pro osoby, které mají zájem o moc, výhodnější. Země s nedemokratickým zřízením jsou tedy náchylnější k bojům o moc s použitím válečné agrese.
- *marxisticko – leninská teorie* – podle této teorie je válka výsledkem třídního rozdělení společnosti, ve které je snahou získat status vládnoucí třídy s monopolním přístupem k výrobním prostředkům a k tomu využívá válku jako nástroj. „*Jinak řečeno, zdroj válek, jejich vznik spočívá v samotném vykořisťovatelském zřízení založeném na soukromém vlastnictví výrobních prostředků a na utlačování pracujících.*“¹⁶

3.3.3. Teorie struktur systému mezinárodních vztahů

- geopolitické teorie – „*Geopolitika vychází z teze, že pro stát je nezbytně nutné se neustále rozšiřovat a zvětšovat svoji rozlohu, aby mohl obstát v soutěžení s jinými státy.*“¹⁷ Důležité však není pouze být největším státem na světě, ale ovládnout ta území, které jsou nejstrategičtější, tedy polohově nejvýhodnějšími. Geopolitických teorií je mnoho a každá z nich uvádí jiná strategická území, podle použitých prostředků (pozemní, námořní, vzdušné). Podle zastánců těchto teorií jsou tedy války vedeny ve snaze získat tato strategická území a rozšířit tak svou rozlohu a svůj vliv. (Romancov 2002: 421 – 444)

Lidské společenství je však složité a nelze tedy spoléhat na jednu teorii jako na tu jedinou správnou a všeobjímající, protože neexistuje jediná teorie války a jediná teorie konfliktu. Často se za příčiny již vypuknutého konfliktu považují vždy soubory několika faktorů, které vyvolají pocit, že není možné řešit spor nekonfliktním způsobem a válka je jedinou možností řešení problému.

---

¹⁵ Kříž Zdeněk: *Příčiny vzniku válek v teorie mezinárodních vztahů* [online] c 2011 [10.5.2001] dostupná na: http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_2/52.htm

¹⁶ tamtéž

¹⁷ tamtéž

Některé teorie se již jeví jako překonané, např. teorie demografické podmíněnosti války. Pokud mluvíme o životních zdrojích, je otázkou, zda v dnešní době jde pouze o potraviny a pitnou vodu nebo o ropu a další strategické suroviny. Vzhledem k tomu bych tedy tuto teorii úplně nezatracovala. Ona totiž každá výše uvedená teorie (a nejsou uvedeny ani zdaleka všechny) má něco do sebe a pro každou lze nalézt příklad, na který ji lze uplatnit.¹⁸

Právě proto, že každá z těchto teorií se zabývá jiným úhlem pohledu na válku, dochází ke zjednodušování příčin válečných konfliktů. Válka je něco tak hlubokého, komplexního a někdy i iracionálního, že ji nelze zasunout do určitého teoretického šuplíku. Studium všech těchto teorií však může alespoň částečně napomoci k jejich pochopení. Pokud to však vůbec je možné.

---

¹⁸ Šedivý, Jiří: *Válka: rámec pro analýzu* [online] c 2011 [10. 2. 2009] dostupná na: <http://prg.xf.cz/kniha/kap7.htm>

4 Metodologie a specifikace užitých metod

Během zpracovávání této diplomové práce jsem využívala odbornou literaturu, zejména publikace odborníků a zájmových skupin, věnujících se ozbrojeným konfliktům, humanitárním krizím, rozvojovým studiím, etnickým konfliktům a humanitární intervenci. Dále jsem také využila sekundární analýzy dat, které se výše uvedenou tématikou zabírají. Jednalo se zejména o odborné časopisy, bakalářské a diplomové práce, běžná periodika a právo.

Velmi důležité informace jsem našla na oficiálních internetových portálech OSN, ministerstva zahraničních věcí, ministerstva obrany apod. Zásadní jsou také publikace, které jsou vydávány mezinárodními organizacemi, jako je např. Mezinárodní výbor červeného kříže.

Při získávání důležitých informací jsem také vycházela z rezolucí OSN, které se vztahují k vybraným ozbrojeným konfliktům a odborných analýz těchto ozbrojených konfliktů.

Z dostupných metod práce jsem si vybrala případovou studii a rozhovory s klíčovými aktéry. V rámci případových studií byly vybrány dva ozbrojené konflikty. Pro diplomovou práci jsem si vybrala konflikt ve Rwandě a Somálsku. Na těchto dvou válečných konfliktech se pokusím odhalit nedostatky a chyby, jichž se OSN při řešení těchto konfliktů nevyvarovala a zda se z těchto svých největších selhání za celou dobu své existence dokázala poučit.

DESKRIPTIVNÍ ČÁST

5 Ozbrojené konflikty

Ozbrojené konflikty provázejí lidstvo po celou dobu jeho existence. V současné době je ozbrojený konflikt spolu s dalšími sociálními, politickými a ekonomickými faktory základní příčinou dnešních humanitárních krizí. To vše může vyvolat ohromnou devastaci a zkázu. Válka je největší pohroma, kterou může člověk způsobit.

V 20. století více než 150 miliónů lidí zemřelo v důsledku války nebo genocidy. Výsledkem dvou světových válek je 80 miliónů mrtvých a skoro stejných počet byl zabit v genocidních kampaních. V poslední dekádě 20. století se objevily nové typy konfliktů, tzv. humanitární krize. Tyto konflikty – Bosna, Rwanda, Somálsko či Afganistan se vytvářejí primárně uvnitř státních hranic. (Chen 1999: Preface)

V minulém století také došlo k obrovskému rozvoji ve zbrojařském průmyslu, zejména v období studené války. Zbraně se staly více dostupné. Např. v Africe lze vidět naprosto absurdní obrázek, kdy osoba, která je jasně podvyživená, není oblečená, ale má přes rameno kalašnikov. A není to ojedinělý jev.

Konec studené války přes všechna očekávání neznamenal konec lidských konfliktů, krutostí a katastrof. Právě naopak. Nejen, že se rozhořely další konflikty, které byly do té doby latentní, ale zejména se změnil jejich typ. V 1994 již 2/3 ozbrojených konfliktů ve světě byly konflikty vnitrostátní, vedené z teritoriálních důvodů, životních zdrojů, menšinového společenského postavení a moci.

Podle toho, jaká definice konfliktu byla užita, se počet těchto konfliktů pohyboval od 25 do 40 od konce studené války.¹⁹ Více než 100 000 milionů lidí, kteří byli konfliktem ohroženi, žijí v tzv. oblouku krizí, který vede od Subsaharské Afriky k Blízkému východu a dále do střední Asie k jižní a jihovýchodní Asii. (Leaning 1999: 4)

Slovo konflikt je odvozeno od latinského *conflictio*, které bylo vytvořeno ze slova *con-fligo*, což znamená „narážet, udeřit.“ (Tesař 2007: 24) Obecně je definován jako „*nesoulad, protiklad nebo kolize jednotek. Cílevědomý spor aktérů, zápas o hodnoty týkající se zachování či zvýhodnění statusu či moci...*“ (Krejčí 1997: 469)

---

¹⁹ Do roku 1999

Lidé v sociální interakci mají možnost spolu spolupracovat, soutěžit a či spolu jít do konfliktu, přičemž konflikt je „výrazem individuálního nebo kolektivního sobectví, protože lidé mají sklon nadřazovat prospěch svůj či vlastní skupiny prospěchu ostatních.“ (Tesař 2007: 26)

Aby mohl vzniknout konflikt, musí být přítomny min. dva subjekty, které buď usilují o dosažení stejného cíle, ale nechtějí spolu z určitých důvodů kooperovat, nebo se jedná o subjekty s protichůdnými zájmy. Základním cílem konfliktu je snaha o zničení, zneškodnění, diskreditaci protivníka.

5.1. Typologie konfliktů

Konflikty lze rozčlenit do několik typů. Typologie podle Tesaře (2007: 26 - 27) rozlišuje konflikty podle několika kritérií.

1. podle toho, jak protivníci usilují o cíl
  - a) přímý – takový konflikt je často označován jako násilný. Jedná se často o přímý střet vojenských či polovojenských jednotek
  - b) nepřímý – „jednotlivci či skupiny usilují o získání cíle způsobem, který brání jeho dosažení konkurentům“ (Tesař 2007: 27)
2. podle intenzity
  - a) konflikty nízké intenzity – počet obětí nepřevyšuje 1 000 ročně
  - b) konflikty vysoké intenzity – počet obětí je vyšší než 1000 ročně
3. podle místa, kde se odehrává
  - a) vnitřní – intrastate – konflikt uvnitř jednoho státu
  - b) vnější
    - interstate – konflikt mezi státy
    - extrastate - konflikt mezi státem a nestátním aktérem

Ozbrojený konflikt vyvolává nestabilitu území, na kterém se vyskytl. Nestabilita však nerespektuje hranice a často proniká do sousedních států, které také bývají nestabilní či dochází k jejich vychýlení ze stability a pocitu bezpečnosti. (Weiss 1996: 67)

„Řečeno slovy N. Spykmana, v mezinárodním společenství jsou přípustné všechny formy přinucení, a to včetně válečné destrukce. Ve světě vždy bude konflikt a válka zůstane nutným nástrojem udržení mocenské rovnováhy. Válka je nepříjemná, ale

vrozená část mezinárodní systému vytvořeného ze suverénních nezávislých jednotek.“
(Krejčí 1997: 95

Tabulka 1: Výsledky ozbrojených konfliktů

Výsledky ozbrojených konfliktů			
Výsledek	1919 – 1994 (% z 98 konfliktů)	1919 – 1939 (% z 38 konfliktů)	1945 – 1994 (% z 60 konfliktů)
Dobytí	31	42	26
Vojenská rezignace, odstrašení	19	21	17
Kompromis	20	13	25
Arbitráž	13	21	8
Pasivní sebeurovnání	5	0	8
Odchod, ústup jedné strany	12	3	17

Zdroj: KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. Praha : Victoria Publishing, 1997. str. 99

Ti, kteří čekali, že po skončení studené války nás čeká už jen šťastná budoucnost a bezpečný svět, musí být zklamáni. V dnešním globalizovaném světě i malý konflikt na strategickém místě dokáže ohrozit bezpečnost a ekonomiku celé planety a i geograficky vzdálené konflikty se nás mohou dotknout. Konflikty dokáží zvýšit cenu ropy, následně cenu benzínu na našich čerpacích stanicích, zvednout výši cen některých plodin v našich supermarketech, pohnout stabilitou finančních burz. (Toffler, Tofflerová 2002: obálka)

Již dávno není konflikt jen problémem aktérů, kterých se týká a kteří se aktivně konfliktu účastní. „*Způsob, jakým válčíme, je odrazem způsobu, jakým vytváříme bohatství – a způsob, jakým bojujeme proti válce, musí být odrazem způsobu, jakým válčíme.*“ (Toffler, Tofflerová 2002: obálka)

5.2. Ozbrojené konflikty v Africe

V Africe, stejně jako kdekoli jinde, si změny charakteru konfliktů vyžádaly nové přístupy k těmto konfliktům. V průběhu éry studené války měli aktéři mezinárodní politiky možnosti určitým způsobem předpovědět, jaké politické a humanitární mechanismy by byly efektivní při reakci na krize vytvářené na základě zájmů

soupeřících bipolárních systémů. Krom toho základní přístupy k ozbrojeným konfliktům byly založeny na pomoci osobám, které hledaly azyl za hranicemi svého státu.

Konflikty samozřejmě nevznikají pouze v Africe, ale Afrika je průběžným kamenem mezinárodního společenství při řešení těchto konfliktů i při využívání prostředků při jejich řešení.

Africký kontinent je obrovský a různorodý. Africké země mají rozdílnou historii a geografické podmínky, různé stupně ekonomického vývoje, různé druhy politických systémů a různé modely vnitřních a mezinárodních vztahů. Kořeny konfliktů v Africe lze nalézt v této rozmanitosti a složitosti. Nehledě na to, že Afrika je dodnes prakticky doslova rozparcelovaná tak nešikovně, že v řadě států musí spolu koexistovat národy s naprostou jinou historií, kulturními kořeny, náboženstvím, jazykem, a často i s jiným historickým státním zřízením.

Africký kontinent je tedy logicky, co se týče ozbrojených konfliktů, velmi výbušný. Ve snaze zabránit těmto tragédiím, jakými ozbrojené konflikty pro civilisty jistě jsou, zklamali obyvatele Afriky nejen samotní představitelé postižených států, ale zklamalo je také mezinárodní společenství i OSN. Ovšem OSN nezklamalo tím, že by se nezaměřovalo na příčiny konfliktů, ale tím, že neudělalo dost pro zajištění míru a nedokázalo vytvořit podmínky pro trvale udržitelný rozvoj. (UN 1998: 1)

Ozbrojené konflikty v Africe byly a dodnes jsou pro OSN velkou výzvou při jeho snahách zajistit světový mír, prosperitu a lidská práva pro všechny. Přestože OSN bylo vytvořeno, aby řešilo mezistátní válečné konflikty, stále více a více je po něm požadováno, aby reagovalo také na vnitrostátní konflikty. A v těchto konfliktech Afrika jednoznačně vede i z výše uvedených důvodů. V těchto konfliktech je hlavním cílem nejen vzájemné zničení armád, ale také likvidace civilistů či celých etnických skupin.

Afrika jako celek začala v předchozích letech dělat ekonomické a politické pokroky, ale v mnoha částech kontinentu konflikt pokrok ohrožuje či ztěžuje. Pro OSN není většího cíle, hlubšího závazku a větší ambice, než předcházet ozbrojeným konfliktům. Prevence ozbrojených konfliktů začíná a končí podporou lidské bezpečnosti a lidského rozvoje. Zajištění bezpečnosti osob je stěžejní úkol OSN. (UN 1998: 1)

6 Humanitární krize

Ozbrojené konflikty mají obrovské dopady na civilní obyvatelstvo, zvláště pokud jsou jeho přímými oběťmi, je na nich pácháno násilí a obecně jsou porušována lidská práva. Ozbrojený konflikt dále pustoší infrastrukturu země, průmysl, zemědělství, ochromuje zdravotnické struktury apod.

Obecně je humanitární krize definována jako *“situace, ve které jsou běžné prostředky lidí, které jim garantují důstojný život, narušeny v důsledku přírodních katastrof nebo lidmi zaviněné krize.”*²⁰

Výraz humanitární krize byl formulován OSN na začátku 90. let, aby charakterizoval situace, které nastaly ve Rwandě, v Bosně a Somálsku a poté začal být užíván v běžné řeči mezi nevládními organizacemi a médii. Vzrůst a viditelnost těchto krizí v postsovětské éře znamenal bezprecedentní nátlak na mezinárodní organizace a humanitární agentury. (Bok 1999: 179)

Humanitární krize se vyznačují těmito charakteristickými znaky:

- zhoršení či totální kolaps ústřední vlády
- etnický nebo náboženský konflikt
- hanobení základních lidských práv
- nedostatek potravin, který může vést až k hladomoru
- kolaps ekonomiky, masivní nezaměstnanost,
- útěk obyvatel před válkou nebo jejich stěhování za potravou

(Weiss 1996: 67)

Každá humanitární krize je unikátní vzhledem k politickým, enviromentálním, kulturním a ekonomickým podmínkám. To, co fungovalo v Angole, nemusí fungovat ve Rwandě, Bosně, Kosovu či Somálsku.

Na konci minulého století dostal kvůli novému rozměru humanitárních krizí, které ohrožovaly přežití mnoha lidí, termín humanitární nový význam nebo se alespoň posunulo jeho vnímání. Již nešlo pouze o snahy jedinců nebo nevládních organizací

---

²⁰ Autor neuveden [online] c 2009 [15.3.2009] dostupná na :<http://www.varianty.cz/new/index.php?id=20&notion=57>

zmírnit utrpení a zajistit základní lidské potřeby pro postižené, ale o společné pomocné programy ve jménu mezinárodního společenství, jako je OSN. (Bok 1999: 189)

Opakovaný výskyt humanitárních krizí vyvolal potřebu institucionalizovat a implementovat onu „povinnost chránit“ ještě předtím, než krize nastane. I když zkušenosti ukazují, že mezinárodní společenství nemůže odpovědět dostatečně efektivně na krize, které vznikají, z mnoha důvodů, např. proto, že vlivné země jsou lhostejné, vojenské jednotky nemohou být rychle mobilizovány atd.

Jak jsem již výše uvedla, humanitární krize jsou charakterizovány zhroucením struktur společnosti, destrukcí institucí a státu. Události v Afganistánu, Somálsku, Bosně, Rwandě, Kongu byly či jsou humanitárními krizemi, jejichž původ mají na svědomí politické, ekonomické či sociální důvody, které vyústily ve velmi krvavé válečné konflikty, jejichž důsledkem bylo vysídlení velkého počtu osob a velké lidské utrpení a jsou spojeny s rozsáhlým porušováním lidských práv. (Leaning 1999: 1)

Humanitární krize však nelze srovnávat s klasickým přírodními či technologickými neštěstími. Mezi základní rozdíly patří to, že ti, kteří tyto nouzové situace způsobují, často také aktivně vystupují proti snahám o efektivní reakce na tyto situace. Války a z nich vycházející utrpení provází lidstvo od nepaměti. Nicméně až ve dvacátém století už nešlo o pouhé sdílení důsledků válek, jejich obětí a destrukce, ale také o zmírnění těchto útrap za pomoci organizací na mezinárodní úrovni. Mnohé státy světa se spojily ve snaze zabránit válečným konfliktům a zbytečným lidským ztrátám. Ale pouze v posledním čtvrtstoletí začaly být mezinárodním společenstvím organizovány snahy pomoci civilistům ve válce oproti předchozím snahami pomoci civilistům pouze při přírodních katastrofách. (Leaning 1999: 2)

V humanitárních krizích, v rámci kterých probíhá občanská válka či nějaká jiná forma ozbrojeného konfliktu, je bezpečnost civilistů a neutrálních nebojujících osob ve velkém ohrožení. V mnoha těchto konfliktech jsou válčícími stranami neuspořádané jednotky, špatně vycvičené a organizované, které mají nejasné a nestabilní vedení.

Je zde také ignorace nebo přehlížení principů mezinárodního humanitárního práva, které chrání civilisty a např. definuje lékařskou neutrální chráněnou zónu. Civilisté jsou také často v takovýchto konfliktech terčem násilností. V takových situacích jsou skupiny obyvatel zranitelné, ženy a děti možná více než ostatní. (Leaning 1999: 6) Zatímco v minulosti obyvatelé byli hlavně nepřímými oběťmi bojů mezi nepřátelými armádami, v současných konfliktech, zejména na africkém kontinentě, jsou právě civilisté hlavními cíli. (UN 1998: 11)

Jak mezinárodní společenství, tak nevládní organizace reagují na humanitární krizi humanitární pomocí. Mnoho různých národních a mezinárodních aktérů z mnoha nevládních organizací a agentur se nyní snaží pomáhat postiženým lidem v oblastech konfliktů.

Humanitární pomoc je definována jako „aktivity spojené vždy s bezprostřední reakcí na tzv. humanitární krizi, tedy jako krátkodobá pomoc, která lidem zasaženým humanitární krizí pomůže uspokojit jejich základní životní potřeby a obnovit důstojný život v podobě, která panovala před danou krizí. Každá taková humanitární intervence je poskytována ve čtyřech základních sektorech:

- voda/hygiena
- potraviny/výživa
- obydlí
- zdravotní péče. (Vehovská 2009: 11)

Hlavními prioritami pomocných programů využívaných v humanitárních krizích je ochrana zasaženého obyvatelstva a snížení úmrtnosti. Aby byl program efektivní, musí být založen na rychlém vyhodnocení, které identifikuje zdravotní hrozby populaci a hlavní priority dalších činností. (Tool 1999: 15)

Mezi rwandskými uprchlíky v Gomě v srpnu 1994 bylo přibližně 90 % úmrtí způsobeno cholerou a úplavicí, mezi somálskými uprchlíky v Keni v 1991, vedlo několik epidemií žloutenky typu E k mnoha úmrtím, zejména mezi těhotnými ženami. (Tool 1999: 30)

Důležitou součástí vyhodnocení je také identifikace ohrožených skupin obyvatelstva, do níž mohou být zahrnuty etnické nebo náboženské menšiny, bezprizorné děti a domácnosti vedené ženami. Tyto skupiny mají ztížený přístup k systému distribuce pomoci a vyžadují speciálního úsilí aby bylo zajištěno, že jejich potřeby budou naplněny. Například mezi rwandskými uprchlíky ve východním Zairu v 1994 žilo více než 12 000 opuštěných dětí, které potřebovaly speciální péči. Podle UNHCR by každý uprchlík a vysídlenec měl mít nárok na nejméně 15 litrů čisté vody na den, na energetický příjem 2100 kcal, na bezpečí a adekvátní obydlí, obzvláště ve studenějším podnebí. (Tool 1999: 34)

7 Humanitární intervence

Humanitární intervence je podle Adama Robertse definována jako „*donucovací akce jednoho či více států za užití vojenské síly v jiném státě bez svolení jeho představitelů s cílem zabránit šířícímu se utrpení a smrti civilních obyvatel.*“ (Weiss 2004: 5)

Další definice uvádí, že HI je „*užití fyzické síly uvnitř suverénního území jiného státu jinými státy nebo OSN za účelem ochrany nebo zásobování humanitární pomocí obyvatelstva uvnitř tohoto území.*“ (Nardin 2006: 32) V současné době prakticky nedochází k humanitární intervenci ze strany ostatních států bez mandátu Organizace spojených národů jako nejvyšší autority, která je oprávněna rozhodnout, zda se jedná o situaci, kdy je využití HI nutné a zda jsou splněny podmínky pro její užití.

V případě intervence jako takové se jedná o výkon moci jednoho státu uvnitř působnosti jiného státu bez jeho svolení. O vojenské intervenci hovoříme, pokud je při výkonu moci užitá vojenská síla. Tato intervence se považuje za humanitární v případě, že se jedná o snahu „*chránit nevinné civilní osoby, které nejsou občany intervenujícího státu od násilí, kterým jsou tyto lidé vystaveni samotným cílovým státem, kam intervence směřuje.*“ (Williams 2006: 1).

Ačkoli humanitární organizace či státy nazývají svou činnost při poskytování ekonomické, lékařské či jiné aktivity humanitární intervencí, jsou tyto aktivity často poskytovány se souhlasem místních autorit, a proto je nelze považovat za humanitární intervenci jako takovou, a to i z důvodu, že ve svém důsledku vyvolávají jiné otázky než intervence vojenská. (Williams 2006: 1)

Humanitární intervence je obecně brána jako výjimka z neintervenčních principů, které vyžadují respekt vůči integritě cizí země a nevměšování se do její samostatné působnosti. (Coates 2006: 117)

Aby se jednalo o humanitární intervenci, je nutné splnit dvě základní kritéria – akce je prováděna bez souhlasu intervenovaného státu, pokud dochází k vysokým ztrátám na životech či masové nucené migraci. Komise pro intervenci a státní suverenitu například nezahrnula mezi důvody, které opravňují využití HI, svržení demokraticky zvolených státních představitelů, přírodní katastrofy, nebo dokonce hanobení lidských práv, ledaže by bylo důvodem vysokých ztrát na životech. Někteří však namítají, že by definice humanitární intervence měla pokrýt rozmístění jak

„vyžádaných“, tak i „nevyžádaných“ vojenských sil s tím, že důraz by měl být kladen na nevyžádaný typ akce. (Weiss 2007: 6)

Somálsko, Haiti, Rwanda, Bosna a Kosovo. Toto všechno jsou příklady, v rámci kterých byla situace v těchto zemích řešena humanitární intervencí. Tyto události vyvolaly nové právní a etické otázky vztahující se k tomu, že jeden stát užije vojenskou sílu k ochraně nevinných lidí před brutalitou a násilím, které je na nich pácháno, což se může jevit jako uspokojivá morální povinnost, ale může být také zneužívána k prosazení vlastních zájmů na určitém území. (Nardin 2006: obálka)

Motivy stojící za rozhodnutím vyslat vojenskou sílu na pomoc obětem války se liší. Může jít jen o snahu zmírnit dopady humanitární katastrofy, ale také zahrnovat vypočítavost při hájení „národních zájmů“.

Humanitární intervence může zmírnit přímé i nepřímé důsledky humanitární katastrofy na světovou bezpečnost či ekonomiku. Motivy však mohou být také falešné, nepřímé, když se za humanitární pomoci skrývají mocenské případně ziskové ekonomické zájmy. Ideologové věří, že pouze etický motiv by měl být důvodem pro humanitární intervenci. Motivy humanitární intervence jsou však často smíšené.

Je třeba podotknout, že vnímání humanitárních intervencí mezinárodním společenstvím bylo výrazně utvářeno zkušenostmi OSN v Somálsku. Vzpomínky na tuto operaci velmi dlouho omezovaly kapacity OSN natolik, že tato organizace nemohla rychle a rozhodně reagovat na krizi. Následky stažení vojenských jednotek ze Somálska a nechuť znovu vložit mezinárodní prostředky a politický kapitál se negativně projevíly při nedostatečné reakci na genocidu ve Rwandě, kde stovky tisíc lidí zemřely při nečinném přihlížení mezinárodního společenství. (UN 1998: 8)

7.1. Otázky, které humanitární intervence vyvolává

7.1.1. Legálnost humanitárních intervencí

Organizace učinila během své existence několik velmi osudných chyb. Ty zahrnují selhání mezinárodního společenství při genocidě na Balkáně, ve Rwandě a při konfliktu v Somálsku během 90. let. Tyto události vyvolaly diskusi. Šlo zejména o to, zda je humanitární operace vůbec povolena mezinárodním právem.

Odborníci na mezinárodní právo diskutují nad zákonností humanitární intervence v rámci Charty OSN, dalších dohod a mezinárodního zvykového práva. Diskutuje se o tom, zda Charta, která ve své podstatě humanitární intervenci

nedovoluje, by měla být vylepšena a měla by ji přímo povolit, nebo zda by měla být rozšířena takovým způsobem, aby nedošlo k tomu, že by nezasahovala do mezinárodního práva a přitom humanitární intervenci legitimizovala bez formální legalizace. (Nardin 2006: 2)

Po genocidě 800 000 Rwandců je objevilo mnoho otázek. Nebylo lepší obětovat pravidla Charty OSN zakazující intervenci a zachránit statisíce lidí ve Rwandě? Nebo bylo lepší obětovat tyto životy v zájmu prosazení litery zákona tak, jak byla stanovena v rámci zachování mezinárodního bezpečnostního systému? (Kok-Chor Tan 2006: 143 - 144) V době, kdy tato genocida nastala, se tato debata rozvíjela. Dnes už jsme o podstatný kus dál. V pozitivním slova smyslu.

Kofi Annan při příležitosti projevu k Miléniové deklaraci připomněl: „*Někteří by nesouhlasili, ale jak obrana lidskosti (humanity), tak obrana suverenity jsou principy, které musí být podporovány. Bohužel to nic neříká o tom, který z principů by měl mít větší váhu, protože tyto dva principy jsou v rozporu.*“ (Kok-Chor Tan 2006: 149) V rámci tohoto a několika dalších prohlášení, Annan volal po vyjasnění okolností, za kterých by suverenity měla ustoupit v případě absolutní nezbytnosti. (tamtéž)

7.1.2. Morálnost a etika humanitárních intervencí

Další otázka, kterou HI vyvolala, byla ta, že pokud není dovolena mezinárodním právem, neměla by být přípustná z morálních důvodů a z těchto důvodů i vyžadována? Je zde morální povinnost chránit oběti vnitrostátního násilí? Převyšuje tato morální povinnost mezinárodní právo? Pokud humanitární intervence zahrnuje využití vojenských sil k prevenci genocidy a dalších zločinů proti lidskosti, jsou státy vždy motivovány k užití intervence? (Nardin 2006: 3)

Jak se dále zmíním, v současné době došlo k zásadnímu posunu ve vnímání humanitárních intervencí. Jako poučení z chyb byl na přelomu tisíciletí vytvořen dokument v anglickém originálu s názvem Responsibility to protect²¹, který jasně řekl, za jakých podmínek mají jiné státy právo pod hlavičkou OSN intervenovat jiný stát a kdy nezávislý stát ztrácí právo v rámci HI být suverénním státem.

Etika humanitární intervence je obvykle diskutována stejně jako otázka práva a svolení. Je intervence vždy povolitelná?

---

²¹ dokument Odpovědnost za ochranu

I z etického hlediska je stát územní společenství, které je legálně ustaveno, regulováno a uvnitř kterého mohou lidé koexistovat a těšit se z ochrany, kterou jim je stát povinen poskytovat. A stát, který úspěšně poskytuje tyto výhody, má právo na existenci bez narušení suverenity ze strany dalšího státu.

Při řešení etiky humanitární intervence je využíváno i různých filozofických směrů. Jedním ze směrů je také Kantova etika, z níž fakticky vyplývá, že humanitární intervence je morálně legitimní, pokud bude předkládána jako „společné dobro“. Je však otázkou, do jaké míry je využívání těchto filozofických směrů řešením praktických otázek v rámci nastalé humanitární krize. Teorie je často velmi odlišná od praxe. (Coates 2006: 118)

7.1.3. Kdy je možné narušit suverenitu státu?

Tak jako osoba existuje uvnitř státu, také státy musí umět mezi sebou koexistovat podle určitého mezinárodního řádu. Tak jako musí osoby umět respektovat autonomii a integritu jiné lidské bytosti, státy musí respektovat státní suverenitu a územní působnost jiného státu. To znamená, že jeden stát by neměl uplatňovat svou autoritu vůči jinému, a proto nesmí užít ozbrojené síly uvnitř území dalšího státu bez jeho svolení. Jakákoli taková intervence by byla považována za akt agrese. (Nardin, 2006: 7)

A to je největší problém humanitárních intervencí. Jelikož humanitární intervence je ozbrojený zásah bez souhlasu intervenovaného státu, jedná se o narušení suverenity jiného státu, které je v klasickém mezinárodním právu chápáno jako výše uvedený projev agrese.

Humanitární intervence by však měla být chápána odlišně od agrese, protože ta je definována jako zločin. Humanitární intervence je v tomto směru ospravedlnitelná, protože její účel nezahrnuje zabránění cílového území nebo odstranění jakékoli politické reprezentace, kterou lid může mít. Pokud stát, jehož úkolem je chránit práva svých občanů, tuto povinnost nedodržuje či přímo porušuje, ztrácí svůj morální kredit, a proto také ztrácí právo na respektování své suverenity. Pokud se vláda státu dopouští nebo toleruje násilí na svém vlastním obyvatelstvu, ostatní státy by měly být oprávněny zmařit toto počínání. (Nardin 2006: 12)

Je tedy opodstatněné argumentovat, že vláda jedné země by měla reagovat, pokud lidé v jiné zemi jsou masakrováni nebo vyháněni ze svých domovů a tento stát se domnívá, že je schopen ukončit tento útisk. Za těchto podmínek je zde povinnost

intervence, pokud oběti nemohou být chráněny jiným způsobem. Za nouzové situace je schopnost státu ochránit blahobyt osoby limitována a je tedy nutné jej v této schopnosti doplnit. To je jeden z hlavních závěrů reportu ICISS. Každý stát má povinnost spolupracovat s ostatními při vykonávání kolektivní odpovědnosti k ochraně obětí násilí. (tamtéž)

Dokument Odpovědnost za ochranu uvádí: „*Tam, kde populace je sužována závažným ubližováním, způsobeným občanskou válkou, vzpourou, útiskem či selháním státu a není pochyb o tom, že stát je neschopný nebo neochotný takové ubližování zastavit či mu zabránit, je princip nezasahovat do státní suverenity nahrazen principem mezinárodní odpovědnosti za ochranu.*”²² „

Ale výše uvedené nelze využít v případě pohrom, katastrof v jiných zemích, které jejich vlády nemohou svými silami zvládnout. V takovýchto případech sice povinnosti dalších států nekončí na jejich vlastních hranicích, ale tyto povinnosti se automaticky nedají přeložit jako právo k ozbrojené intervenci. (Nardin 2006: 13)

7.2. Kritika humanitární intervence

Hodně naléhavých kritik ohledně intervence nesměřovalo k neopodstatněným intervencím, ale k pochybením při probíhajících i ukončených intervencích. Zřejmým případem této kritiky je Rwanda. Zde hlavní kritika nebyla směřována k tomu, že intervence se odehrávala, i když k tomu fakticky nebyl schválen mandát, ale že intervence k zastavení genocidy měla být užita ve chvíli, kdy byla nejpotřebnější.

Opožděná a vlašná odpověď na straně západních demokracií k hanobení lidských práv v Kosovu a na Balkáně, rychlé stažení jednotek ze Somálska atd. jsou dalšími náměty pro kritiku. Jde o to, že morální problém intervence není omezen pouze na otázku přípustnosti, ale zahrnuje také otázku, zda intervence může být povinná. (Boyle 2006: 85)

Diskuse ohledně humanitární intervence někdy docházejí k závěru, že přípustný závazek k ochraně civilistů bezprostředně vytváří povinnost chránit. Report Mezinárodní Komise pro intervenci a státní suverenitu, nazvaný Odpovědnost za ochranu, ilustruje tento nový způsob myšlení. Tímto krokem došlo svým způsobem k ustanovení přípustnosti intervence za určitých podmínek. (tamtéž).

---

²² International commission on intervention and state sovereignty: *Responsibility to protect* [online] c 2011 [prosinec 2001] dostupná na: <http://www.iciss.ca/pdf/Commission-Report.pdf>

Humanitární intervence není založena na snaze potrestat stát pro jeho porušování lidských práv. Měla by být založena na potřebě chránit práva osob. Chápání suverenity pojmově jako ochrany práva spíše než v termínu potrestání odpovídají široce rozšířenému názoru, že proti státu, který je neschopný ochránit své vlastní obyvatelstvo, je možné využít intervenci.

Další kritika se snáší na vhodnost složení ozbrojených jednotek v rámci humanitárních intervencí a vlastně i operací OSN jako takových. Často se takových intervencí účastní státy, které mají k občanům intervenovaného státu vztahy na základě historických pout,²³ a to nejen pozitivních, ale i negativních. Je však kontroverzní tvrdit, že je zde nějaká obecná povinnost reparace pro historické nespravedlnosti²⁴ způsobené za dobu kolonialismu či otroctví. (Coates 2006: 93 – 99)

Ne však každý stát, který má tato historická pouta s intervenovaným státem, je automaticky povinen intervenovat. Zde totiž nejde o to, zda existují určité historické vazby mezi ochránci a oběťmi, ale o schopnosti ochránce. Tyto státy tedy nemusí být ideálním kandidátem pro účast na humanitární intervenci, např. pro jeho nedostatečnou vojenskou kapacitu a vybavenost či geografickou vzdálenost a další důležité faktory.

Ze zkušenosti MZV dále jasně vyplývá to, že je velmi důležité, do jaké míry jsou vojáci vycvičeni také z hlediska vztahu k místním obyvatelům. Jakmile jsou v rámci humanitární intervence nasazeni lidé z úplně jiného okruhu kulturního, myšlenkového nebo politického, tak to často přináší problémy.

Také se ukazuje jako klíčová dostatečná znalost prostředí a pozitivní přístup ze strany vysílaných vojáků. Jedná se o problémovost celkového plánování operací OSN, protože pak humanitární intervence mohou mít nejistý výsledek či přímo nedopadnout dle představ vysílajících zemí.

Tento problém se týká zejména oblasti Afriky, kde jsou výlučně nasazováni vojáci některých jiných afrických států a dalších rozvojových zemí, které se někdy od těch zemí, kde se intervencuje, příliš neliší ve své struktuře. Takže pak dochází ke zločinům, např. krádežím, znásilňováním atd. A tyto nepříjemné situace se dle MZV řeší prakticky pořád. Dle stanoviska MZV OSN tyto skutečnosti operativní přípravy podceňuje, ale zase je to pro operativní plánování jednodušší²⁵. Dá se tedy říci, že nevyhovující složení intervencujících jednotek zejména na africkém kontinentě funguje

---

²³ USA a Libérie, Británie a Sierra Leone, Francie a Pobřeží Slonoviny, Portugalsko a Východní Timor).

²⁴ Belgie a Rwanda

²⁵ Zejména, co se týká finanční náročnosti operací a geografické blízkosti vysílaných vojáků

jako jakási substitute, která má vyslat zprávy: „*My tam přece vojáky posíláme, nějaké tam máme. My se staráme o to, co se tam děje.*“

Protože humanitární intervence zahrnuje užití vojenské síly, jedná se o vysoce riskantní aktivitu. Intervenující státy naopak dávají přednost snaze minimalizovat rizika, což výrazně ovlivňuje jejich intervenční strategie, pokud se vůbec pro intervenci rozhodnou. Samozřejmě cena intervence je vysoká nejen pro intervenující státy, ale často také pro mezinárodní mír a jeho stabilitu. Při rozhodování, zda se zapojit do humanitární intervence, často státy naráží na kritiku svých obyvatel, kteří nejsou příliš nadšeni z vysílání vojenských jednotek do zahraničí, navíc kvůli něčemu, co se nás přímo nedotýká. Na druhou stranu jsou také často kritičtí k tomu, že jejich vláda nic nepodniká pro to, aby ochraňovala lidská práva ve světě, což je ve své podstatě velmi schizofrenické a ztěžuje to státu vyslat větší množství vojáků i na místa, kde je to skutečně nutné, nemluvě o tom, že často není ani vůle vojáky vyslat ať už z finančních důvodů, nebo z důvodů vysoké rizikovosti a snahy nezapojovat se do něčeho, co má nejistý výsledek. (Coates 2006: 106 -110)

Je třeba zdůraznit, že vojenská intervence by nikdy neměla být unáhleným rozhodnutím. Měla by k ní dojít pouze až po využití diplomatických alternativ, které byly prokazatelně neúspěšné. To se však velice často střetává s kritikou pomalu reagující OSN a pozdě schválenou humanitární intervencí. Intervence by měla být v ideálním případě schválena ve správný čas, se správnými prostředky k dosažení cíle, které se v rámci řešení situace sledují. (Coates 2006: 132)

Pro oprávněnost humanitární intervence jsou důležité následující úvahy. Jaké jsou vyhlídky na úspěšnost intervence v případě komplikované a beznadějně politické a sociální situace intervenovaném státě, která vyvrcholí humanitární krizí? Pokud je úspěch měřen mírou, jak bylo zabráněno utrpení, kvůli němuž k intervenci došlo, pravděpodobně existují humanitární intervence, které mohou být úspěšné. Generál Dallaire například namítal, že humanitární intervence v prvních týdnech dubna 1994 mohla zastavit masakr 800 000 Rwandánů.

7.3. Odpovědnost chránit – Responsibility to protect

Změny v charakteru současných válek a je doprovázejících humanitárních krizí také byly příčinou nového chápání státní suverenity a lidských práv. To nejhorší, čeho se může stát dopustit, je užití násilí vůči svým vlastním obyvatelům či neschopnost své

obyvatele od takového násilí ochránit. Hodně států však není zvlášť v situaci občanské války etnického, náboženského či dalšího charakteru tyto základní povinnosti zajistit.

Jak již jsem uvedla, od začátku 90. let došlo k obrovskému nárůstu vnitrostátních konfliktů, v nichž proti sobě stojí ozbrojené frakce v rámci jednoho státu a obyvatelé tohoto státu působí jako rukojmí či dokonce prostředek pro ventilaci nenávisli. Principy OSN byly však míněny pro ochranu bezpečnosti a míru v mezistátních konfliktech a nová doba proto přinesla mnoho dilemat. Například dilema jak narušit (a zda vůbec) princip státní suverenity členského státu z důvodu plnění hlavní povinnosti OSN chránit a udržovat mír a bezpečnost.

Na základě zkušeností OSN z Rwandy a Kosova, kde se OSN stala svědkem své vlastní apatie a neschopnosti zasáhnout, byla zahájena reforma Rady bezpečnosti, která při řešení těchto konfliktů selhala. Historik univerzity Yale Paul Kennedy označil rozhodnutí Rady bezpečnosti nezasahovat ve Rwandě za nejhorší rozhodnutí OSN, které bylo kdy učiněno. (Weiss 2007: 152) Následkem tohoto rozhodnutí zemřelo, resp. bylo rozsekáno mačetami, více než 800 000 obyvatel Rwandy, nemluvě o psychických následcích přeživších.

Z těchto důvodů bylo vytvořena Mezinárodní komise pro intervenci a státní suverenitu (ICISS), jejímž úkolem bylo doplnit Radu bezpečnosti v oblasti ozbrojených konfliktů a také najít odpovědi na dilemata a výzvy, které tato nová doba přinesla. Tato komise byla sestavena velmi různorodě, ovšem s ohledem na profesionalitu členů²⁶ V roce 2001 vydala komise přelomovou zprávu s názvem „Odpovědnost za ochranu“²⁷,

Tento dokument se snaží uvést do praxe tři nové principy

- 1) změnit konceptuálně názvosloví z humanitární intervence k odpovědnosti chránit
- 2) předat odpovědnost na státy a jeho představitele na národní (princip suverenity jako odpovědnost) a na Radu bezpečnosti na mezinárodní úrovni, (Thakur 2007: 247)²⁸ Státy jsou zodpovědné za ochranu bezpečí a životů svých občanů a zodpovědné za své činy a omyly na národní i mezinárodní úrovni. Ve chvíli, kdy obyvatelé jsou vystaveni vážnému ohrožení, které je důsledkem

---

²⁶ Komise byla složena z představitelů států, ministrů zahraničních věcí, úředníků OSN, generálů, vědeckých odborníků, novinářů apod.

²⁷ Angl. „Responsibility to protect“ také R2P

vnitrostátního konfliktu, vzpoury, represí nebo selhání státu (genocida, zločiny proti lidskosti, etnické čistky), a představitelé státu jsou nepochybně neschopní či nechtějí tomuto ohrožení zabránit či zamezit, princip nevměšování je nahrazen principem odpovědnosti chránit a OSN by mělo učinit nápravu tohoto stavu.

3) zajištění, že intervence by měla být účinná a efektivní. (Weiss 2004: 100)

To jsou tři veřejně-politická stanoviska plná etických dimenzí vyplývající ze zprávy s názvem Odpovědnost za ochranu: základní principy a principy vojenské intervence (tamtéž)

Odpovědnost chránit zahrnuje tři časové fáze:

- odpovědnost za prevenci – zaměření na kořeny důvodů a přímých důvodů vnitřních konfliktů a dalších lidmi způsobenými krizemi, které ohrožují populaci
- odpovědnost reagovat – reagovat na situaci ohrožující důležité lidské potřeby s opatřeními, která mohou zahrnovat donucovací prostředky jako sankce, mezinárodní stíhání a v extrémních případech vojenskou intervenci
- odpovědnost za obnovu – poskytnout zejména po vojenské intervenci plnou pomoc s ozdravením, rekonstrukcí se zaměřením na důvody, pro které byla vytvořena škoda či ustanovena intervence k zastavení či zabránění. (Weiss 2007: 101)

V 2005 proběhl Světový summit OSN. V rámci tohoto summitu se představitelé států členských zemí jednohlasně usnesli na přijetí konceptu Odpovědnosti za ochranu.²⁹

V lednu 2009 vydal generální tajemník OSN zprávu, týkající se zavádění konceptu Odpovědnost za ochranu do praxe. V rámci tohoto dokumentu bylo členským státům OSN navrženo zavádění tohoto konceptu na třech hlavních pilířích.

---

²⁹ Ministerstvo zahraničních věcí: *Summit OSN 2005* [online] c 2011 [03.05.2010] dostupná na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/osn/osn_tematicky/index_4.html

- *„1. pilíř – Jednotlivé státy mají hlavní odpovědnost za ochranu vlastních obyvatel před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti.*
- *2. pilíř – Pomoc mezinárodního společenství státům při budování kapacit pro ochranu svého obyvatelstva před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti.*
- *3. pilíř – Včasné a rozhodné zakročení mezinárodní společenství v souladu s Chartou OSN, které má předejít a zabránit genocidě, válečným zločinům, etnickým čistkám a zločinům proti lidskosti. „³⁰*

Tento dokument, který ukázal možnosti nového směru řešení nových a specifických konfliktů, nevyřeší všechny problémy světa, týkající se mezistátních i interních konfliktů. Pravdou ovšem je, že OSN se po problémech se zásahem ve Rwandě a Kosovu již nedopustila stejně osudových rozhodnutí. Je otázkou, zda pouze pro to, že se již podobná situace nevyskytla.

---

³⁰ Ministerstvo zahraničních věcí: *Odpovědnost chránit* [online] c 2011 [03.05.2010] dostupná na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/osn/osn_tematicky/index_3.html

8 Organizace spojených národů

8.1. Obecné informace o OSN

Organizace spojených národů je organizací, která ve snaze naplňovat cíle Charty OSN, slučuje 192³¹ států celého světa. Poprvé byl termín spojené národy použit v roce 1942 v Deklaraci spojených národů a jednalo se o návrh Franclina D. Roosevelta. (UN 2005, str. 13) Oficiálně OSN vznikla 24. 10. 1945, kdy byl ratifikován ustavující dokument OSN, a to Charta Organizace spojených národů.³²

Generálním tajemníkem od roku 2007 je Ban Ki-moon (Korejská republika). Úředními jazyky jsou angličtina, arabština, čínština, francouzština, ruština, španělština.

Založením této organizace v roce 1945 byly položeny základy spolupráce mezi státy na takové mezinárodní úrovni, jaká byla do této doby nepředstavitelná. Za celou dobu své existence se stala respektovanou institucí a počet jejích členů, kteří se rozhodli následovat vize Charty, se více než ztrojnásobil. Jde o

- „závazek vymýtit válku, prohlubovat lidská práva,
- zachovávat respektování spravedlnosti a mezinárodního práva,
- rozvíjet sociální pokrok a přátelské vztahy mezi národy,
- používat tuto organizaci jako středisko ke sladování svých kroků za účelem dosahování těchto cílů“ (UN 2005: 13)

Jedná se o instituci s velice složitou organizační strukturou. Kromě šesti základních orgánů, kterými jsou Valné shromáždění, Rada bezpečnosti, Poručenská rada, Ekonomická a sociální rada, Sekretariát OSN a Mezinárodní soudní dvůr, je součástí OSN také 15 agentur. O těch, účastnících se humanitární pomoci, se zmíním později.

Současný rozpočet na léta 2010-2011 činí 5,16 mld. USD a bude rozdělen podle hlavních priorit OSN:

- podpora udržitelného ekonomického růstu a udržitelného rozvoje;

---

³¹ zatím posledním státem, který se stal členem OSN byla v roce 2006 Černá Hora

³² Ministerstvo zahraničních věcí: *Informace o struktuře a činnosti OSN* [online] c 2011 [03.05.2010] dostupná na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/osn/uvod_do_osn/index.html

- udržování mezinárodního míru a bezpečnosti;
- rozvoj Afriky;
- podpora prosazování lidských práv;
- efektivní koordinace humanitární pomoci;
- podpora spravedlnosti a mezinárodního práva;
- odzbrojení;
- kontrola drog;
- prevence zločinnosti a boj proti mezinárodnímu terorismu ve všech jeho formách a projevech.³³

8.2. OSN a ozbrojené konflikty

Jeden z důvodů založení OSN byly mimo jiné také snahy zabezpečit, aby se již neopakovala katastrofa, kterou přinesla druhá světová válka, a to nejen ztráty na životech, ale také ztráty ekonomické a hrozba bipolárního rozdělení. Sama OSN ve své chartě uvádí jako jeden z hlavních cílů „*žít v míru jako dobří sousedé, sjednotit své síly k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti...*, ... *aby ozbrojené síly nebylo užíváno jinak než ve společném zájmu.*“³⁴

Organizace spojených národů je pravděpodobně nejvlivnější a nejefektivnější mezinárodní instituce, zabývající se mezinárodními vztahy v oblasti míru a bezpečnosti. Ovšem ukončením studené války na konci 80. let se svět nenávratně změnil a postavil OSN před nové výzvy, které tyto změny přinesly a na které musela OSN reagovat. Je nepopiratelné, že od konce studené války došlo k dramatickému nárůstu aktivit OSN, týkajících se podpory a péče o mír a bezpečnost.

Konec studené války odstranil omezení, která zamezovala konfliktům v bývalém sovětském svazu i jinde, zejména v Africe. Výsledkem byl rychlý nárůst konfliktů uvnitř nově vzniklých nezávislých států často náboženského a etnického

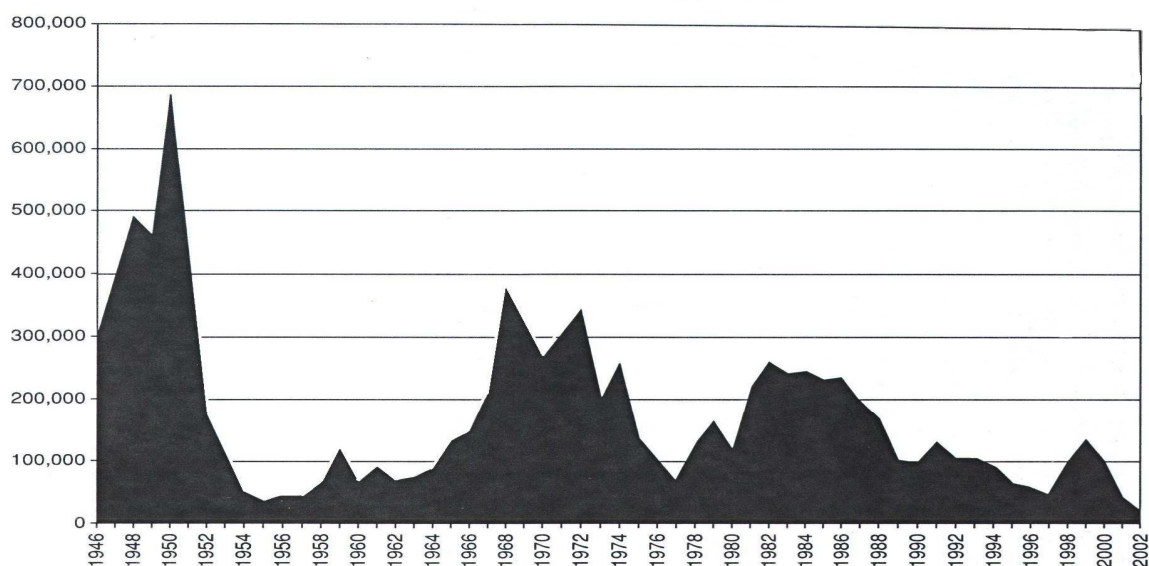
³³ Ministerstvo zahraničních věcí: *Finanční příspěvky ČR do řádného rozpočtu OSN a na mírové operace* [online] c 2011 [03. 05. 2010] dostupná na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/osn/cr_v_osn/financni_prispevky_ceske_republiky_do.html

³⁴ Informační centrum OSN v Praze: *Charta OSN* [online] c 2011 [2005] dostupná na: webová adresa: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojnych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

charakteru, které se vyznačovaly neobvyklými násilnostmi a zvěrstvy.

Z pěti mírových operací, které probíhaly v roce 1988, čtyři souvisely s mezistátními konflikty a pouze jedna řešila konflikt uvnitř státu. Z 21 mírových operací ustanovených poté, bylo pouze 8 konfliktů mezistátních a 13 vnitrostátních³⁵.

Obrázek 1 Celkový počet mrtvých v důsledku válečných konfliktů v letech 1946 – 2002

Zdroj: THAKUR, Chandra Ramesh. *The United Nations, peace and security : from collective security to the responsibility to protect*. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. s. 17

Z tohoto důvodu OSN posílila své tradiční nástroje, zdůraznila úlohu místních organizací v oblasti konfliktu a více se zaměřila na poválečnou obnovu konfliktem zničené země. Na mnoho ozbrojených konfliktů reagovala OSN ustanovením mírových operací, ovšem ne na všechny, i když byly bez pochyb velmi potřebné. (Vehovská 2009: 56)

V současné době péče o mír a bezpečnost tvoří převažující a dle mého názoru nejsledovanější část činností OSN. I OSN si však uvědomuje, že svět se změnil a udržení mezinárodního míru a bezpečnosti už není pouze o neexistenci konfliktu, ale o

³⁵ United nations: *Suplement to an agenda for peace: position paper of the secretary general on the occasion of the fiftieth anniversary of the united nations* [online] c 2011 [03. 01. 1995] dostupná na: <http://www.un.org/Docs/SG/agsupp.html>

odstranění či alespoň zmírnění těch sociálních a ekonomických aspektů, zejména chudoby a hladu, neexistenci přístupu k životně důležitým zdrojům vody, půdy, v posledních době i nerostných surovin apod., jejichž nedostatek má sílu způsobit napětí mezi národy, regiony a státy. (UN 2005: 35)

Jak uvedl bývalý německý prezident Johannes Rau: „*Největší ochranou před terorem, násilím, válkou je spravedlivý mezinárodní řád*“ (Tožička 2007: 37) OSN má za to, že rozvoj sociální a hospodářský je chápán jako základ pro zachování míru. (Tamtéž, str. 35)

Základní snahou OSN je dostat konfrontační strany k jednacímu stolu a snažit se vyjednat kompromis pro všechny zúčastněné. K tomuto má Organizace spojených národů k dispozici mnoho nástrojů, jejichž obsahem mohou být donucovací akce, včetně akcí ozbrojených, využívané v situacích existujících humanitárních krizí. Dále je možné využívat i preventivní nástroje diplomatické, výzvy a doporučení Valného shromáždění, Generálního tajemníka, Rady bezpečnosti.

Generální tajemník OSN disponuje sedmi možnostmi, jak v rámci aktivit OSN může pomoci nastolit mír a bezpečnost. Tyto koncepty odráží narůstající rozsah a složitost aktivit OSN a poskytují užitečný návod k tomu, jak svět může dosáhnout cílů Charty OSN. „*OSN se angažuje v oblasti prevence konfliktů, obnovy míru, udržování, vynucování a budování míru a může využívat možnosti sankcí. Tyto činnosti se musí překrývat a probíhat současně, jinak jsou neúčinné.*“ (UN 2005: 45)

Jak jsem již uvedla, OSN čelila na začátku 90. let novým výzvám, které vyvolaly změny světového řádu. Generální tajemník OSN na základě výzvy Rady bezpečnosti vypracoval a předložil členským státům dokument Program pro mír³⁶ z 1992, který obsahuje „*souhrnný program návrhů k účinnější činnosti OSN směřující ke zjištění potencionálních konfliktů, dosažení jejich krátkodobých i dlouhodobých řešení a posilování míru mezi dřívějšími protivníky v období po skončení konfliktu.*“ (OSN 2005: 39).

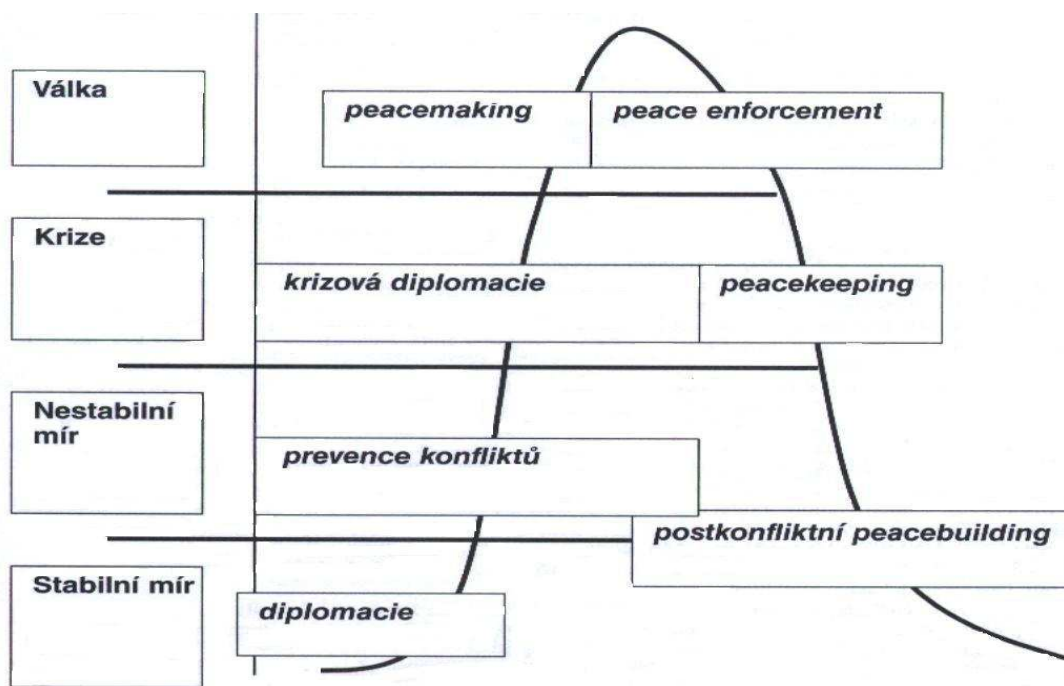
Jednou z důležitých aktivit OSN v oblasti ozbrojených konfliktů je jejich prevence. Hlavními metodami prevence vzniku nových ozbrojených konfliktů nebo opětovného vzplanutí starých je preventivní diplomacie a jí doplňující metody preventivního rozmístění a preventivního odzbrojení (Vehovská 2009: 44) Dále se jedná o obnovu míru, udržování míru, budování míru, donucovací prostředky a

---

³⁶ Angl. Agenda for peace

možnost využívání sankcí.

Obrázek 2 Konfliktní cyklus a řešení konfliktu

Zdroj: MENŠÍKOVÁ, Jana: Mírotvůrci, nebo pachatelé? Analýza negativních doprovodných jevů misí OSN na udržení míru. *Mezinárodní politika*, 2001, č. 1, s. 30

8.2.1. Preventivní diplomacie

Jedná se o nástroj, který je využíván jako prevence rozvoje sporu mezi soupeřícími stranami, eskalace sporu do stádia konfliktu, jeho následného rozšíření či zmírnění jeho rozsahu, pokud se již vyskytne. Může sloužit jako forma mediace, zprostředkování, vyjednávání.³⁷

Preventivní diplomacie musí být dle OSN založena na včasné a přesné znalosti faktů, která je založena na seriózních analýzách. Mezi informace, potřebné pro OSN, lze zahrnout ekonomické a sociální kořeny mnoha potenciálních konfliktů, stejně jako sociální trendy a politickou situaci. Všechny tyto aspekty mohou vést k nebezpečnému napětí a následně k ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti.³⁸ Proto je v rámci preventivní diplomacie dále využíván systém včasného varování, který sleduje

³⁷ United nations: *Handbook on policing in peacekeeping operations* [online] c 2011 [10. 12. 2003] dostupná na: <http://www.peacekeepingbestpractices.unlb.org/Pbpps/library/Handbook%20on%20UN%20PKOs.pdf>

politické dění ve světě a rozpoznává rizikové oblasti možného budoucího ozbrojeného konfliktu (OSN 2005: 63) Důležitou roli v mechanismu včasného varování hrají regionální organizace a mezinárodní organizace, které v daném místě působí.

8.2.2. Preventivní rozmístění

Preventivní rozmístění je mechanismus, který začal být využíván po roce 1992. Do této doby byly operace OSN ustanovovány až po vzniku konfliktu. Snahou preventivního rozmístění příslušníků mírových sborů OSN je snížit napětí v oblastech již pouhou jejich přítomností.

V případě napětí uvnitř jednoho státu může být využito preventivní rozmístění na žádost vlády státu či všech zúčastněných stran či alespoň s jejich souhlasem. V mezistátním sporu je takové rozmístění možné za podmínky, že obě země mají za to, že přítomnost OSN na obou stranách hranic může zamezit válečnému stavu či vzájemným aktům agrese.

Preventivní rozmístění je možné také využít v případě, kdy se země cítí ohrožena a požaduje rozmístění a přítomnost OSN podél své strany hranice. Jako příklady takového preventivního rozmístění lze zmínit mise v Makedonii³⁹ a Středoafričské republice. OSN však při vypracování mandátu a sestavy jednotek preventivního rozmístění musí dbát na to, aby byla zachována jejich nestrannost.⁴⁰

8.2.3. Preventivní odzbrojení

V minulosti docházelo k odzbrojení na základě dohod až v závěru konfliktu. V současné době je odzbrojení využíváno jako doplněk k preventivnímu rozmístění jednotek OSN a jako součást operací k udržení míru. Jedná se o snahu snížit počet tzv. lehkých zbraní, které by mohly být užity v případě ozbrojeného konfliktu a napáchat škody na majetku, a zejména na lidských životech. Toto preventivní odzbrojení bývá součástí mírových smluv mezi znepřátelenými stranami. (OSN 2005: 65)

---

³⁹ mise byla ustanovena na základě žádosti samotné Makedonie, která se obávala ze zatažení do jugoslávského konfliktu.

⁴⁰ United nations: *Agenda for peace* [online] c 2011 [17. 06. 1992] dostupná: <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>

8.2.4. Obnova míru – peacemaking

Mezi další významné aktivity OSN patří obnova míru. „*Obnovou míru rozumíme použití diplomatických prostředků s cílem přimět nepřátelené strany, aby ukončily válečné operace a zahájily jednání o mírovém urovnání sporu*“. Jedná se, jak je výše uvedeno, o diplomatický nástroj, jehož úkolem je pomoci nepřáteleným stranám dosáhnout mírové dohody takovými prostředky, které předvídá článek VI Charty OSN. V tomto případě smí Rada bezpečnosti doporučovat způsoby řešení sporu či žádat zprostředkování mírových rozhovorů generálním tajemníkem OSN. Ten disponuje spektrem kompetencí, aby tuto funkci mohl zastávat. Může využít nejen svůj osobní vliv, ale také může pověřit zvláštní pověřence a mise na speciální úkoly. (OSN 2005: 65)

8.2.5. Udržování míru – peacekeeping

Slovo peacekeeping je OSN definován jako cesta, „*kteřou se dá pomoci zemím rozvráceným konfliktem dosáhnout podmínek pro udržitelný mír.*“ (Marek 2010: 15) Právním základem operací na udržení míru je Charta OSN, především článek VI a VII, ačkoliv samotné slovo „peacekeeping“ v Chartě OSN přímo nenajdeme. Jedná se o mezinástroj řešení konfrontací mírovými způsoby a silovým řešením konfliktů. Využívání tohoto nástroje je postaveno na třech základních pilířích – souhlas stran konfliktu, minimální užití síly, nestrannost mírových dozorčí – peacekeeperů. (Marek 2010: 16)

Mezi další pilíře mírových operací nebo také operací na udržení míru patří důvěryhodnost mandátu, vyjednávání a mediace. První mírová mise byla ustanovena v roce 1948, kdy Bezpečnostní výbor OSN schválil vyslání vojenských pozorovatelů do oblasti Blízkého východu, aby monitorovali dohodu o příměří mezi Izraelem a muslimskými sousedy. Dodnes bylo schváleno a vysláno celkem 63 mírových misí do celého světa. (Vehovská 2009: 45)

Z grafu (viz výše) vyplývá mimořádný nárůst mírových operací v postsovětské éře. První typická mírová mise OSN však byla ustanovena v roce 1956, kdy vojenské jednotky 10 členských států⁴¹ byly vyslány do oblasti Suezského průplavu, aby dohlížely na dodržování vyjednaných mírových dohod mezi válčícími stranami. Tato

---

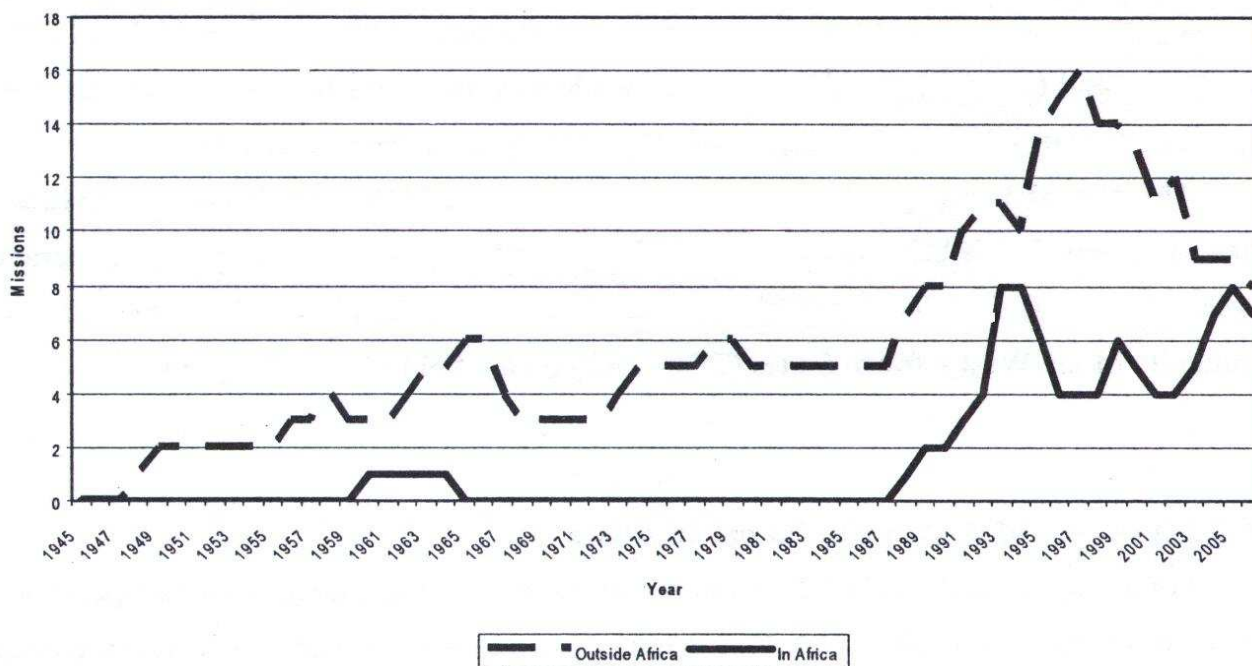
⁴¹ Jednalo se o vojenské jednotky Brazílie, Dánska, Finska, Indie, Indonésie, Jugoslávie, Kanady, Kolumbie, Norska a Švédska.

mise je chápána jako první klasická z důvodu užití typických poznávacích prvků pro mírové jednotky OSN.⁴² (Marek 2010: 15)

Charakter konfliktů se samozřejmě s léty změnil. OSN se v současné době více angažuje ve vnitrostátních konfliktech nebo občanských válkách. Přestože vojenské síly jsou stále páteří mírových operací, jejich součástí se stále více stávají ekonomové, policisté, experti na právo, volební pozorovatelé a lidé, kteří monitorují dodržování lidských práv, humanitární pracovníci a další.

Po konci studené války obecně nastal boom v počtu ustanovených mírových misí. Velký rozdíl lze pozorovat zejména na africkém kontinentě. Zatímco po dlouhá léta byla jedinou mírovou operací v Africe mírová mise v Kongu,⁴³ v éře po rozpadu Sovětského svazu bylo v Africe ustanoveno 22 mírových misí a byl celkově pozorován obrovský nárůst aktivit OSN na tomto problémovém kontinentu.

Obrázek 3 Srovnání počtu mírových misí v Africe a mimo Afriku

Zdroj: THAKUR, Chandra Ramesh. *The United Nations, peace and security : from collective security to the responsibility to protect*. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. s. 40

OSN nemá k dispozici své vlastní vojenské jednotky. Nedisponuje svou vlastní

⁴² Modré barety s přilbami, bílé vozy s písmeny UN

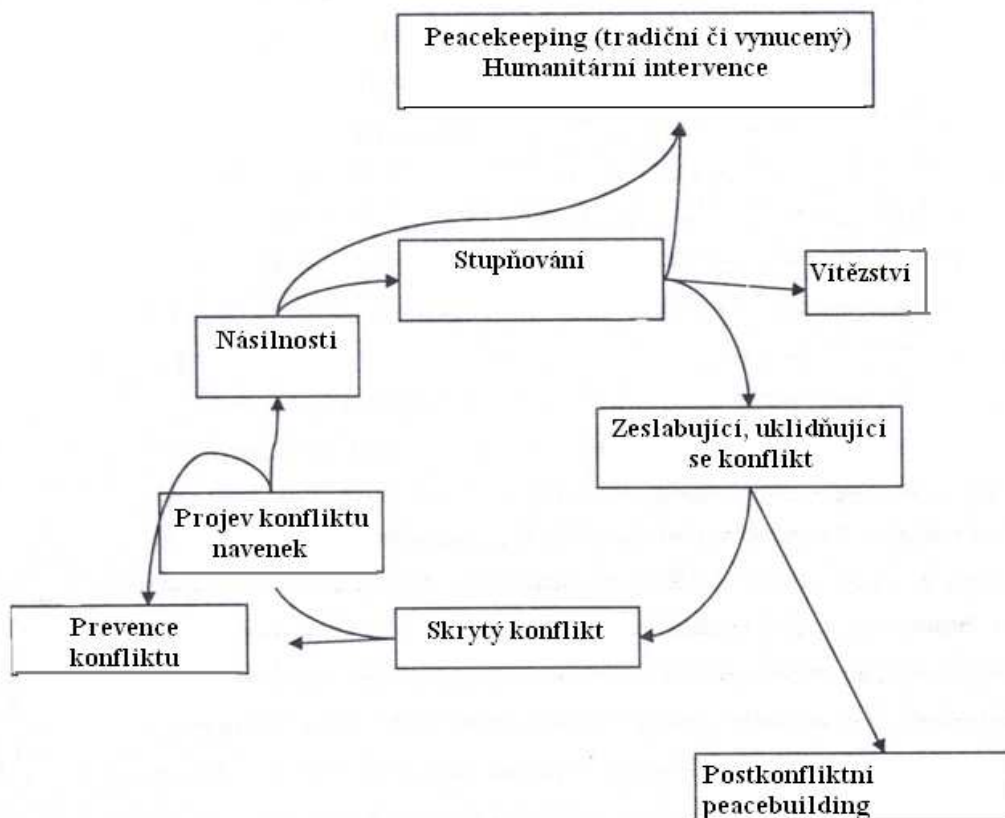
⁴³ UNOC

armádou. Vojenské síly a jejich vybavení jsou poskytovány členy OSN na základě dobrovolnosti a tyto vojenské síly zůstávají pod velením své země. Mírové operace jsou financovány ze zvláštního účtu na mírové mise, do kterého přispívají členské země OSN. V roce 2003 bylo na mírové operace vynaloženo 2,2 mld. dolarů, což je 0,15 % celkových vojenských výdajů ve světě. Statistiky uvádějí, že do konce roku 2009 zahynulo v rámci mírových operací 2100 vojáků.

„Pro zachování míru v krizové oblasti má velký význam často i prostá přítomnost mužů a žen v modrých baretech a s bílými vozy s nápisem UN, kterou místní obyvatelstvo většinou chápe jako konkrétní doklad mezinárodního zájmu o další mírový vývoj a určitou záruku bezpečnosti“ (Marek 2010: 178)

V současné době probíhají mírové mise OSN v těchto zemích a oblastech: Střední východ, Indie a Pákistán, Kypr, Golanské výšiny, Libanon, Západní Sahara, Demokratická republika Kongo, Kosovo, Libérie, Pobřeží Slonoviny, Haiti, Východní Timor, Súdán, Čad – středoafriická republika.

Obrázek 4 Úloha peacekeepingu v ozbrojeném konfliktu

Zdroj: THAKUR, Chandra Ramesh. *The United Nations, peace and security : from collective security to the responsibility to protect*. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. s. 87, upraveno

8.2.6. Budování míru

Budování míru, tzv. peacebuilding, je využíváno v postkonfliktivních situacích, tedy v situacích, kdy jsou již vyjednány mírové dohody mezi zneprátelenými stranami konfliktu. Nástrojů využívaných při peacebuildingu je mnoho. Odzbrojení, kontrola lehkých zbraní, reforma institucí, policie a soudního systému, monitoring ochrany lidských práv, sociální a ekonomický rozvoj však mohou být užitečné nejen při zacelování ran u nepřátelených stran po ukončení konfliktu, ale také jako součást prevence vypuknutí dalšího konfliktu.

Samotná realizace peacebuildingu však může být komplikovaná. Vyžaduje sjednocení činností a opatrné vyjednávání mezi OSN a stranami konfliktu při zjišťování, které prostředky budou akceptovány všemi stranami a bude-li možné je v rámci peacebuildingu využít.⁴⁴

OSN působí v rámci tohoto procesu jako prostředník mezi zneprátelenými stranami, které se rozhodly věc řešit mírovou cestou. Na procesu budování míru se podílí mnoho aktérů, např. Světová banka, nevládní organizace, místní obyvatelstvo aj. V roce 2005 byla zřízena Valným shromážděním a Radou bezpečnosti Komise pro budování míru, která je složena z 32 členů volených na dva roky.

8.2.7. Donucovací opatření

Donucovací opatření smí být užita pouze v případě, kdy již všechny mírové snahy při řešení konfliktu selhaly. Využití donucovacích opatření umožňuje článek 7 Charty OSN a zahrnuje mimo jiné také užití vojenských sil k podpoře nebo obnově mezinárodního míru a bezpečnosti v situacích, kdy Rada bezpečnosti zjistí možnost ohrožení míru, nedodržování mírových dohod či akt agrese jedné ze stran.

Vojenský zásah schvaluje Rada bezpečnosti a platí pro něj jiná pravidla než pro mírové mise OSN, a to zejména v rámci hlediska velení, které zůstává v rukou zúčastněných států. Jedná se jednoznačně o nejtvrdší opatření, které může OSN využít. Tento vojenský zásah byl využit v případě Rwandy (1994), Somálska (1992) a ve Východním Timoru (1999). (Vehovská 2009: 45)

---

⁴⁴ United nations: Supplement to an agenda for peace: positron paper of the secretary-general on the occasion of the fiftieth anniversary of the United nations [online] c 2011 [17. 06. 1992] dostupná: <http://www.un.org/Docs/SG/agsupp.html>

8.2.8. Sankce

Jedná se o jeden z mechanismů donucovacích opatření Rady bezpečnosti. Ty zahrnují ekonomické a obchodní omezení, zbrojní embarga, zákazy cestování, finanční a diplomatické restriktce. Sankce jsou užívány ve snaze donutit ke změně chování ty subjekty, které ohrožují mezinárodní mír a bezpečnost.

Jelikož se poslední dobou objevila obava z toho, že by sankce mohly postihnout zejména civilní obyvatelstvo, tedy nejvíce zranitelné subjekty, OSN se snaží co nejvíce využívat tzv. chytrých sankcí, které postihnou pouze ty aktéry, kteří jsou zapojeni do konfliktu. (OSN 2005: 65)

8.3. Humanitární činnost OSN

Humanitární činnost OSN má veliký rozsah a účastní se jí mnoho přidružených agentur. OSN často spolupracuje při koordinaci humanitární činnosti s mnoha dalšími nevládními a neziskovými organizacemi, a to jak světovými, tak místními.

Humanitární pomoc obětem válek i přírodních katastrof je poskytována bezprostředně po vyhodnocení potřeb postiženého obyvatelstva v případě, že stát není schopen nebo nemůže se o své obyvatele postarat. OSN však řeší humanitární krizi z dlouhodobého hlediska, a to rozvojovou pomocí dle předem stanovených kritérií.

Aby byla bezprostřední pomoc do postižených oblastí dopravena co nejrychleji, je nutná dobrá koordinace. Proto byl v roce 1991 ustanoven Stálý meziresortní výbor. Hlavním orgánem tohoto Stálého meziresortního výboru je Koordinátor humanitární pomoci, který „*plní úlohu hlavního strategického poradce, koordinátora a obhájce v oblasti humanitární činnosti*“. (OSN 2005: 210)

Členové meziresortního týmu (Vehovská 2009: 48-49)

- Vysoký komisař pro uprchlíky – zajišťuje humanitární pomoc a ochranu uprchlíkům a osobám vnitřně vysídleným. V roce 2006 bylo konflikty či přírodními katastrofami vyhnáno z domova více než 12 milionů obyvatel a dalších 10 milionů obyvatel získalo status uprchlíků z důvodu útěku do sousedních států
- Světový potravinový program – poskytuje potraviny obětem konfliktů a přírodních katastrof. V roce 2006 nakrmil více než 88 milionů lidí ze 78 zemí včetně většiny uprchlíků a vnitřně vysídlených osob

- Dětský fond OSN - zaměřuje se na děti a ženy. Ty představují velkou část obětí ozbrojených konfliktů. UNICEF mimo jiné působí i místech, kde jsou děti vystaveny násilí, jsou zneužívané a je porušována Úmluva o právech dítěte, i když tuto úmluvu lze považovat za jednu z nejakceptovatelnějších úmluv o lidských právech. V roce 2002 činily náklady UNICEF více než 1 mld. dolarů.
- Organizace OSN pro výživu a zemědělství
- Světová zdravotnická organizace
- Rozvojový program OSN – „zaměřuje se zejména na pomoc jednotlivým zemím v budování demokratického systému, omezování chudoby, předcházení krizím a při následné obnově“
- Populační fond OSN
- Světová banka - úlohou skupiny Světové banky je snižovat chudobu prostřednictvím půjček vládám svých chudších členů, které se zpravidla označují jako rozvojové země nebo země procházejícím obdobím ekonomické transformace.
- Úřad vysokého komisaře pro lidská práva – podporuje respektování lidských práv v krizových oblastech
- Mezivládní organizace – Mezinárodní výbor Červeného kříže, Mezinárodní federace Červeného kříže a Červeného půlměsíce
- Tři mezinárodní konsorcia nevládních organizací
- Mezinárodní rada dobrovolnických organizací, Řídící výbor reakce na humanitární krize
- v případě nutnosti jsou přizvány i další organizace

Před poskytnutím humanitární pomoci jsou zjišťovány potřeby postižených zemí, na jejichž základě je vyhodnocováno poskytnutí pomoci tak, aby pomoc byla co nejvíce účinná a efektivní.

OSN má k dispozici několik nástrojů, kterými jsou identifikovány humanitární potřeby. Nejdůležitější z nich je nástroj konsolidované humanitární výzvy – CAP – tyto výzvy jsou vyhlášeny k neštěstím většího rozsahu, a to buď okamžitě, průběžně, či následně. CAP pro rok 2011 zahrnuje výzvy v rozsahu 7,4 mld. USD. Tyto prostředky by měly být užity celkem v 14 zemích a regionech (Subsaharská Afrika, Haiti, Súdán (nejnákladnější), Demokratická republika Kongo, Afgánistán, Palestina, Somálskou,

Keňa, Čad apod.). Nejvyšší částka bude opětovně využita v rámci potravinové pomoci uprchlíkům a vnitřně vysídleným osobám.

V roce 2001 byly OSN přijaty rozvojové cíle tisíciletí, tzv. Miléniová deklarace a její požadavky. Nyní je již jasné, že tyto ambiciózní cíle není možné splnit. Ačkoliv rozvojová pomoc je o něco širěji pojatý pojem⁴⁵ než humanitární pomoc (která často zahrnuje zabezpečení pouze nejdůležitějších lidských potřeb), je velice důležitá.

Deklarace obsahuje osm cílů s osmnácti dílčími podkapitolami a více než čtyřicet ukazatelů, kterých má být dosaženo společným úsilím vyspělých i méně rozvinutých zemí do roku 2015. Jsou to:

- snížení extrémní chudoby a hladu o polovinu,
- dosažení základního vzdělání pro všechny,
- prosazování rovnosti pohlaví,
- snížení úmrtnosti dětí do pěti let o dvě třetiny,
- snížení mateřské úmrtnosti o tři čtvrtiny,
- zamezení šíření HIV/AIDS, malárie a tuberkulózy,
- zajištění trvalé udržitelnosti životního prostředí,
- posilování světového partnerství pro rozvoj s důrazem na pomoc, obchod a odpuštění dluhů.⁴⁶

V rámci vytváření rozvojových cílů bylo stanoveno, že největšími problémy tohoto světa je chudoba a marginalizace celých kontinentů. Chudoba je přitom často jedním z hlavních spouštěčů sociálních nepokojů a živnou půdou pro následný vznik ozbrojených konfliktů.

Jak bylo následně uvedeno v Akčním plánu pro Afriku skupiny G8 z roku 2002 – *„Žádné zemi, která se skutečně rozhodne bojovat s chudobou, zdokonalovat mechanismy vládnutí či prosazovat hospodářské reformy, nebude upřena šance dosáhnout rozvojových cílů tisíciletí kvůli nedostatku finančních prostředků.“* (Tožička 2007: 37)

---

⁴⁵ Širěji je myšleno v oblasti lidského rozvoje

⁴⁶ Autor neuveden : *Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce* [online] c 2011 [22.12.2008] dostupná na: http://www.rozvojovka.cz/humanitarni-pomoc-a-rozvojova-spoluprace_228_2.htm

9 ČR a OSN

9.1. Aktivity ČR v rámci členství v OSN

Charta uvádí, že členství v Organizaci spojených národů je otevřeno všem mírumilovným státům, které přijmou závazky v ní obsažené a které jsou dle úsudku této organizace ochotné a způsobilé tyto závazky splnit⁴⁷ ČR je řádným členem OSN od roku 1993. Ovšem Československo patřilo mezi 51 zakládajících států OSN v roce 1945 a při rozdělení země bylo nutné formálně požádat o členství znovu.

Česká republika se dle vyjádření MZV považuje za aktivního člena Organizace spojených národů a je zastupována v OSN Stálými misemi ČR při OSN v New Yorku, Ženevě, ve Vídni a v Nairobi.

Mezi lety 1994 – 1995 byla ČR členem Rady bezpečnosti a předsedala od podzimu 2002 – do podzimu 2003 57. Valnému shromáždění OSN a v roce 1997 Hospodářské a sociální radě a tradičně obsazuje funkce v celé řadě volených orgánů OSN.

Česká republika náleží k nemnoha členským státům OSN, které hradí své závazky včas a v plné výši. Na základě změny z prosince v příspěvkové stupnici činí podíl České republiky v rámci řádného rozpočtu OSN 2009 0,349 %.⁴⁸

Tabulka 2 Struktura příspěvků ČR v rámci ODA (oficiální rozvojové pomoci) v roce 2006

Příspěvek	Částka	Podíl (%)	Bilaterální / Multilaterální spolupráce
Rozvojové projektu	395	13,1	Bilaterální
Stipendia	100	3,3	Bilaterální

⁴⁷ Informační centrum OSN v Praze: *Charta OSN* [online] c 2011 [2005] dostupná na: webová adresa: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojnych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

⁴⁸ Ministerstvo zahraničních věcí: *Finanční příspěvky ČR do řádného rozpočtu OSN a na mírové operace* [online] c 2011 [03. 05. 2010] dostupná na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/osn/cr_v_osn/financi_prispevky_ceske_republiky_do.html

Transformační spolupráce	14	0,5	Bilaterální
Multilaterální projekty	26	0,9	Bilaterální
Humanitární pomoc	104	3,4	Bilaterální
Pomoc uprchlíkům	231	7,6	Bilaterální
Oddlužení	230	7,6	Bilaterální
Rekonstrukce a obnova	109	3,6	Bilaterální
Administrativní náklady na rozvojovou pomoc	73	2,4	Bilaterální
Podíl členského příspěvku ČR do EU	1.478	48,9	Multilaterální
Platby do OSN a jejich agentur	175	5,8	Multilaterální
Platby do mezinárodních finančních organizací	87	2,0	Multilaterální
Celkem	3022	100	

Zdroj: TOŽIČKA, Tomáš. *Česko proti chudobě : informace, fakta a čísla z rozvojového světa*. Praha : Educon, 2007. str. 20

9.2. ČR a humanitární pomoc v rámci OSN

9.2.1. Základní zásady poskytování humanitární pomoci

Poskytování humanitární pomoci ČR se řídí Zákonem o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí, který vstoupil v platnost 1. července 2010 a je nedílnou součástí zahraniční politiky ČR.

Humanitární pomoc (HP) je v něm definována jako „*souhrn činností hrazených ze státního rozpočtu, jejichž cílem je zamezit ztrátám na životech a újmě na zdraví, zmírnit utrpení a obnovit základní životní podmínky lidí zasažených mimořádnou událostí (zejména přírodní katastrofou nebo ozbrojeným konfliktem), jakož i zmírňovat dlouhodobě trvající následky mimořádných událostí a předcházet jejich vzniku a negativním následkům.*“⁴⁹

⁴⁹ Česká republika. Zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů . In *Sbírka zákonů*. 2010, 53/2010, 151, s. 1963-1966

Humanitární pomoc je poskytována podle naléhavosti situace a potřeb postiženého státu, podle možnosti ekonomiky, disponibilních zdrojů státního rozpočtu, v souladu se zásadami a rezolucemi mezinárodního společenství^{50,51}

Humanitární pomoc ČR je poskytována podle mezinárodních humanitárních principů:

- a) lidskosti – musí být využívána k záchraně lidských životů
- b) Nestrannosti - pomoc je založena na potřebnosti, bez ohledu na národnost, rasu, náboženství, nebo další sociální aspekty žadatelů. Pokud je to nutné, pomocné agentury jsou připraveny poskytnout pomoc všem stranám konfliktu. Neutralita, stejně jako nestrannost, zahrnuje zdržení se účasti na nenávisti či jakýchkoliv jiných akcích, které by vědomě přinesly výhody či nevýhody jedné ze stran ozbrojeného konfliktu. (Weiss 2007: 7)
- c) Neutrality – jedná se o cíl i o smysl humanitární pomoci, protože pomáhá humanitárním agenturám získat přístup k obyvatelům v nebezpečí.
- d) Nezávislosti - znamená, že pomoc by neměla být napojena žádnou ze stran, které jsou přímo zahrnuty v ozbrojeném konfliktu, a těch, kteří mají zájem na výsledku, včetně donorů, kteří financují jednotlivé aktivity. (Weiss 2007: 76)

ČR respektuje a snaží se dále podporovat OSN v rámci poskytování humanitární pomoci a další humanitární programů.

Způsoby poskytování humanitární pomoci

Humanitární pomoc lze poskytovat třemi základními způsoby, jež využívá také ČR:

- finanční (příspěvky mezinárodním organizacím, dotace českým neziskovým organizacím, dary zahraničním neziskovým a jiným institucím) – lze uplatnit ve všech druzích i fázích humanitárních krizí;
- materiální - vztahuje se zpravidla na první fázi reakce na ad hoc katastrofy;
- poradenská – vyslání specialistů, aby nedocházelo k dalším ztrátám na životě či majetku

---

⁵⁰ Organizace spojených národů, Mezinárodního výboru Červeného kříže a Červeného půlměsíce, atd.

⁵¹ Autor neuveden : *Zahraniční rozvojová spolupráce ČR* [online] c 2011 [22.12.2008] dostupná na: http://www.rozvojovka.cz/zahranicni-rozvojova-spoluprace-cr_228_3.htm

9.2.2. Humanitární pomoc ČR 2011

V červnu 2010 se vláda ČR usnesla, že v roce 2011 bude na humanitární pomoc vynaloženo 73 miliónů korun. ČR se chce svou pomocí zaměřit jak na země, které jsou postižené katastrofou velkého rozsahu, tak i na země s humanitárními potřebami, které domovský stát nedokáže poskytnout sám.

ČR předpokládá, že bude nadále pokračovat spolupráce s OSN a Mezinárodním červeným křížem a bude prosazovat zapojení českých humanitární pracovníků do projektů, které ČR spolufinancuje nebo které plně hradí např. i UNHCR a WFP.

Humanitární pomoc je poskytována na základě výběrových řízení ve dvou programech, a to Komplexní krize a Obnova po katastrofách. Podle předběžného výhledu se u programu Komplexní krize jedná například o tyto státy: Kongo, Srílanka, Etopie apod.⁵²

*„V případě potřeby bude realizována humanitární pomoc pro **Súdán, Somálsko a Zimbabwe**, tj. země s komplexní humanitární krizí, které nebudou zařazeny do příslušné dotační výzvy – tuto pomoc lze evt. realizovat v rámci humanitární výzvy OSN.“⁵³*

Dále budou sledovány Konsolidované výzvy OSN 2011 a podle předem daných kritérií budou přiřazovány do humanitární pomoci ČR další státy.

9.3. Účast ČR v mírových misích OSN od roku 1989

Od roku 1989 se českoslovenští a posléze čeští vojáci podíleli na 18 misích pod hlavičkou OSN, z toho více než v 10 operacích na udržení míru. Ke konci května 2007 bylo v misích OSN nasazeno 38 vojáků. První mírová operace, které se českoslovenští vojáci účastnili, byla mise OSN v Angole v roce 1989.

---

⁵² Ministerstvo zahraničních věcí: *Operační strategie humanitární pomoci ČR na rok 2011* [online] c 2011 [23. 12. 2010] dostupná na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/operacni_strategie_humanitarni_pomoci_cr.html

⁵³ Ministerstvo zahraničních věcí: *Operační strategie humanitární pomoci ČR na rok 2011* [online] c 2011 [23. 12. 2010] dostupná na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/operacni_strategie_humanitarni_pomoci_cr.html

„Z ankety Člověka v tísní Jak politici hodnotí účast ČR v zahraničních misích z roku 2001 vyplývá, že politici většinou chápou účast českých vojáků v zahraničních misích jako jeden ze způsobů prosazování národních zájmů ČR ve válkách destabilizovaných zemích“⁵⁴

Do konce roku 2008 působilo již 883 příslušníků Armády České republiky v 34 misích OSN, ES, O B S E a Z E U ve funkcích vojenský pozorovatel, monitor nebo člen mise. Ačkoliv problematika misí českých vojáků patří mezi velmi zajímavá témata, která ale často stojí na okraji zájmu veřejnosti a příliš se o nich nemluví.

Mise pod hlavičkou OSN, na kterých se personálně podílela také ČR⁵⁵

- UNAVEM, UNAVEM II. Angola
- UNTAG / Namibie
- UNSCOM / Irák
- UNGCI / Irák
- UNOSOM / Somálsko
- UNOMOZ / Mosambik
- UNOMIL, UNMIL / Libérie
- UNOMSIL, UNAMSIL / Sierra Leone
- MONUC / DR Kongo
- UNMEE Eritrea - Etiopie
- UNPROFOR / bývalá Jugoslávie
- UNCRO / Chorvatsko
- UNTAES / Chorvatsko
- UNMOP / Chorvatsko
- UNPREDEP / Makedonie
- UNMIK / Kosovo
- UNOMIG / Gruzie
- UNMOT / Tádžikistán

---

⁵⁴ Bureš Oldřich, Dušková Lenka: *Čeští vojáci a operace na udržení míru OSN* [online] c 2011 [23. 12. 2010] dostupná na: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2007/clanky/cesti-vojaci-a-operace-na-udrzeni-miru-osn.html>

⁵⁵ Od roku 1989

K říjnu 2009 působilo v mírových misích OSN 15 vojáků ve funkci vojenský pozorovatel

- UNMEE – 2 osoby
- MONUC – 3 osoby
- UNMIK – 1 osoba
- UNOMIG – 5 osob
- UNMIL – 3 osoby
- Afgánistán – 1 osoba

Vojenský pozorovatel je neozbrojený člen mírové mise, tedy její vojenské části, jehož úkolem je monitoring politické, vojenské a bezpečnostní situace v oblasti vojenského konfliktu. Pozice vojenského pozorovatele má velký význam jak pro OSN, tak pro postižené civilní obyvatelstvo, které modré barety chápe jako symbol toho, že by jednou mohli ve své rodné zemi žít bez násilí a zabíjení. Pozice vojenský pozorovatel je pozicí rotační. Doba rotace se liší v rámci jednotlivých misí.

Česká republika si díky našim vojákům v rámci působení v misích OSN (i dalších samozřejmě) vysloužila velkou vážnost. Naši vojáci jsou velmi dobře připraveni a zejména zdravotní a chemické jednotky jsou nadstandardně vybavené. Velkou výhodou českých jednotek je jejich „*téměř bezprecedentní nezaujatost a nestrannost, která je dána zejména tím, že ČR je sama o sobě je nekonfliktní zemí, která dlouhodobě neprojevuje agresivní zahraniční politiku.*“⁵⁶

---

⁵⁶ Bureš Oldřich, Dušková Lenka: *Čeští vojáci a operace na udržení míru OSN* [online] c 2011 [12. 01. 2008] dostupná na: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2007/clanky/cesti-vojaci-a-operace-na-udrzeni-miru-osn.html>

ANALYTICKÁ ČÁST

10 Rwanda - největší selhání OSN v novodobé historii

10.1. Základní údaje:

- Poloha: střední Afrika
- Rozloha: 26 338 km²
- Hlavní město: Kigali
- Počet obyvatel: 8 440 820 (z roku 2004)
- Měna: rwandský frank
- Státní zřízení: republika, vznik 1. července 1962

Rwanda je stát s velkou hustotou zalidnění (296 obyvatel na km²) a obyvatel neustále přibývá. Je situována ve střední Africe. Na severu sousedí s Ugandou, na severozápadě a západě se Zairem, na jihu s Burundi a na východě s Tanzánií. Jen málo zemí je méně strategicky významných než Rwanda. Rwanda nemá žádné vzácné nebo strategické nerostné suroviny, žádnou ropu, žádný přístup k moři, nejbližší přístav je vzdálen téměř 1 000 km. Jedná se o převážně hornatou zemi. Proto se jí také říká „Země tisíce pahorků“. (Rudolph 2003: 185)

Obrázek 5 Geografická mapa Rwandy⁵⁷

⁵⁷ Autor neuveden: [online] c 2011 [21. 05. 2009] dostupné na: gabriellesgiffords.blogspot.com

10.2. Stručná historie Rwandy

Rwanda byla kolonizována později než většina Afriky. Od 1884 – 1916 byla Ruanda-Urundi, jak se tehdy oblasti Rwandy a sousední Burundi nazývaly, německou kolonií, a po 1. světové válce byla Ligou národů a následně OSN svěřena pod správu Belgie (1916 – 1962), ale již pod dozorem OSN. (Baar 2003: 307 – 308) Řevnivost mezi dvěma hlavními etniky v této oblasti, Hutu a Tutsi, se pod správou Belgie ještě více prohloubila, a to až k uměle vytvořenému pocitu nenávisti mezi těmito etniky. Proto se také často problémy Rwandy označují jako nešťastné belgické dědictví. Na konci 50. let byl vyhnán ze země tutsijský král a v roce 1962 došlo k vyhlášení nezávislosti. Rwanda přestala být poručenským územím OSN a 1. července 1962 se stala republikou, v níž se projevila hutská většina.⁵⁸ V 1972 byl zaveden diktátorský režim v čele s prezidentem Habyarimanim. Je nutné zdůraznit, že v 70. a 80. letech Rwanda ekonomicky významně prosperovala. V těchto letech měla větší ekonomický růst než ostatní dřívější francouzské a belgické kolonie v Africe. (Rudolph 2003: 185)

Vyhlášením nezávislosti došlo k velké nestabilitě na území Rwandy, zejména kvůli bojům o politickou moc ze strany obou etnik, a dokonce v jednu dobu i v rámci jednoho etnika. „*Tato nestabilita se vyznačovala konflikty mezi hlavními etnickými skupinami, doprovázenými vražděním na obou stranách. Nestabilita vyvrcholila občanskou válkou roku 1990 a poté genocidou v roce 1994.*“ (Vehovská 2009: 29 – 30)

10.3. Etnické problémy Rwandy

Populace Rwandy je rozdělena do tří etnických skupin,⁵⁹ a to etnika Hutu (85%), Tutsi (14%) a Twa (cca 1%). Všechny tyto etnické skupiny hovoří stejným jazykem a sdílejí i stejnou kulturu, náboženství apod. Ačkoliv zde vždy byla určitá soupeřivost mezi dvěma nejpočetnějšími etniky, přechod od tutsijské skupiny k hutuské a naopak byl vždy možný.⁶⁰ Etnika se tak v průběhu času velmi promíchala a rozdíly mezi etniky se postupem času zmenšily natolik, že i sami rwandané těžko rozeznávají příslušnost

---

⁵⁸ Hutuská politická strana vyhrála volby a podařilo se jí svrhnout tutsijskou monarchii poměrem 80:20, a chopit se moci

⁵⁹ Hutuové byli tradičně zemědělci a do oblasti Rwandy (od 7 – 10. století) přicházeli ze severu. U tutsijů se předpokládá, že pocházejí někde z oblasti Nilu a do Rwandy přišli v několika vlnách – v 13., 15. a 16. století. Pygmejové Twa jsou původní obyvatelé Rwandy a jsou i dosud především lovci a sběrateli.

⁶⁰ United nations: *Rwanda – UNAMIR background full text* [online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirFT.htm>

k jednotlivým etnikům. „*Ve Rwandě však rozdělení není pouze etnické, ale spíše etnosociální, jelikož sociální sféra se shodovala s etnicitou.*“ (Bell – Fiallkoff 2003: 196)

Ačkoliv tradičně byli Hutuové v řídicích pozicích a Tutsiové pastýři, v průběhu času se z Tutsiů stala dominantní skupina, i když Hutů je početně 8 krát více. Koloniální vládci Rwandy jednali s Tutsii jako s nejvyšší třídou aristokratů a s Hutuy jako s jejich poddanými. (Rudolph 2003: 184)

Když v roce 1916 přešla Rwanda pod správu Belgie, představitelé belgické kolonie požadovali zavedení speciálních průkazů, které autoritativně přidělovaly obyvatele Rwandy k jednotlivým etnickým skupinám podle vzhledu, následně podle vlastnictví určitého počtu užitkového dobytka.

Členství v jedné či druhé etnické skupině bylo původně určováno striktně pro administrativní účely, avšak postupně se sociální kategorie staly zvýšeně rigidní a méně propustné pro jinou etnickou skupinu, přičemž etnická skupina Tutsiů dominovala v politickém a ekonomickém životě země, a to až do sociální revoluce v roce 1959, kdy došlo ke svržení monarchie⁶¹.

Po svržení monarchie se naplno projevila závist a nenávist Hutů vůči léta zvýhodňovaným Tutsiům. Do doby, než byly tyto identifikační karty úplně zrušeny, rozpoutaly extrémističtí Hutu násilné útoky, během kterých bylo zabito několik tisíc Tutsiů.

Z důvodů revoluce a etnického násilí obrovské množství Tutsiů opustilo Rwandu a hledalo útočiště v okolních zemích, zejména v sousední Ugandě, přestože se mnozí opakovaně pokoušeli o vojenské převraty. Takovýchto pokusů bylo do 1967 více než 10, a pokaždé vždy spíše přispěly k dalšímu obnovení etnických násilností.⁶²

Ačkoliv Habyarimanův režim (1972 – 1990) preferoval hutskou většinu a podmínky pro etnikum Tutsi se velice zhoršily, pokračovaly násilné útoky na Tutsie extrémistickými Hutuy spíše sporadicky. Je velice zajímavé, že tato nenávist byla zaměřena výhradně proti druhému, Belgičany zvýhodňovanému etniku, nikoliv proti zemi, pod jejíž správou byla. Byli to totiž představitelé Belgie, kteří prohlásili, že

---

⁶¹ United nations: *Rwanda – UNAMIR background full text*[online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirFT.htm>

„tutsijové stojí jako rasa mezi černými a bílými, a jsou tudíž výše postavení než Hutuové.“ (Marek 2010: 145)

Tento desetiletí trvající boj o moc, který vyvolával frustraci u obou etnik, živil a podněcoval nepřátelství obou etnik, které vyvrcholilo občanskou válkou ve Rwandě a genocidou v roce 1994, jejichž výsledkem bylo 800 000 mrtvých během 100 dní.

10.4. Občanská válka ve Rwandě

Diktátorský režim podporující hutuskou většinu zapříčinil emigraci statisíců tutsijských obyvatel Rwandy, zejména do sousední Ugandy. Tato nucená emigrace podpořila nepřátelství mezi těmito etniky a mnoho Tutsijů žilo v emigraci v naději na návrat, na pomstu a na znovuzískání ztraceného společenského statusu. Když na konci 80. let začal představitel diktátorského režimu prezident Habyarimana ztrácet svou moc, ucítili příslušníci Rwandské vlastenecké fronty (RPF) příležitost uvést své výše uvedené naděje ve skutečnost. (Rudolph 2003: 185)

V říjnu 1990 došlo ke vpádu asi 5000 příslušníků RPF ze sousední Ugandy do Rwandy.⁶³ (Baar 2003: 307) Po vypuknutí bojů v 1990 bylo uzavřeno mnoho dohod o zastavení bojů. Mezi nimi i jedna, která byla dojednána v městě Arusha, v Tanzánii 22. července 1992, která zahrnovala přítomnost 50 neutrálních vojenských pozorovatelů (NMOG I) řízených Africkou unií (OAU). Pokračující nepřátelství v severní části země na začátku února 1993 přerušilo jednání, podporované OAU, mezi představiteli Rwandy a RPF.⁶⁴

Ačkoliv rwandská vlastenecká fronta byla velice rychle donucena ustoupit z území Rwandy, rwandská vláda i nadále obviňovala Ugandu z podpory RPF. Uganda tato tvrzení popírala. Z těchto důvodů 22. února 1993 obě země požádaly OSN o pomoc. Žádaly, aby byli rozmístěni vojenští pozorovatelé OSN okolo jejich 150 km

---

⁶² tamtéž

⁶³ Tento vpád a následné zatlačení RPF zpět do Ugandy znamenal také obrovskou zneustabilizaci země a pozice prezidenta Habyarimanyho se ještě více oslabila.

⁶⁴ United nations: *Rwanda – UNAMIR background full text*[online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirFT.htm>

dlouhé společné hranice, aby se zabránilo vojenskému využití území, především k převozu vojenských dodávek.⁶⁵

Dne 22. června 1993 schválila Rada bezpečnosti rezolucí 846 (1993) pozorovatelskou misi UNOMUR na ugandské straně společné hranice, zpočátku na 6 měsíců s možností obnovení vždy na dalších 6 měsíců.⁶⁶

Vpád jednotek RPF do Rwandy byl příčinou vypuknutí občanské války, jejichž výsledkem bylo více než 100 000 mrtvých a dalších několik set tisíc osob se ocitlo v uprchlických táborech v okolních zemích.

Na začátku roku 1993 byl zaznamenán trojnásobný nárůst počtu vysídlených osob. Na žádost prezidenta Rwandy generálnímu tajemníkovi, OSN vyslala meziagenturní žádost o mezinárodní humanitární pomoc pro Rwandu k pokrytí období mezi dubnem až prosincem 1993, činící 78 mil. dolarů k naplnění humanitárních potřeb pro více než 900 000 vysídlených osob, tedy téměř 13% populace Rwandy.

Většina vysídlených osob žila v 30 uprchlických táborech nebo v jejich okolí. Mezi uprchlíky byla velmi rozšířená podvýživa a nemoci. Situace se zhoršila nejistými ekonomickými podmínkami, přelidněností a rapidním poklesem zemědělské produkce. Po podepsání mírových dohod z Arushy se odhadovalo, že se domů vrátilo více než 600 000 tisíc utečenců a došlo tak uklidnění havarijní situace. 300 000 lidí, kteří zůstali vysídleni, spoléhali nadále na nouzovou pomoc v uprchlických táborech.⁶⁷

10.5. Nešťastný rok 1994

Přibližně 800 000 lidí bylo zabito během genocidy ve Rwandě v roce 1994. Jednalo se o systematické vraždění mužů, žen a dětí, které trvalo 100 dní v průběhu dubna až června 1994. Dále se předpokládá, že během tří měsíců trvajících genocidy bylo znásilněno okolo 100 000 – 250 000 žen. Znásilňování v průběhu genocidy bylo často systematické a plánované ve snaze terorizovat populaci, rozdělovat rodiny a v neposlední řadě také změnit etnickou strukturu příští generace. Toto naprosto

---

⁶⁵ United nations: *Rwanda – UNAMIR background full text* [online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirFT.htm>

⁶⁶ United nations: *Resolution 846 (1993)* [online] c 2011 [22. 06.1999] dostupná: <http://daccess-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/366/31/IMG/N9336631.pdf?OpenElement>

⁶⁷ United nations: *Uganda – Rwanda – UNOMUR* [online] c 2011 [neuvedeno] dostupná na: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unomurbackgr.html

iracionální řádění bude vždy připomínáno jako jeden z nejhorších okamžiků 20. století.⁶⁸ Rwandané zabíjeli Rwandany, brutálně decimovali tutsijskou a částečně i hutuskou populaci země. Příšerná zvěrstva byla páchána milicemi a ozbrojenými jednotkami, ale také civilisty.⁶⁹

Tabulka 3 Odhadový počet obětí během 100 dní genocidy⁷⁰

Datum	Odhad - množství obětí
6.dubna (den první)	8 000
9.dubna (den čtvrtý)	32 000
15.dubna (den osmý)	64 000
16.dubna (den devátý)	72 000
19.dubna (12.den)	100 000
21.dubna (14. den)	112 000
25.dubna (18. den)	144 000
27.dubna (20. den)	160 000
28.dubna (21. den)	168 000
1.května (25.den)	200 000
3.května (27. den)	216 000
5.května (29. den)	232 000
13.května (37. den)	296 000
17.května (41.den)	328 000
25.května (49. den)	392 000
22.června (77. den)	616 000
17.července (100. den)	800 000

Velmi křehké příměří uzavřené v roce 1993 v Tanzanii bylo rozmetáno sestřelením letadla s rwandským a burundským prezidentem 6. dubna 1994. Poté, co se prezidentské

⁶⁸ United Nations: *Supporting survivors* [online] c 2011 [není uvedeno] dostupná na: <http://www.un.org/preventgenocide/rwanda/support.shtml>

⁶⁹ UN: *Report of the Independent Inquiry into the actions of the United nations during the 1994 genocide in Rwanda* [online] c 2011 [15. 12. 1999] dostupná: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/395/47/IMG/N9939547.pdf?OpenElement>

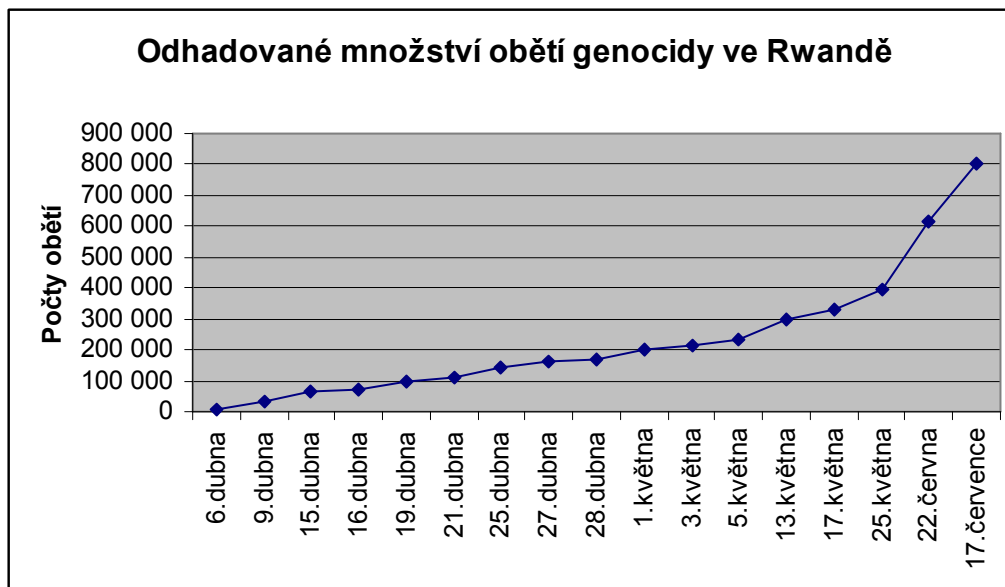
⁷⁰ ŘÍČAN J., JIRÁSKOVÁ, P.: *Genocida ve Rwandě* [online] c 2011 [30. 01. 2011] dostupná: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-genocida-ve-rwande-1722/>

letadlo zřítilo, situace v Kigali upadla do chaosu.⁷¹ Na ulicích byly vytvořeny zátarasy. Masakr Tutsijů, opozice a umírněných politiků, umírněných Hutů vládními jednotkami i obyčejnými civilisty, zmanipulovanými extrémistickou propagandou, začal.

Dne 6. dubna 1994, kdy násilí začalo, milice Hutů tzv. Interhamwe zabila 10 belgických vojáků, kteří se účastnili mise UNAMIR, aby ochránili kancelář předsedy vlády. O tom, k jak tragickým důsledkům tento incident a následné aktivity mimo jiné i Belgie vedly, se zmíním později.

Hlavnímu řádění hutských milicí bylo zabráněno až vpádem tutsijských sil RPF z okolních zemí, kteří hutské extrémisty zbavily moci. Ačkoliv to vypadalo, že toto řádění začalo jako reakce na sestřelení prezidentského letadla, genocida není událost, která vznikne přes noc a bez varování. De facto se jedná o naplánovanou akci. I OSN, jak se zmíním dále, měla informace o tom, že se k takovému řádění schyluje a pouze se čeká na událost, která by mohla fungovat jako rozbuška, na tyto informace žádným způsobem nereagovala.

Graf 1: Odhadované množství obětí genocidy ve Rwandě⁷²

⁷¹ UN: *Report of the Independent Inquiry into the actions of the United Nations during the 1994 genocide in Rwanda* [online] c 2011 [15. 12. 1999] dostupná: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/395/47/IMG/N9939547.pdf?OpenElement>

⁷² ⁷² ŘÍČAN J., JIRÁSKOVÁ, P.: *Genocida ve Rwandě* [online] c 2011 [30. 01. 2011] dostupná: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-genocida-ve-rwande-1722/>

10.6. Rwanda a OSN aneb největší kolektivní selhání OSN všech dob

„Ačkoli je jasné, že genocida ve Rwandě byla obrovská tragédie, případ Rwandy se v určitém úhlu vymyká dalším ozbrojeným konfliktům s tragickými následky“ (Vehovská 2009: 32)

Je nutné podotknout, že OSN situaci ve Rwandě od začátku 1990 reflektovala a snažila se diplomatickými prostředky i humanitární pomocí uprchlíkům ve spolupráci s Africkou unií působit jako mediátor v rámci mírových rozhovorů mezi zneprátenými stranami při řešení etnických problémů Rwandy. Tento proces vyvrcholil podepsáním mírových dohod z Arushy.

Aby bylo zajištěno dodržování této mírové dohody, byla v roce 1993 rezolucí 872 (1994) ustanovena mírová mise UNAMIR. Krom toho na žádost rwandských a ugandských představitelů byla ustanovena v letech 1993 – 1994 pozorovatelská mise UNOMUR, jejímž úkolem byla kontrola situace na rwandsko-ugandských hranicích. Některé zdroje však hovoří o tom, že občanská válka ve Rwandě nebyla prioritní událostí, kterou OSN řešila, což se také projevilo při rozhodování, zda a jak zareagovat na genocidu ve Rwandě.

10.6.1. Mise UNAMIR – základní informace

Když byla mise UNAMIR v roce 1993 ustanovena, mělo jít o klasickou mírovou misi, která měla dbát na dodržování mírových dohod z Arushy. Nic nenaznačovalo, že by tato mise mohla vejít do dějin jako jedna z nejvíce zpackaných misí OSN, jejíž neschopnost zasáhnout a situaci řešit stálo 800 000 lidských životů.

Mise UNAMIR trvala v období 1993 – 1996. Velitelství bylo umístěno v hlavním městě Rwandy, v Kigali. Za dobu trvání se zde vystřídali tři velitelé mise, z nichž nejznámější je Generál Roméo Dallair, který byl velitelem mise v období genocidy.

10.6.2. Změny ve velikosti mise UNAMIR ⁷³

- **5. říjen 1993 – 20. duben 1994** – rezoluce 872 (1993) - bylo schváleno vyslání 2 548 osob vojenského personálu, z toho 331 vojenských pozorovatelů, a

---

⁷³ United nations: *Rwanda – UNAMIR facts and figures*[online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirF.htm>

60 osob civilní policie, s podporou mezinárodních a místně rekrutovaných civilních zaměstnanců

- **21. duben – 16. květen 1994** – resoluce 912 (1994) - bylo schváleno snížení počtu na 270 osob vojenského personálu; s podporou mezinárodních a místně rekrutovaných civilních zaměstnanců

- **17. květen 1994 – 8. červen 1995** – resoluce 918 (1994) – bylo schválena úprava mise na 5,500 osob vojenského personálu, zahrnujících přibližně 5 200 vojáků a vojenského podpůrného personálu, 320 vojenských pozorovatelů a 90 civilních policistů (v únoru 1995 bylo schváleno navýšení počtu civilních policistů na 120), s podporou mezinárodních a místně rekrutovaných civilních zaměstnanců

- **9. červen - 8. září 1995** – resoluce 997 (1995) – 2 330 vojáků a vojenského podpůrného personálu, 320 vojenských pozorovatelů a 120 civilních policistů; s podporou mezinárodních a místně rekrutovaných civilních zaměstnanců

- **9. září - 11. prosinec 1995** – 1 800 vojáků a vojenského podpůrného personálu, 320 vojenských pozorovatelů a 120 civilních policistů; s podporou mezinárodních a místně rekrutovaných civilních zaměstnanců

- **12. prosinec 1995 - 8. březen 1996** – resoluce 1 025 (1995) – 1 200 vojáků a vojenského podpůrného personálu a 200 vojenských pozorovatelů; s podporou mezinárodních a místně rekrutovaných civilních zaměstnanců

- **Velikost při stažení (29. únor 1996)** – 1 252 vojáků a vojenského podpůrného personálu, 146 vojenských pozorovatelů; bylo zde přítomno také přibližně 160 mezinárodních a 160 místních civilních zaměstnanců a 56 dobrovolníků OSN

Mise UNAMIR se v průběhu jejího trvání účastnilo mnoho států, které sem vyslaly vojenský a civilní policejní personál. Jmenovitě se jedná o Argentinu, Austrálii, Rakousko, Bangladéš, Belgie, Brazílii, Kanadu, Čad, Kongo, Džibuti, Egypt, Etiopii, Fidži, Německo, Ghanu, Guineu, Guineu – Bissau, Gyuanu, Indii, Jordánsko, Keňu, Malawi, Mali, Nizozemsko, Nigérii, Pákistán, Polsko, Rumunsko, Rusko, Senegal,

Slovenskou republiku, Španělsko, Švýcarsko, Togo, Tunisko, Velkou Británií, Uruguay, Zambii a Zimbabwe.⁷⁴

Mise UNAMIR zaznamenala v průběhu svého trvání 27 ztrát na životech, z toho bylo 22 vojáků, 3 vojenští pozorovatelé, 1 člen policie a 1 civilní zaměstnanec. Mise UNAMIR celkově stála 453,9 miliónů dolarů.

10.7. Selhání mise UNAMIR – selhání OSN

Je často zmiňováno, že mise UNAMIR byla operací, která byla organizována ve stínu Somálska. Smrt pákistánských a amerických peacekeeperů v Somálsku měla hluboký dopad na postoj vůči dalším mírovým operacím.⁷⁵

Jak jsem již uvedla, genocida není nic, co by vzniklo náhle a bez rozmyšlení. Jedná se událost, která je plánována měsíce či roky dopředu. Již v lednu 1994 generál Roméo Dallaire, velitel mise UNAMIR, zaslal fax hlavním činitelům OSN. Tento fax líčí, že Dallaire má k dispozici informace od místního informátora, který mu řekl o plánu distribuovat zbraně hutským milicím,⁷⁶ o plánu zabít belgické členy mise UNAMIR za účelem garance belgického ústupu z Rwandy a pak vyvraždit obrovské množství umírněných Hutů a Tutsiů.

Ve faxu Dallaire naznačoval, že informátorovi lze věřit a že je schopen naplánovat akci do 36 hodin a během ní by mělo dojít k zabavení hlavního skladu zbraní, jehož lokaci je informátor připraven prozradit. Dallaire žádal o uvolnění finančních prostředků pro informátora, pro jeho ženu a jejich čtyři děti ochranu OSN a zajištění bezpečného odchodu z Rwandy na oplátku za sdělení těchto informací. “(Kok-CHor Tan 2006: 161 - 162)

Tento fakt však zůstal víceméně nepovšimnut ze strany hlavních činitelů OSN. I když dle mého názoru musí být velice těžké rozlišit, které zprávy (a věřím, že jich chodí opravdu mnoho) jsou skutečně důležité a vyjadřují realitu a které jsou pouze planým poplachem. Zde však zjevně došlo k podcenění nebezpečí ze strany OSN, na které byla jasně i relativně dopředu upozorňována. OSN zde chtěla hrát konfliktu pouze roli

---

⁷⁴ United nations: *Rwanda – UNAMIR facts and figures*[online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirF.htm>

⁷⁵ UN: *Report of the Independent Inquiry into the actions of the United Nations during the 1994 genocide in Rwanda* [online] c 2011 [15. 12. 1999] dostupná: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/395/47/IMG/N9939547.pdf?OpenElement>

⁷⁶ Interahamwe, úzce spolupracujícím s oficiální rwandskou armádou

mediátora a kontrolora příměří mezi znepřátelenými stranami a zřejmě se nechtěla nadále v konfliktu angažovat.

Při schvalování mise UNAMIR bylo rozhodnuto o vyslání jednotek, čítajících 2500 osob. Po vypuknutí genocidy 6. dubna 1994 došlo k zabití 10 belgických vojáků. Belgičané na tento incident zareagovali tak, že neprodleně stáhli své jednotky, čímž připravili bojové síly OSN o nejlépe trénovanou a vybavenou jednotku a začali přesvědčovat další členy OSN k okamžitému ukončení mise UNAMIR. (Rudolph 2003: 188) To, že se jednalo o chybné rozhodnutí, následně přiznal i Guy Verhofstadt, belgický předseda vlády v letech 1999 – 2008, když prohlásil: „*Pokud by belgické jednotky ve Rwandě zůstaly, mohli jsme zachránit stovky tisíc lidí.*“ (Marek 2010:144)

Jakmile genocida začala, naplno se projevíly nedostatky mise UNAMIR. Korespondence mezi UNAMIR a velitelstvím během prvních hodin a dní po pádu letadla ukázala, že jednotky se ocitly ve zmatku s malým povědomím o skutečné povaze toho, co se stalo a které politické a vojenské jednotky jsou ve hře. Jednotky neměly jasné velení a byly problémy s komunikací mezi jednotlivými kontingenty mise UNAMIR. Účastníci mise mohli využít síly jen pro svou vlastní obranu. Civilisté se spoléhali na misi UNAMIR, ale ta se ukázala jako neschopná je ochránit.⁷⁷

Katastrofální situace ve Rwandě na konci dubna způsobila, že generální tajemník doporučil redukci vojenských jednotek. Rezolucí 912 (1994) došlo ke snížení počtu jednotek z 2500 na 270 osob, a to i přes to, že „*Červený kříž odhadl, že ve Rwandě byly od 6. dubna zabity statisíce lidí, což ukazovalo na mimořádné a systematické vraždění*“. (Vehovská 2009: 35) Jednotka 270 mužů zcela logicky nemohla zastavit probíhající systematické vraždění a nezbylo jí nic jiného, než tomu přihlížet. OSN pouze přihlížela, nezasáhla.

Další dopis tehdejšího generálního tajemníka OSN Boutrose Boutrose – Ghálího ze dne 29. dubna 1994 adresovaný Radě bezpečnosti však již zaznamenal významný posun od role OSN jako mediátora v občanské válce k uznání nutnosti ukončit masakr proti civilistům, který v té době trval již třetí týden a bylo zabito okolo 200 000 lidí. Generální tajemník prohlásil, že mandát, který byl obsažen v rezoluci 912 z roku 1994,

---

⁷⁷ UN: *Report of the Independent Inquiry into the actions of the United Nations during the 1994 genocide in Rwanda* [online] c 2011 [15. 12. 1999] dostupná: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/395/47/IMG/N9939547.pdf?OpenElement>

nedává misi UNAMIR potenciál k tomu, aby mohlo být efektivně bráněno probíhajícím masakrům.⁷⁸

Na základě tohoto byla rezolucí OSN ze 17. května 1994 vyslána jednotka s 5 500 muži a s mandátem mise UNAMIR II. Pomoc však přišla pozdě, nehledě na to, že „*plný stav materiálu i vojenských jednotek byl ve Rwandě přítomen až měsíce po ukončení genocidy*“.⁷⁹ (Vehovská 2009: 35)

Genocida má negativní dopad i na bezpečnost osob v sousedících státech. Navíc vliv genocidy na budoucí generace je obrovský, vzhledem k tomu, že během sta dní byla vyvražděna téměř 1/10 celkového počtu obyvatel Rwandy⁷⁹. Nehledě na to, že se skutečně téměř podařilo vyhladit celé tutsijské etnikum.⁸⁰

Jedna z osob, které se podařilo genocidu přežít, ale téměř celá její rodina byla vyvražděna, popisuje genocidu takto: „*...cítili jsme se unavení a někdy jsem si přáli umřít. Ano, byli jsme připraveni akceptovat smrt, ale ne takovou, jaké jsme byli vystaveni. Byli jsme Inyenzi (švábi), takže nás stačilo rozdrtit jako šváby, jedním rázem. Ale oni měli z naší agónie požitek. Dělal jim potěšení rozsekat oběti zaživa nebo rozřezávat těhotným ženám břicha a vytrhávat z nich lidské plody. A tohle potěšení jim nemohu odpustit. Pořád ho mám před očima jako nechutný škleb.*“ (Mukasonga 2007: 109)

10.8. Genocida ve Rwandě – poučení do budoucnosti?

Mezinárodní společenství genocidě žádným způsobem nepředěšlo, nezastavilo zabíjení, když již genocida začala. Jedná se o jedno z největších kolektivních selhání OSN v její historii. Toto obrovské pochybení zanechalo hluboký pocit křivdy uvnitř rwandské společnosti a ve vztazích mezi Rwandou a mezinárodním společenstvím, zejména OSN.

Jedná se o křivdy, které bylo potřeba zacelit, už kvůli lidem z Rwandy a kvůli OSN jako jednoho z hlavních aktérů ochrany bezpečnosti a mezinárodního míru ve světě. Z tohoto důvodu byla v roce 1999 vytvořena Mezinárodní vyšetřovací komise, jejímž úkolem bylo zjistit, k jakým pochybením ze strany OSN došlo a navrhnout, jak jim do budoucna předejít. Zjištění okolností selhání bylo a je pro Rwandu, pro OSN i

---

⁷⁸ tamtéž

⁷⁹ Během sta dní bylo zavražděno od 800 000 – 1 mil. lidí. Pokud bychom k tomuto počtu přidali počty mrtvých, způsobené nemocemi a těžkostmi v uprchlických táborech, se počet blíží dvojnásobku.

⁸⁰ United Nations: *Preventing genocide* [online] c 2011 [není uvedeno] dostupná na: <http://www.un.org/preventgenocide/rwanda/preventgenocide.shtml>

pro všechny ostatní velmi potřebné, a to zejména z důvodu, že ať již žijí lidé kdekoli, může jim hrozit, že se mohou v budoucnosti také stát obětí genocidy.

Při zjišťování oněch okolností a role OSN během genocidy si nezávislá vyšetřovací komise dala za úkol mimo jiné to, že přispěje k obnovení důvěry mezi Rwandou a OSN a ke snahám předejít podobným tragédiím.

Komise zanalyzovala roli různých aktérů a orgánů OSN. Každá část systému, zejména Generální tajemník, generální sekretariát OSN, Rada bezpečnosti a členské státy organizace, musela přijmout a uznat svou část zodpovědnosti za selhání mezinárodního společenství ve Rwandě. Uznání odpovědnosti musí jít ruku v ruce s vůlí něco změnit, se závazkem a ujištěním, že podobná katastrofa, které byl svět ve Rwandě svědkem, se již nikdy nebude opakovat.

Selhání OSN při snaze předejít genocidě ve Rwandě nebo ji alespoň zastavit bylo chybou systému OSN jako takového. Základním selháním byl nedostatek zdrojů a politické angažovanosti ve Rwandě a podcenění nutnosti přítomnosti OSN. Byl zde obrovský nedostatek politické vůle členských států jednat či jednat s dostatečnou rozhodností.

Tento nedostatek politické vůle poznamenal reakci generálního sekretariátu OSN a proces rozhodování Rady bezpečnosti, a naprosto evidentně se stal opakovaným důvodem, který ztížil vyslání potřebných jednotek do oblastí v rámci posílení mise UNAMIR. Navíc pro vládu USA byly události v Mogadishu mezníkem v jejich politice vůči mírovým operacím.⁸¹

Ačkoliv však mise UNAMIR trpěla chronickým nedostatkem zdrojů a zjevně nebyla politickou prioritou, je nutné říci, že chyběly i ty zdroje, které již byly OSN přímo k dispozici a nebyly tedy vázány na rozhodování členských států.⁸²

Rada bezpečnosti neustále poukazovala na to, že zabíjení civilistů probíhá zejména na území pod kontrolou členů nebo podporovatelů prozatímní vlády Rwandy, jejíž členové se účastnili debat Rady. Bohužel nevzala v potaz, že zbytek Habyarimanova režimu otevřeně kolaboroval s extrémistickými Hutuy. Podporoval

---

⁸¹ UN: *Report of the Independent Inquiry into the actions of the United Nations during the 1994 genocide in Rwanda* [online] c 2011 [15. 12. 1999] dostupná: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/395/47/IMG/N9939547.pdf?OpenElement>

⁸² UN: *Report of the Independent Inquiry into the actions of the United Nations during the 1994 genocide in Rwanda* [online] c 2011 [15. 12. 1999] dostupná: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/395/47/IMG/N9939547.pdf?OpenElement>

vojenské milice, které se genocidy účastnily, zbraněmi a navenek argumentoval, že se jedná o vnitřní záležitost země s vlastní suverenitou a zásah OSN není nutný.⁸³

Rada dále nesouhlasila s užitím termínu genocidy, ale obcházela tento termín téměř stejným názvem, vycházejícím z Konvence o genocidě.⁸⁴

Za další systémovou chybu bylo označeno omezení mandátu mise UNAMIR. Odpovědnost za omezení původního mandátu mise nese dle vyšetřovací zprávy generální sekretariát OSN spolu s generálním tajemníkem a odpovědní činitelé uvnitř oddělení pro mírové mise po chybném vyhodnocení situace, které podpořilo doporučení adresované Radě, že mise může mít menší počet jednotek, než pozemní mise považovala za odpovídající.

V neposlední řadě také Rada bezpečnosti nese svůj díl odpovědnosti za váhavé chování při schvalování podpory nové mírové operace po neúspěchu v Somálsku a rozhodla se omezit mandát mise UNAMIR, a to i přes to, že vojensky zabezpečovala určitá území Rwandy.⁸⁵

Vyšetřovací komise tyto nedostatky jasně pojmenovala a navrhla možnosti jejich nápravy. Na výsledky vyšetřování OSN zareagovala vytvořením dokumentu Odpovědnost chránit, který jasně stanovuje pravidla při řešení podobných situací.

I když text dokumentu se zdá být dobrým, jeho implementace ještě není ukončena a není jisté do jaké míry jej respektují členské státy a do jaké míry jej budou respektovat, pokud by došlo k podobné situaci jako ve Rwandě. Jiří Šedivý uvedl: „*Snažím se vnímat pozitivní působení mezinárodních organizací. Četná selhání OSN? Neselhala OSN, ale členské státy. Je to mezivládní organizace a její schopnost jednat je odvozena od vůle členských států. Tečka!*“ (Marek 2010: 144)

Dále byl vytvořen na doporučení vyšetřovací komise Akční plán prevence genocidy. Rwanda působí jako varovný maják. „*Události ve Rwandě před deseti lety jsou zvláště politováníhodné. Mezinárodní společenství mohlo předejít těmto událostem,*

---

⁸³ United nations: *Rwanda – UNAMIR background full text* [online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirFT.htm>

⁸⁴ tamtéž

⁸⁵ UN: *Report of the Independent Inquiry into the actions of the United nations during the 1994 genocide in Rwanda* [online] c 2011 [15. 12. 1999] dostupná: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/395/47/IMG/N9939547.pdf?OpenElement>

ale chyběla vůle. ... Musíme si být jisti, že již nikdy nám chybět nebude.“ Jedná se o vyjádření Kofiho Anana při smutném 10. výročí genocidy ve Rwandě.⁸⁶

10.9. Rwanda v současné době

Ačkoliv se dnes Rwanda považuje za relativně stabilní zemi, je stále v procesu přestavby zničeného společenství. Důsledky genocidy jsou stále cítit v mnoha ohledech, a to jak uvnitř země, tak v sousedních státech, zejména ve východním regionu Demokratické republiky Kongo. Genocida nepoznamenala pouze generace lidí, které ji zažily, ale také generace následující. Bude trvat ještě mnoho let, než se situace alespoň trochu zklidní. „Mezi Tutsii a Hutuy nelze vést žádnou etnickou a tím méně politickou hranici. Staleté nepřátelství, živé nerovnoprávným postavením obou skupin, snad již dosáhlo svého vrcholu. ... Usmíření se po tolika krizích jeví jako čirá utopie, ale zřejmě jako jediná perspektiva.“ (Baar 2002: 307) Ti lidé se musí naučit žít spolu nebo alespoň vedle sebe v míru a toleranci.

„Stefan Stec (polský voják - účastník mise UNAMIR) nežije, Roméo Dallaire se dále trápí při vzpomínkách na Rwandu stejně jako mnoho dalších bývalých důstojníků zrazené a opuštěné mise UNAMIR. Opravdu hlavní viníci rwandské genocidy – politici jako Kofi Annan, Bill Clinton, Madeleine Allbrightová či Jacques Chirac však spí, tráví a vyměšují zcela bez problémů. Proč by ne? Demokratickými politiky prováděné „válečné zločiny z hlouposti a lenosti“ se totiž těžko někdy dostanou do nějakého trestního zákoníku. A svědomí? What is it? Qu'est-ce que c'est? Co je to?“ (Marek 2010: 174)

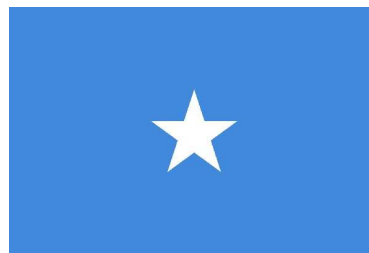
---

⁸⁶ Kofi Annan: *The world reflects on Rwanda genocide* [online] c 2011 [duben 1994] dostupná na: <http://www.un.org/ecosocdev/geninfo/afrec/newrels/rwanda.htm>

11 Somálsko

11.1. Základní informace

Rozloha:	637 657 km ²
Počet obyvatel:	8 025 190 obyvatel
Hlavní město:	Mogadišo
Hustota zalidnění:	12 obyvatel /km ²
Státní zřízení:	anarchie
Oficiální jazyk:	somálština, arabština
Měna:	somálský šilink

11.2. Historie Somálska

Somálsko je země situována v severovýchodní Africe na tzv. Rohu Afriky. Jedná se o relativně strategické místo s přístupem k moři. Sousedí s Keňou, Etiopií a Džibuti. Obyvatelstvo Somálska je nábožensky a jazykově homogenní. Problémem Somálska je však jeho velká klanová nesourodost. Somálsko je rozděleno mezi mnoho kmenů, které mají potřebu mezi sebou soupeřit ve snaze získat moc a vládu v Somálsku.

Somálsko získalo nezávislost v červenci 1960 spojením britského a italského Somálska. Toto sjednocení bylo spojováno s velkými nadějemi. Ty se však nenaplnily. Ekonomický i politický rozvoj byl pomalý a Somálsko se potýkalo s velkou nestabilitou. Vojenským pučem roku 1969 byla nastolena diktatura v čele s generálem Muhammadem Siad Barrem.

V druhé polovině 80. let se Somálsko ocitlo v občanské válce, v rámci které vládní armáda bojovala se Somálským národním hnutím o území na severozápadě země a s několika dalšími osvobozeneckými hnutími v jiných částech Somálska. Občanská válka výrazně destabilizovala politickou situaci v zemi a spolu s potravinovou krizí, kterou vyvolalo extrémní sucho, došlo k vojenskému převratu. Barreho režim byl svržen. Somálské národní hnutí (SNM) získalo kontrolu nad severem země, zatímco hlavní město a většinu jižního Somálska ovládala United Somali Congress (USC).

Od roku 1991, kdy zemi opustil Barre, je Somálsko bez oficiálního vedení a ve stádiu anarchie.

11.3. Situace po pádu diktatury

Pád Prezidenta Barreho v lednu 1991 vyústil v boje o moc a v klanové střety v mnoha částech Somálska. V listopadu vypukly boje v hlavním městě Mogadišo mezi dvěma frakcemi, z nichž jedna podporovala prozatímního prezidenta Aliho Mahdi Mohameda a další Generála Aidida.⁸⁷ V lednu následujícího roku se boje staly intenzivními.

Nepřátelství vyústila k mnoha lidským ztrátám a destrukci. Stovky tisíc osob byly donuceny opustit své domovy, což vyvolalo potřebu pomoci obyvatelstvu na humanitární bázi. Pokračující násilí mezi klany se odehrávalo v době vážného sucha. V 1992 téměř 4,5 miliónů obyvatel, více než polovina celkového počtu, trpěla hlady, velkou podvýživou a nemocemi. Celkově, odhadem 300 000 lidí, z toho mnoho dětí, zemřelo. Okolo 2 miliónů osob bylo násilně vysídleno ze svých domů. Většina vládních institucí a nejméně 60 % základní infrastruktury země byly nefunkční.⁸⁸

Politický chaos, zhoršující se bezpečnostní situace, rozmach pirátství a rozsáhlé hmotné škody umocnily problém a vedly ke ztížení dodávek humanitární pomoci. Navíc, probíhající občanská válka ohrozila stabilitu v regionu Rohu Afriky a její pokračování znamenalo hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost v oblasti⁸⁹.

11.4. Operace UNOSOM I.⁹⁰

Místo: Somálsko

Velitelství: Mogadišo

Období: duben 1992 – březen 1993

Úmrtí: 8 mrtvých

Obsazení: 50 vojenských pozorovatelů, 3500 členů bezpečnostního personálu, 719 osob podpůrného logistického personálu, také okolo 200 mezinárodních civilních zaměstnanců

Náklady: téměř 43 miliónů dolarů

---

⁸⁷ United nations: *Somalia – UNOSOM I. background* [online] c 2011 [17. 06. 1992] dostupná: (<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosom1backgr2.html>)

⁸⁸ United nations: *Somalia – UNOSOM I.* [online] c 2011 [27. 03. 1997] dostupná: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm>

⁸⁹ United nations: *Somalia – UNOSOM I. background* [online] c 2011 [17. 06. 1992] dostupná: (<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosom1backgr2.html>)

⁹⁰ United nations: *Somalia – UNOSOM I.* [online] c 2011 [27. 03. 1997] dostupná: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm>

Operace UNOSOM I byla schválena rezolucí OSN č. 751 (1992). Nejdříve bylo vysláno 50 pozorovatelů za souhlasu dvou hlavní frakcí v Mogadišo. Jejím cílem podle této rezoluce byl monitoring dodržování podmínek příměří v Mogadišo, hlavním městě Somálska a poskytování ochrany a bezpečnosti zaměstnanců OSN, jejich vybavení, ochrany dodávek v přístavech a na letištích a k doprovázení dodávek humanitární pomoci z humanitárních center do hlavního města.

Operace OSN v Somálsku UNOSOM I. byla ustanovena, aby usnadnila dostupnost humanitární pomoci lidem, kteří byli zasaženi občanskou válkou a hladomorem. Mise se také snažila ukončit konflikt a reorganizovat základní instituce životaschopného státu. Somálsko se rozkládá na geopoliticky a strategicky důležitém místě na Rohu Afriky. Politická kultura je ovlivněna soupeřením mezi množstvím klanů a jejich frakcemi.⁹¹

Rezolucí 767 (1992) z 27. července Rada bezpečnosti schválila rozšíření mandátu a velikosti UNOSOM I. Byly vytvořeny čtyři operační zóny, a tedy zvýšen počet vojáků a do země byl vyslán technický tým. Ale již 8. září bylo schváleno další navýšení kontingentu z 3500 na 4200 vojáků⁹².

Stále však nedocházelo ke stabilizaci situace. Generální tajemník se k této situaci vyjádřil následovně: „ *Beznadějná a složitá situace v Somálsku si vyžádá aktivní a vytrvalé úsilí ze strany mezinárodního společenství, aby byl prolomen bludný kruh násilí a hladovění.*“⁹³ Jako by tušil, že situace v Somálsku bude jednou z nejtěžších operací OSN a vejde do dějin jako první humanitární intervence a hned bude tou, která svůj účel nesplnila. Pokračující rozdílné názory mezi somálskými frakcemi na roli OSN v Somálsku znemožňovaly celostátní a více efektivní rozmístění mise UNOSOM I.

Navíc Generál Aidid v říjnu 1992 prohlásil, že přítomnost pákistánských jednotek v Mogadišo nebude dále tolerována. Začalo docházet k ozbrojenému napadání jednotek UNOSOM I.⁹⁴

Dne 3. prosince 1992 Rada bezpečnosti jednomyslně schválila rezoluci 794 (1992), ve které přivítala nabídku USA pomoci při zajišťování bezpečnosti pro dodávky

---

⁹¹ United nations: *Somalia – UNOSOM I.* [online] c 2011 [27. 03. 1997] dostupná: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm>

⁹² tamtéž

⁹³ tamtéž

⁹⁴ tamtéž

humanitární pomoci v Somálsku a podle článku VII Charty, za užití všech nezbytných prostředků, tak učinila.

11.5. Operace UNITAF

V prosinci 1992, když nedošlo ke stabilizaci situace, schválila Rada bezpečnosti operaci UNITAF, jejímž úkolem bylo ve spolupráci s UNOSOM I. chránit důležitá města a zajistit, aby humanitární pomoc byla doručena a nadále distribuována potřebným.

USA zareagovala na tuto rezoluci zahájením operace Obnovená naděje a zavázala se převzít vedení s cílem zlepšit bezpečnostní situaci jako nutnou podmínku pro poskytování humanitární pomoci a k podpoře míru a ekonomické obnovy, což byly cíle, které byly od počátku zahrnuty do rezolucí, týkající se Somálska.⁹⁵

Somálsko v té době bylo bez jakékoli centrální vlády, se kterou by bylo možné jednat. Mogadišo bylo rozděleno mezi soupeřící milice. V celé zemi bylo aktivních deset možná i více frakcí, které byly navíc rozděleny na další vnitřní sekce. Rabování humanitární pomoci, ozbrojená přepadení a hlavně bezprávní ztěžovalo situaci. Několik somálských autorit de facto odmítlo souhlasit s rozmístěním jednotek OSN k zajištění humanitární pomoci na území, kde to bylo nejvíce potřeba. Přesto byly jednotky UNITAF rozmístěny v Mogadišo 9. prosince 1992. V následujících týdnech byla operace rozšířena i na hlavní centra pomoci v Somálsku.⁹⁶

Jednalo se o první vyslání vojenských jednotek do země bez jejího souhlasu.

Dne 19. prosince generální tajemník předložil Radě bezpečnosti zprávu, ve které popsal aktivity, které byly vykonány při realizaci rezoluce 794 (1992), a navrhl, aby došlo v rámci operace UNOSOM I. ke změně mandátu a k přechodu operace UNITAF tak, aby mohla mírová operace nadále pokračovat. Generální tajemník ovšem doporučil, aby Rada odložila své rozhodnutí k této změně do doby, než bude jasné, zda operace UNITAF splnila své cíle. Navrhoval, aby počkali zejména na ukončení násilností, na dokončení kontroly těžkých zbraní, odzbrojení nezákonných skupin a vytvoření nových policejních sil.⁹⁷

---

⁹⁵ United nations: *Somalia – UNOSOM I.* [online] c 2011 [27. 03. 1997] dostupná: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm>

⁹⁶ United nations: *Somalia – UNOSOM I. background* [online] c 2011 [17. 06. 1992] dostupná: (<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosom1backgr2.html>)

⁹⁷ United nations: *Somalia – UNOSOM I. background* [online] c 2011 [17. 06. 1992] dostupná: (<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosom1backgr2.html>)

V další zprávě Radě bezpečnosti z 26. ledna 1993 generální tajemník poblahopřál operaci UNITAF k rychlému a úspěšnému zajištění hlavních městských aglomerací a toho, že humanitární pomoc byla doručována a distribuována bez problémů.⁹⁸

Vše nasvědčovalo tomu, že operace UNITAF všechny své cíle splnila a nic nebránilo tomu, aby došlo k přechodu k operaci UNOSOM II., který již měla působit pod novým mandátem⁹⁹.

11.6. UNOSOM II.

Země: Somálsko

Velitelství: Mogadišo

Období: březen 1993 – březen 1995

Síla: přibližně 28 000 vojenského a policejního personálu

Obětí: 148 (143 vojenský personál, 3 mezinárodní zaměstnanci a 1 místní zaměstnanec)

Náklady: 1 700 000 000 dolarů

UNOSOM II byla operací, která byla ustanovena, aby nahradila operaci UNITAF – multinárodnostní síly, organizované a vedené USA. Hlavními úkoly operace UNOSOM II. byl monitoring příměří, předcházení znovuoobnovení násilností, zabavování nepovolených lehkých zbraní, zajištění bezpečnosti v přístavech, na letištích a trasách důležitých pro dodávku humanitární pomoci, pokračování v odminovávání a pomoc s repatriací uprchlíků.¹⁰⁰

UNOSOM II. byla také pověřena úkolem pomáhat somálskému lidu s obnovou ekonomického, sociálního a politického života, udržováním národního a politického míru, znovuvytvořením somálského státu na demokratických základech, nastartováním ekonomiky země a obnovení infrastruktury.¹⁰¹

Pokračující přerod z UNITAF na UNOSOM II. byl dokončen v květnu 1993, a to i přesto, že signatář březnové dohody frakce generála Aidida přestala spolupracovat na realizaci této dohody. Snahy UNOSOM II. o realizaci odzbrojení vedly k zvýšení

---

⁹⁸ tamtéž

⁹⁹ United nations: *Somalia – UNOSOM I. background* [online] c 2011 [17. 06. 1992] dostupná: (<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosom1backgr2.html>)

¹⁰⁰ United nations: *Somalia – UNOSOM II.* [online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2b.htm>

¹⁰¹ tamtéž

napětí a 5. června k násilí. V sériích ozbrojených útoků proti jednotkám UNOSOM II. na jihu města Mogadišo somálskými jednotkami bylo zabito 25 pákistánských vojáků, 10 bylo nezvěstných a 54 zraněných. Speciální reprezentant generálního tajemníka prohlásil, že vojáci byli doslova zavražděni při snaze sloužit lidem, kteří to nejvíce potřebovali. Rada bezpečnosti schválila rezoluci 837 (1993) z 6. června, ve které ostře odsoudila nevyprovokované ozbrojené útoky proti UNOSOM II. Jedenáct somálských frakcí tyto útoky odsoudilo také a vyjádřili podporu OSN¹⁰².

OSN na tyto útoky zareagovala zahájením vojenských akcí, a to sérií vzdušných a pozemních operací v jižním Mogadišo, v jejichž rámci došlo k převzetí rádia v Mogadišo, které do té doby bylo pod kontrolou sil generála Aidida a k zabavení či zničení zbraní milicí, vojenského vybavení a tajných vojenských zařízení.

V říjnu 1994 po několika násilných incidentech a útocích na vojáky OSN Rada bezpečnosti upravila mandát operace UNOSOM II., z níž vyloučila donucovací metody.¹⁰³

11.6.1. Černý jestřáb sestřelen

V rámci podpory mandátu operace UNOSOM II. byly v hlavním městě Somálska rozmístěny jednotky USA.¹⁰⁴ Tyto jednotky nebyly pod velením a kontrolou OSN. Jako součást donucovacích akcí zahájily jednotky USA 3. listopadu 1993 vojenskou operaci v jižním Mogadišo s cílem zadržet několik klíčových pomocníků generála Aidida, kteří byli podezřelí z účasti na útoku z 5. června a dalších následných útoků na personál a zařízení OSN. Tato operace vešla do dějin pod názvem Černý jestřáb sestřelen podle vrtulníků Black Hawk, které byly v rámci operace užity jako podpora ze vzduchu. Operace byla úspěšná v tom, že bylo zatčeno 24 podezřelých včetně dvou klíčových pomocníků Generála Aidida. Během operace však bylo zabito 18 vojáků a 75 bylo zraněno. Těla mrtvých vojáků se poté stala předmětem veřejných aktů odplaty a scény veřejného hanobení mrtvých vojáků byly vysílány televizními stanicemi po celém světě.

---

¹⁰² United nations: *Somalia – UNOSOM II.* [online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2b.htm>

¹⁰³ United nations: *Somalia – UNOSOM II.* [online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2b.htm>

¹⁰⁴ jednotky Rangers a síly rychlého nasazení

Následkem těchto událostí USA posílily své jednotky rychlého nasazení o další síly, a to o vzdušné, námořní a pozemní jednotky vybavené další vojenskou technikou. Dále prezident USA Bill Clinton oznámil záměr stáhnout jednotky USA ze Somálska.¹⁰⁵

V listopadu 1993 bylo v Somálsku následkem zmatku a stále trvajících hladomoru více než 1,7 mil. vysídlených osob, více než 1 milion osob přešlo přes hranice do Keni a Etiopie. Přes 250 000 lidí se přestěhovalo do hlavního města a okolo 60 000 do dalších dvou velkých měst.¹⁰⁶

Přes pokrok, kterého bylo dosaženo v mnoha oblastech, generální tajemník zdůrazňoval, že UNOSOM II již dosáhl bodu zlomu. V Somálsku stále nebyla žádná efektivně funkční vláda, žádné vycvičené národní ozbrojené síly a žádné organizované policejní síly či soudnictví, přestože bylo dosaženo určitého pokroku v rámci obnovy policie a soudnictví. Jednotky UNOSOM II. byly proto staženy v březnu 1995, aniž by splnily cíle, pro které byly do země vyslány.

11.7. Nedostatky účasti OSN v Somálsku

Zatímco civilisté v Somálsku měli z účasti OSN prospěch a její pomoc napomohla ukončení hladomoru, vojenská operace v Somálsku byla první operací, která byla stažena Radou bezpečnosti ještě předtím, než splnila svůj účel. Rada bezpečnosti založila své rozhodnutí na skutečnostech, že navzdory humanitárním výsledkům operace zde nebylo dosaženo žádného pokroku při řešení politické situace pro neplnění závazků části klíčových somálských frakcí, které neměly zájem podílet se na mírovém řešení. (UN 1998: 8)

Základním účelem vojenské intervence byla ochrana dodávek humanitární pomoci k obyvatelstvu, které bylo ohroženo hladomorem a válkou. Paradoxem je, že se stalo nezbytné uzavření dohod s diktátory zodpovědnými za hanobení lidských práv, aby humanitární pomoci nebylo bráněno.

Tito diktátoři měli velký podíl na porušování mezinárodního humanitárního práva, především cílenými útoky vůči civilistům. Jejich hlavní metodou války bylo

---

¹⁰⁵ United nations: *Somalia – UNOSOM II.* [online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2b.htm>

¹⁰⁶ United nations: *Somalia – UNOSOM II.* [online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2b.htm>

terorizovat zranitelné obyvatelstvo, donutit je k vysídlení a následně zabrat jejich území. Ve snaze spolupracovat s diktátory mezinárodní společnosti ušlo dlouhou cestu k podkopání všech snah nevládních organizací označit diktátory jako ty, kteří hanobí lidská práva a porušují mezinárodní humanitární právo. Místo toho diktátoři byli zváni na různé konference, byli vyzýváni, aby se zúčastnili projednávání různých mírových dohod, velvyslanci OSN byli žádáni, aby s nimi jednali. Jejich status byl zvýšen. (Neier, Leaning: 200)

Další téma, jež vyplynulo ze situace v Somálsku, zahrnovalo spojenectví, které humanitární organizace uzavřely s diktátory za účelem zabezpečení jejich ochrany při poskytování pomoci. Diktátoři projevíli malý respekt k Ženevským konvencím a nenamáhal se ani kontrolovat své vlastní jednotky. V této anarchii a kruhu násilí nemohl být prosazen princip humanitární neutrality a dokonce i Mezinárodní červený kříž byl donucen odchýlit se od své běžné praxe.

To bylo pravděpodobně poprvé v historii, kdy Mezinárodní červený kříž najmul ozbrojenou stráž. Ostatní humanitární organizace byly donuceny k tomu samému. Tyto ozbrojení strážci pocházeli z frakcí, které se angažovaly v boji s jinými frakcemi, v boji, který způsobil v počáteční fázi humanitární krizi. Podstatné části plateb za tyto ozbrojené stráže se staly významnou finanční pomocí diktátorům, která pomáhala vyzbrojovat a živit jejich skupinu a dovolila jim posilovat své postavení. Tyto problémy, které se v Somálsku vyskytly v 1991 – 1993, zvýraznily tenkou linii a napětí mezi snahami o dodržování lidských práv a snahami o humanitární pomoc. (Neier, Leaning: 200)

Humanitární intervence v Somálsku je považována za selhání a byla pravděpodobně nevydařeným pokusem dobře míněného liberálního internacionalismu.

Velkým nedostatkem účasti OSN bylo to, že si nevybudovala důvěru obyvatelstva a jednotlivých frakcí v Somálsku. Jeden z důvodů byl i ten, že generálním tajemníkem byl Boutrus Boutrus Ghálí, významný podporovatel svrženého diktátora v dobách, kdy byl ministrem zahraničních věcí Egypta.

Dalším nedostatkem bylo složení jednotek OSN v Somálsku. Zejména účast USA. Amerika byla nejvýraznějším podporovatelem bývalého diktátorského režimu a dle informací, ve snaze omezit vliv SSSR, zásoboval diktátora Barreho zbraněmi a během 70. let „nasykala“ do Somálska stovky milionů dolarů. Tento fakt se projevil zejména nečekaným odporem ze strany somálských milicí proti jednotkám OSN. Jednotky USA se v konečné fázi operace staly pouze další ozbrojenou frakcí v tomto

mnohostranném konfliktu a jejich primárním cílem byla oproti původnímu mandátu ochrana vlastních sil. V té době již bylo jasné, že tato mise svůj účel zřejmě nesplní a tak v roce 1994 bylo rozhodnuto o stažení amerických jednotek. Humanitární intervence USA pod hlavičkou OSN se postupně stala americkou noční můrou.

OSN také podcenila klanovou rozdrobenost Somálska a vojáci nasazení v Somálsku ve své podstatě ani nevěděli, s kým bylo uzavřeno příměří a kdo je tedy „přítel“ a kdo ne. Tyto zmatky vedly ke zbytečným incidentům, které ničily už tak malé snahy o kooperaci s operacemi OSN v Somálsku.

11.8. Somálsko v současné době

V současné době je Somálská demokratická republika v důsledku dlouhotrvající občanské války rozdělena na několik územních celků tzv. dalších republik: Somaliland, Puntland a celky ovládané vůdci jednotlivých frakcí.

Úsilí OSN dosáhnout míru a stability v Somálsku po téměř dvou desítkách let bezpráví a konfliktů je vedeno a koordinováno Politickou kanceláří OSN pro Somálsko (UNPOS), která je součástí Oddělení politických záležitostí v Nairobi, v Keni. UNPOS byla založena v roce 1995 a funguje pod mandátem Rady bezpečnosti. Hraje důležitou roli v dalším mírovém procesu a mobilizuje pomoc pro Přechodnou vládu Somálska¹⁰⁷.

Strategickým cílem OSN v Somálsku je upevnit stále ještě křehký mírový proces, zahrnující pomoc prozatímní vládě Somálska při šíření její podpory a pomáhat rozvíjet rozhovory s opozičními silami a posilovat pozici prozatímních federálních institucí Somálska. Mírová dohoda z Džibuti, která byla zprostředkována OSN a podepsána prozatímní vládou a opoziční Aliancí pro znovuosvobození Somálska v srpnu 2008 byla hlavním krokem vpřed v mírovém procesu. Dohoda umožnila zvolení prezidenta Somálska v lednu 2009.¹⁰⁸

V současnosti Rada bezpečnosti zvažuje záměr ustanovit mírovou operaci OSN v Somálsku. Vše závisí na politickém a bezpečnostním vývoji, dalším pokroku v mírovém procesu a zlepšení bezpečnosti.¹⁰⁹

---

¹⁰⁷ United nations: *Somalia* [online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: http://www.un.org/wcm/content/site/undpa/main/activities_by_region/africa/somalia

¹⁰⁸ tamtéž

¹⁰⁹ United nations: *Somalia* [online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: http://www.un.org/wcm/content/site/undpa/main/activities_by_region/africa/somalia

12 Závěr

Humanitární intervence, i když je v současnosti stále užívána v politologickém diskurzu, byla v mezinárodní politice primárně konceptem 90. let 20. století. Ve své době reagovala na potřebu řešení humanitárních krizí velkého rozsahu způsobených ozbrojenými konflikty. Ve své době se i přes názorový nesoulad členských zemí OSN jevila HI jako možnost jejich řešení, které vyvolalo mnoho otázek a také obav ze zneužití, které se potvrdily zásahem států v Kosovu bez mandátu Rady bezpečnosti.

Humanitární intervence se dále stala synonymem pro neúspěšná řešení konfliktů ze strany OSN, např. ve Rwandě a v Somálsku. Nelze však říci, že se nejednalo o efektivní a účinné řešení takovýchto situací. Její efektivnost a účinnost závisela také na vůli členských států zasáhnout včas a s odpovídající razancí.

Organizace spojených národů již přešla od termínu humanitární intervence ke konceptu Odpovědnost za ochranu. Na to zejména ukazuje jednomyslné odhlasování podpory všech členských států tomuto konceptu na Summitu OSN v roce 2005. Tento politický, nikoliv mezinárodněprávní dokument, je v současné době ve stádiu neukončené implementace. Ačkoliv byl tento koncept oficiálně podpořen všemi členskými státy, konkrétní kroky k jeho implementaci doprovázejí vášnivé diskuse a nyní se objevují i hlasy proti zavedení tohoto konceptu do praxe.

Oficiální současná zahraniční politika ČR chápe pojem humanitární intervence, pokud je definován jako jednostranná ozbrojená intervence pod rouškou humanitárních zásad, jako protiprávní chování v oblasti mezinárodních vztahů. Není tedy již pojmem, který by se shodoval s obsahem oficiálních dokumentů OSN či ČR. Česká republika však vyjadřuje otevřenou podporu současnému politickému konceptu Odpovědnosti za ochranu, jeho implementaci a snahám o vyplnění díry v současném systému včasného varování, týkající se zločinů spadajících pod koncept RtoP.

OSN si je vědoma, že zejména v případě genocidy ve Rwandě učinila mnoho chyb, jejichž důsledkem bylo 800 000 mrtvých. Je také schopna určité sebereflexe, což prokázala ustanovením vyšetřovací komise pro události ve Rwandě a Somálsku. Zejména případ Rwandy je chápán jako událost, jejíž opakování již nelze připustit.

Výsledný dokument vyšetřovací komise vedl k vytvoření Mezinárodní komise pro intervenci a státní suverenitu a dal podnět k vytvoření nového konceptu

Odpovědnost za ochranu.

Problémy humanitárních intervencí 90. let lze rozdělit do několika okruhů, politického, etického a morálního a právního. Dá se říci, že tyto otázky se řeší i při implementaci konceptu Odpovědnosti za ochranu. Každý z těchto okruhů má svá specifika. Politický se dotýká nedostatku vůle členských států zasáhnout, která je ovlivněna politickým zázemím jednotlivých států a konceptuálním směrem jejich zahraničních politik. Síla OSN, její razantnost a snaha řešit obrovské humanitární krize vyvolané ozbrojenými konflikty, je spojena právě s vůlí a snahou členských států plnit základní cíle Charty OSN, zejména při ochraně světového míru a bezpečnosti.

Dalším okruhem byla otázka etiky a morálky, která zahrnovala zejména vášnivou debatu o důvodech využívání tohoto konceptu a možnosti jeho zneužití. Ne vždy je intervence motivována čistě humanitárními zásadami, ale tyto zásady mohou být pouhou záminkou pro získání vlivu např. nad strategickým územím, které je ozbrojeným konfliktem zasaženo.

Dále se jedná o problematiku legálnosti humanitární intervence, zejména z hlediska znění Charty OSN a mezinárodního práva při narušování státní suverenity bez souhlasu intervenovaného státu. Jedná se především o podmínkách, za kterých je možné to učinit. I současný koncept Odpovědnost za ochranu není právním konceptem a není tedy jeho cílem vytvářet nové normy mezinárodního práva ani změnu zásad Charty OSN. Debata o její legálnosti tedy ještě není ani zdaleka ukončena.

Kritika se však také zaměřuje na další problémy, které souvisejí nejen s HI, ale i s mírovými misemi OSN. Jedná se především o nedostatečnou připravenost jednotek, zejména rozvojových států, pro které je účast na těchto misích finančně výhodná. Tato nedostatečná připravenost se týká např. špatné znalosti prostředí jak geografického, tak politického, nedostatku pozitivního přístupu k obyvatelům intervenovaného státu, nedodržování mezinárodního humanitárního práva ze strany těchto jednotek.

To úzce souvisí s problematickým plánováním operací, jelikož OSN nemá k dispozici své vlastní jednotky a pro uskutečnění plánových operací hledá podporu u svých členských států, které jsou ochotné vojenské nebo jiné síly poskytnout. Dále se jedná o nedostatečnou analýzu bezpečnostní situace ze strany OSN, která může vést k vyslání menšího počtu vojáků, než je ve skutečnosti potřeba.

Co se týče konfliktu a genocidy ve Rwandě byly zjištěny tyto nedostatky:

nevhodné složení vojenského personálu¹¹⁰, podcenění nebezpečí ze strany OSN, špatné vyhodnocení bezpečnosti situace v zemi, pomalá reakce Rady bezpečnosti a celkové struktury OSN, váhavost Rady bezpečnosti, nedostatek vůle členských států zasáhnout.

V případě řešení konfliktu v Somálsku byly zjištěny tyto nedostatky: znovu nevhodné složení vojenského personálu¹¹¹, nedostatečná připravenost na kulturní rozdíly intervenovaného území, špatná znalost politického prostředí v zemi¹¹², špatně zvolená strategie řešení konfliktu.

Mezi přínosy HI obecně i mírových misí OSN patří to, že účast jednotek OSN v místě zasaženém ozbrojeným konfliktem má často určitý preventivní charakter a pro civilní obyvatelstvo představuje určitý signál, že se situace řeší a jednotky často fungují jako tzv. přístav bezpečí v případě ohrožení. Ve spolupráci s ostatními agenturami OSN, mezinárodními humanitárními či místními nevládními organizacemi se snaží vytvořit podmínky pro přežití osob, které by jinak byly v ohrožení života nebo by přímo v důsledku ozbrojeného konfliktu zemřely.

Samotnou existenci OSN nelze chápat jako prevenci ozbrojených konfliktů. To také dokazuje, že vytvoření Organizace spojených národů neznamenal ukončení konfliktů. Jedná se však o respektovaného aktéra na poli mezinárodního míru a bezpečnosti, jehož snahou je vytvářet podmínky pro jejich prevenci, zamezení a zastavení a pro postkonfliktní obnovu. OSN tedy není prevencí jako takovou, ale protože je známo, že OSN na určité situace reaguje srovnatelným způsobem, že je schopna razantně zasáhnout a narušit suverenitu i bez souhlasu státu, může být určitým varováním pro vůdce, kteří mají snahu řešit věci ozbrojenými konflikty a útoky na civilisty.

Koncept Odpovědnost za ochranu je výrazným posunem kupředu při ochraně civilistů v ozbrojených konfliktech. Jelikož se však jedná o politický, nikoliv právní koncept, není zde žádná právní závaznost pro členské státy jej využívat. Poskytuje však určitý návod a metodiku, jak postupovat. Implementace konceptu je ve svých počátcích a postupuje pomalu. Důvěryhodnost konceptu RtoP bude záležet na jeho skutečném

---

¹¹⁰ účastny byly jednotky bývalých kolonizátorů, kteří měli v zemi své vlastní zájmy

¹¹¹ přítomnost USA – hlavního podporovatele předcházejícího diktátorského režimu

¹¹² Zejména znalost jednotlivých politických frakcí a jejich postavení v konfliktu

využití v praxi a jeho životaschopnost bude záviset na vůli členských států a její ochotě reagovat podle zásad konceptu RtoP.

13 Souhrn

Devadesátá léta 20. století znamenala přelom při řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Vnitrostátní konflikty, tzv. intrastate conflicts, se po pádu železné opony staly převažujícími druhy konfliktů a vyznačovaly se brutálním násilím, doprovázeným porušováním základních lidských práv a svobod a páchaným na civilistech. Ty ve Rwandě a Bosně byly označeny za genocidu.

Tyto globální změny ve vedení válečných konfliktů přinesly bezprecedentní nátlak na Organizaci spojených národů, aby na ně náležitě a v souladu s jejími cíli a posláním reagovala a zamezila jednání agresorů, které bylo směřováno proti civilistům a občanům zasaženého státu. Jako jeden z nejkontroverznějších prostředků začala OSN využívat koncept humanitární intervence. Její význam se od začátku 90. let výrazně posunul a nyní je chápán jako výraz kolektivní zodpovědnosti za ochranu civilistů, pokud stát zasažený ozbrojeným konfliktem nechce či není schopen své vlastní obyvatelstvo ochránit anebo se stát na svých vlastních obyvatelích dopouští stanovených zločinů.

V 90. letech 20. století byla humanitární intervence spojována především s neúspěšnými operacemi OSN, které byly poznamenány pomalou reakcí na vzniklou situaci, podceněním nebezpečí nebo politické situace. Typickými příklady jsou humanitární intervence OSN ve Rwandě a v Somálsku. Tyto neúspěšné mise, zejména ve Rwandě, donutily Organizaci spojených národů přehodnotit své dosavadní působení ve vnitrostátních konfliktech a další využívání donucovacích prostředků. Výsledkem těchto snah je vytvoření konceptu Odpovědnosti za ochranu z roku 2001, který byl jako oficiální politický koncept jednomyslně schválen všemi členskými státy OSN a nyní je ve fázi zavádění do praxe. Na praktičnost, účinnost a důvěryhodnost konceptu je tedy nutné ještě počkat, avšak již nyní probíhá vojenská operace v Libyi, která se jako první oficiálně na tento koncept odvolává.

Tato práce se zabývá humanitárními intervencemi OSN, jejím názorovým posunem a také neúspěšnými HI ve Rwandě a Somálsku, na jejichž příkladu uvádí možné nedostatky, se kterými se tyto mise potýkají a které mohou vést k dalším neúspěchům OSN na poli ochrany mezinárodního míru a bezpečnosti.

14 Summary

90's of 20. century meant turning point for solution to conflicts in international relations. Intrastate conflicts became the main kinds of conflicts and were characteristic of brute force with widespread rights abuse. Conflicts in Rwanda and Bosna was indicated as genocide.

These global changes of armed conflicts exerted pressure to UN. UN had to respond to these conflict with the goals of UN chart and with UN' mission and prevent from acts of aggression, which was bound against civilian of affected state. UN started using a concept of humanitarian intervention as one of the most controversial measures. The meaning of humanitarian intervention changed very much and today is understood as a term of collective responsibility for human security, if the state affected by armed conflict doesn't want or isn't able to protect his citizens, or the state is aggressor to his citizens.

In 90's of 20. century humanitarian intervention was connected with unsuccessful missions of UN, which was stimatized by delayed reaction, underestimating of risk or political situation. Typical examples are humanitarian intervention of UN in Rwanda and in Somalia. These unsuccessful missions, mainly in Rwanda, made to revalue UN's activities in intrastate conflicts and using others coercive measures. Creating the concept Responsibility to protect from 2001 was result of these efforts. This concept was accepted by all member states at Summit UN 2005 and now this concept is still implementing. So we have to wait for finding out, whether this concpet is practical, effective and reliable. But in these days the first official mission under RtoP is ongoing in Libya.

This diploma work is focud on UN's humanitarian intervention, its shift of meaning and unsuccessful HI in Rwanda and Somalia too. I found out the deficits of these HI, which can lead to others failures of UN in field of international peace and security.

15 Literatura

České publikace

1. ADAMCOVÁ, Lenka. *Úvod do rozvojových studií*. Vyd. 1. Praha : Oeconomica, 2006. 297 s. ISBN 80-245-1057-X
2. BAAR, V.: *Národy na prahu 21. století – emancipace nebo nacionalismus*, nakladatelství Tilia: Šenov u Ostravy, 2002, str. 415, ISBN 80-86101-66-5
3. BARŠA, P.: *Národní stát a etnický konflikt: politická perspektiva*. 1. vyd.. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 329 s. ISBN 80-85959-52-6
4. BELL – FIALKOFF A.: *Etnické čistky: Bosna, Kypr, Karabach, Kosovo, Palestina, bývalý Sovětský svaz, Rwanda a Burundi, Srí Lanka, Transylvánie, Ulster*, Praha: nakladatelství Práh, 2003, str. 327, ISBN 80-7252-070-9
5. *Fakta a čísla OSN : základní údaje o organizace spojených národů*. Praha : Informační centrum OSN, 2005. 297 s. ISBN 80-86348-02-4
6. CHOMSKY, Noam. *Intervence / Noam Chomsky* ;Vyd. 1. Praha : Knižní klub, 2008. 213 s. ISBN 978-80-242-2143-4
7. KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. Praha : Victoria Publishing, 1997. 511 s., ISBN 80-7187-034-X
8. MAREK, Jindřich. *Krvavé mise OSN : modré barety v pasti mezinárodní politiky*. Praze : XYZ, 2010. -- 363 s., ISBN 978-80-7388-437-6
9. MUKASONGA, S.: *Inyenzi neboli švábi*. Brno: Nakladatelství Jota s. r. o., 2007, s. 150. ISBN 978-80-7217-501-7
10. OBERSON B.: *Mezinárodní humanitární právo – Odpovědi na vaše otázky*. Úřad Českého červeného kříže, 2007, 39 s. bez ISBN

11. ONDŘEJ, Jan ; ŠTURMA, Pavel. *Bezpečnost organizací, mezinárodní bezpečnost a mezinárodní humanitární právo : sborník mezinárodní konference*. Beroun : Eva Rozkotová: IFEC, 2008. 317 s. ISBN 978-80-87146-15-6.
12. ŠLACHTA, Mojmir. *Ohniska napětí ve světě*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství České geografické společnosti, 2007. 187 s. ISBN 978-80-86034-74-4
13. TOFFLER, A.; TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka: Jak porozumět dnešnímu globálnímu chaosu*. Praha: Nakladatelství Dokořán s.r.o., 2002, s. 303. ISBN 80-86569-16-0
14. TOŽIČKA, Tomáš. *Česko proti chudobě : informace, fakta a čísla z rozvojového světa*. Praha : Educon, 2007. 44 s., nemá ISBN
15. TOŽIČKA, Tomáš. *Příliš vzdálené cíle : rozvojové cíle tisíciletí: manuál globálního vzdělávání* . Praha : Educon, 2008. 64 s. ISBN 978-80-254-3279-2
16. VYSOKÝ KOMISARIÁT PRO UPRCHLÍKY: *Situace uprchlíků ve světě 1997-1998 : humanitární program*. Oxford : Oxford University Press, 1998. 302 s. ISBN 0-19-829309-9
17. WAISOVÁ Š.: *Řešení konfliktu v mezinárodních vztazích*, Portál, 2005, str. 201, ISBN 80-7178-390-0

Bakalářské a diplomové práce

1. JANKŮ, Linda. *Intervence ECOWAS v občanské válce v Libérii 1990 – 1997*. Brno, 2007. 46 s. Bakalářská práce (Bc.) Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Zdeněk Kříž, PhD.
2. VEHOVSKÁ, Lucie. *Účast OSN a mezinárodních humanitárních organizací na humanitárních krizích, vyvolaných ozbrojenými konflikty*. Opava, 2009. 80s. Bakalářská práce (Bc.) Slezská univerzita, Fakulta veřejných politik, obor

Veřejná správa a regionální politika. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Jaromír Pavlíček, CSc.

Cizí publikace:

1. BOULDEN, Jane. *Dealing with conflict in Africa : The United Nations and regional organizations*. Houndmills : Palgrave MacMillan, 2003. 325 s. ISBN 1-4039-6080-1
2. GRZYB, Amanda F. *The world and Darfur: international response to crimes against humanity in western Sudan*. Montreal : McGill-Queen's University Press, 2009. 349 p. ISBN 9780773535350
3. LEANING, Jennifer; BRIGGS, Susan M.; CHEN, Lincoln C. *Humanitarian crises : the medical and public health response*. Cambridge : Harvard University Press, 1999. 379 s. ISBN 0-674-15515-7
4. NARDIN, Terry; WILLIAMS, Melissa S. *Humanitarian intervention*. New York : New York University Press, c2006. 308 s., ISBN 0-8147-5831-2 (váz.) ISBN 978-0-8147-5831-1
5. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *The causes of conflict and the promotion of durable peace and sustainable development in Africa : report of the Secretary-General to the United Nations Security Council, 16 April 1998*. New York : United Nations, c1998. 25 s. ISBN 92-1-100657-0
6. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ: *Basic facts about The United Nations*. New York : The United Nations, 1992. 291 s. ISBN 000187284
7. RUDOLPH, Joseph R. *Encyclopedia of modern ethnic conflicts*. Westport : Greenwood Press, 2003. 375 s. ISBN 0-313-31381-4

8. THAKUR, Chandra Ramesh. *The United Nations, peace and security : from collective security to the responsibility to protect*. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. 388 s. ISBN 0-521-85517-9
9. WEISS, Thomas G. *Humanitarian intervention : ideas of action*. Cambridge : Polity Press, 2007. 196 s. ISBN 978-0-7456-4021-1
10. WEISS, Thomas G. *Military-civilian interactions : humanitarian crises and the responsibility to protect*. Lanham : Rowman & Littlefield, c2004. 275 s. ISBN 0-7425-3016-7
11. WEISS, Thomas G.; GONDENKER, Leon. *NGOs, the UN and global governance*. Boulder : Lynne Rienner, 1996. 250 s. ISBN 1-55587-613-7
12. WEISS, Thomas G; COLLINS, Cindy. *Humanitarian challenges and intervention* Boulder : Westview Press, 2000. 222 s. ISBN 0-8133-6799-9
13. WELSH M. J.: *Humanitarian intervention and international relations* Oxford : Oxford University Press, 2006. 234 str. ISBN 978-0-19-929162-5
14. WELSH, Jennifer M. *Humanitarian intervention and international relations*. Oxford : Oxford University Press, 2006. 234 s. ISBN 978-0-19-929162-5
15. WHEELER, Nicholas J. *Saving Strangers. Humanitarian Intervention in International Society*. Oxford : Oxford University Press, 2002.. -- 352 s. ISBN 9780199253104

České a zahraniční sborníky

1. BAGNOLI, C.: Humanitarian intervention as a Perfekt Duty: a Kantian Argument. In *Humanitarian intervention*. New York : New York University Press, 2006, s. 200 – 241

2. BOK, S.: The new Ethical Boundaries. In *Humanitarian crises : the medical and public health response*. Cambridge : Harvard University Press, 1999. s. 179 – 196
3. BOYLE, J.: Traditional Just War Theory and Humanitarian intervention. In *Humanitarian intervention*. New York : New York University Press, 2006, s. 49 – 95
4. COATES, A.: Humanitarian intervention: A Conflict of Tradition. In *Humanitarian intervention*. New York : New York University Press, 2006, s. 96 – 140
5. CHEN, L.C.: Preface. In *Humanitarian crises : the medical and public health response*. Cambridge : Harvard University Press, 1999. s. xv
6. Kok-Chor Tan: A duty to protect. In *Humanitarian intervention*. New York : New York University Press, 2006, s. 141 – 199
7. LEANING, J.: Emergency care. In *Humanitarian crises : the medical and public health response*. Cambridge : Harvard University Press, 1999. s. 81 – 96
8. LEANING, J.: Introduction. In *Humanitarian crises : the medical and public health response*. Cambridge : Harvard University Press, 1999. s. 1 – 14
9. NARDIN, T.: Introduction. In *Humanitarian intervention*. New York : New York University Press, 2006, s. 1 – 47
10. NEIER, A.; LEANING, J.: Human Rights Challenges. In *Humanitarian crises : the medical and public health response*. Cambridge : Harvard University Press, 1999. s. 195 – 210
11. ROMANCOV, M. Politická geografie. Geopolitika. In: CABADA, L. – KUBÁT, M. a kol. Úvod do studia politické vědy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 421 - 444

12. TOOL, M. J.: The role of Rapid Assessment. In *Humanitarian crises : the medical and public health response*. Cambridge : Harvard University Press, 1999. s. 15 – 40
13. URBAN, R. Možné přístupy k objektivizaci výdajů v resortu obrany. In *Objektivizace výdajů z veřejných rozpočtů. Sborník referátů z konference pořádané Ekonomicko-správní fakultou MU ve dnech 15. – 17. 5. 1997*. Brno : MU, 1997, s. 265-271.
14. WILLIAMS, M.S.: Preface. In *Humanitarian intervention*. New York : New York University Press, 2006, neostránkovo

Články v českých periodících

1. BUREŠ, Oldřich: *Mírové operace OSN v post bipolárním světě - méně znamená více*. Mezinárodní vztahy, 28, 2003, č. 3, s. 24-43.
2. FÍGR, P.: *Africká podoba násilí a krveprolití*. Lidová demokracie. Roč. 49, č. 254, s. 10.
3. GEDLU, Mesfin: *Prevence a řešení konfliktů a OSN: africké zkušenosti*. Mezinárodní politika 2002, č. 4, s. 36-38.
4. HLAVÁČEK, J.: *Burundi a Rwanda - oběti mnohasetletého nerovnoprávného soužití Hutů a Tutsiů*. Mezinárodní vztahy. Roč. 32, č. 2 (1997), s. 63-69
5. LÍTERA, B.: *Etnické a nacionální konflikty*. Mezinárodní politika. Roč. 22, č. 5 (1998), s. 41-42.
6. PETR, Michal: *Ozbrojená intervence a mezinárodní právo*. Mezinárodní politika, 2003, č. 7, s. 12-14.
7. RADĚJ, Tomáš: *Somálsko: občanská válka a kolaps státu*. Mezinárodní politika, 2004, č.5, s. 8-10.

8. SCHMIDT – HAUER, Ch.: *Anatomie hororu*. Střední Evropa. Roč. 15, č. 90 (1999), s. 27-30.
9. ŠULC, F.: *Anatomie jednoho selhání*. Lidové noviny: Rubrika: Orientace. Roč. 17, č. 80 s. 15.
10. VRANÝ, Jan: *OSN a konflikty v rozvojovém světě se zaměřením na Afriku*. Mezinárodní politika, 26, 2002, č. 9, s. 12-15.
11. ZÁVĚŠICKÝ, Jan: *Boj proti terorismu v současném Somálsku*. Mezinárodní politika, 2003, č. 10, s. 21-23
12. ZBOŘIL, Z.: *Cestou za etnickými konflikty téměř až na konec světa*. Mezinárodní politika. Roč. 31, č. 7 (2007), s. 39-40

Články v zahraničních periodících

1. CONNING, de C.: *The Coherence Dilemma in Peacebuilding and Post-Conflict Reconstruction Systeme*. African Journal on Conflict Resolution Vol. 8 (3) 2008: pp. 85-110,
2. GARTZKE, E. - GLEDITSCH, K.S.: *Identity and Conflict: Ties that Bind and Differences that Divide*. European Journal of International Relations, 12, 2006, č. 1, s. 53-87.
3. GEDLU, Mesfin: *Prevence a řešení konfliktů a OSN: africké zkušenosti*. Mezinárodní politika 2002, č. 4, s. 36-38.
4. GLENNON, Michael J.: *Why the Security Council Failed*. Foreign Affairs, 2003, č. 3, s. 16-35.
5. KING, Ch.: *Scots to Chechens: How "Ethnic" Is Ethnic Conflict?* Harvard International Review, Vol. 28, 2007

6. RUBIN R. B., JONES, B. D.: *Prevention of Violent Conflict: Tasks and Challenges for the United Nations* ; Global Governance, Vol. 13, 2007
7. WILLIAMS. M. R.: *The Sociology of Ethnic Conflicts: Comparative International Perspectives* . Annual Review of Sociology, Vol. 20, 1994

Internetové odkazy

1. Člověk v tísní: *Sektor humanitární pomoc a obnova* [online] c 2011 [15. února 2009] dostupná na: <http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?id=261>
2. Český červený kříž: *Co je to humanitární právo* [online] c 2011 [01. 12. 2009] dostupná na: <http://www.cervenyriz.eu/cz/mhp/cojemhp.htm>
3. United nations: *Report of the secretary – general on the situation in Rwanda* [online] c 2011 [13. 05.1994] dostupná: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/215/13/IMG/N9421513.pdf?OpenElement>
4. United nations: *Rwanda – UNAMIR background summary* [online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirS.htm>
5. United nations: *Rwanda – UNAMIR background full text*[online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirFT.htm>
6. United nations: *Rwanda – UNAMIR facto and figure*[online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirF.htm>
7. United nations: *Rwanda – UNAMIR mandate*[online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirM.htm>

8. Jukl Marek: *Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly: stručný přehled* [online] c 2011 [1. 10. 2009] dostupná na: <http://www.cervenkykriz.eu/cz/mhp/konvence.htm>
9. Informační centrum OSN v Praze: *Mezinárodní humanitární právo* [online] c 2011 [2005] dostupná na: <http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/?kap=67>
10. MPSV: *OSN: obecné informace* [online] c 2011 [17. 7. 2007] dostupná na: <http://www.mpsv.cz/cs/1109>
11. Informační centrum OSN v Praze: *Charta OSN* [online] c 2011 [2005] dostupná na: webová adresa: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>
12. Kříž Zdeněk: *Příčiny vzniku válek v teorii mezinárodních vztahů* [online] c 2011 [10.5.2001] dostupná na: http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_2/52.htm
13. Autor neuveden : *Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce* [online] c 2011 [22.12.2008] dostupná na: http://www.rozvojovka.cz/humanitarni-pomoc-a-rozvojova-spoluprace_228_2.htm
14. Autor neuveden : *Zahraniční rozvojová spolupráce ČR* [online] c 2011 [22.12.2008] dostupná na: http://www.rozvojovka.cz/zahranicni-rozvojova-spoluprace-cr_228_3.htm
15. Bureš Oldřich, Dušková Lenka: *Čeští vojáci a operace na udržení míru OSN* [online] c 2011 [23. 12. 2010] dostupná na: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2007/clanky/cesti-vojaci-a-operace-na-udrzeni-miru-osn.html>
16. Autor neuveden: [online] c 2011 [21. 05. 2009] dostupné na: gabriellesgiffords.blogspot.com

17. United nations: *Resolution 846* (1993) [online] c 2011 [22. 06.1999] dostupná: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/366/31/IMG/N9336631.pdf?OpenElement>
18. United Nations: *Supporting survivors* [online] c 2011 [není uvedeno] dostupná na: <http://www.un.org/preventgenocide/rwanda/support.shtm>
19. United Nations: *Preventing genocide* [online] c 2011 [není uvedeno] dostupná na: <http://www.un.org/preventgenocide/rwanda/preventgenocide.shtml>
20. Kofi Annan: *The world reflects on Rwanda genocide* [online] c 2011 [duben 1994] dostupná na: <http://www.un.org/ecosocdev/geninfo/afrec/newrels/rwanda.htm>
21. Šedivý, Jiří: *Válka: rámeček pro analýzu* [online] c 2011 [10. 2. 2009] dostupná na: <http://prg.xf.cz/kniha/kap7.htm>
22. International commission on intervention and state sovereignty: *Responsibility to protect* [online] c 2011 [prosinec 2001] dostupná na: <http://www.iciss.ca/pdf/Commission-Report.pdf>
23. Ministerstvo zahraničních věcí: *Summit OSN 2005* [online] c 2011 [03.05.2010] dostupná na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/osn/osn_tematicky/index_4.html
24. Ministerstvo zahraničních věcí: *Odpovědnost chránit* [online] c 2011 [03.05.2010] dostupná na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/osn/osn_tematicky/index_3.html
25. Ministerstvo zahraničních věcí: *Informace o struktuře a činnosti OSN* [online] c 2011 [03.05.2010] dostupná na:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/osn/uvod_do_osn/index.html

26. Ministerstvo zahraničních věcí: *Finanční příspěvky ČR do řádného rozpočtu OSN a na mírové operace* [online] c 2011 [03. 05. 2010] dostupná na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/osn/cr_v_osn/financni_prispevky_ceske_republiky_do.html
27. United nations: *Handbook on policing in peacekeeping operations* [online] c 2011 [10. 12. 2003] dostupná na: <http://www.peacekeepingbestpractices.unlb.org/Pbps/library/Handbook%20on%20UN%20PKOs.pdf>
28. United nations: *Agenda for peace* [online] c 2011 [17. 06. 1992] dostupná: <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>
29. United nations: *Supplement to an agenda for peace: positron paper of the secretary-general on the occasion of the fiftieth anniversary of the United nations* [online] c 2011 [17. 06. 1992] dostupná: <http://www.un.org/Docs/SG/agsupp.html>
30. Ministerstvo zahraničních věcí: *Operační strategie humanitární pomoci ČR na rok 2011* [online] c 2011 [23. 12. 2010] dostupná na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/operacni_strategie_humanitarni_pomoci_cr.html
31. UN: *Report of the Independent Inquiry into the actions of the United nations during the 1994 genocide in Rwanda* [online] c 2011 [15. 12. 1999] dostupná: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/395/47/IMG/N9939547.pdf?OpenElement>
32. United nations: *Somalia – UNOSOM I. background* [online] c 2011 [17. 06. 1992] dostupná: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosom1backgr2.html>

33. United nations: *Somalia – UNOSOM I.* [online] c 2011 [27. 03. 1997] dostupná: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm>
34. United nations: *Somalia – UNOSOM II.* [online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2b.htm>
35. United nations: *Somalia* [online] c 2011 [21. 03.1997] dostupná: http://www.un.org/wcm/content/site/undpa/main/activities_by_region/africa/somalia
36. Autor neveden: *Co je humanitární právo* [online] c 2009 [14.3.2009] dostupná na: <http://www.cervenkykriz.eu/docs/mhp/cojemhp.htm>
37. Annan, Kofi: *Genocidě musíme umět zabránit* [online] c 2011 [nevedeno] dostupná na: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=999>
38. Ferroggiaro, William: *The US and the genocide in Rwanda 1994 : Evidence of inaction* [online] c 2011 [20. 8. 2001] dostupná na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB53/index.html>
39. United nations: *Rwanda - UNAMIR* [online] c 2011 [2001] dostupná na: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unamir.htm
40. United nations: *Uganda – Rwanda – UNOMUR* [online] c 2011 [nevedeno] dostupná na: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unomurbackgr.html
41. Autor neveden: *Somalia civil war* [online] c 2011 [nevedeno] dostupná na: <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/somalia.htm>
42. United nations: *UNOSOM I.* [online] c 2011 [2003] dostupná na: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosomi.htm

43. United nations: *Somalia – UNOSOM Mandat* [online] c 2011 [2003] dostupná na: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom1mandate.html
44. United nations: *Somalia – UNOSOM I. background* [online] c 2011 [2003] dostupná na: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unsom1backgr1.html
45. United nations: *UNOSOM II* [online] c 2011 [2003] dostupná na: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom2.htm
46. Autor neuvědén: *Somálsko břemena neúspěchů* [online] c 2011 [10. 4. 2009] dostupná na: <http://www.blisty.cz/art/28826.html>

16 Seznam zkratek

- CAP – konsolidovaná humanitární výzva
- ES – evropské společenství
- HI – humanitární intervence
- HP – humanitární pomoc
- ICISS – mezinárodní komise pro intervenci a státní suverenitu
- IHL – mezinárodní humanitární právo
- MONUC - mise OSN v Demokratické republice Kongo 1999-dosud
- MZV – ministerstvo zahraničních věcí
- OAU – Africká unie
- OBSE – organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
- ODA – oficiální rozvojová pomoc ČR
- ONUMOZ – operace OSN v Mozambiku 1992-1994
- OSN – organizace spojených národů
- RPF – rwandská vlastenecká fronta
- RtoP či R2P – Responsibility to protect – Odpovědnost chránit
- SNM – somálské národní hnutí
- UNAMIR - mise OSN na pomoc Rwandě 1993-1996
- UNAVEM – ověřovací mise v Angole 1988-1991
- UNGCI – strážní mise OSN v Iráku 1991-2003
- UNHCR – úřad vysokého komisaře organizace spojených národů pro uprchlíky
- UNICEF – dětský fond OSN
- UNMEE - pozorovatelská mise OSN v Etiopii a Eritrei 2004-2007
- UNMIK - mise OSN v Kosovu 1999 – dosud
- UNMIL - mise OSN v Libérii 2003 – dosud
- UNMOP - pozorovatelská mise OSN na Prevlace 1996-2002
- UNMOT – pozorovatelská mise OSN v Tádžikistánu
- UNOMIG - pozorovatelská mise OSN v Gruzii 1993 – dosud
- UNOMIL – pozorovatelská mise OSN v Libérii 1993-1997
- UNOMSIL - pozorovatelská mise OSN v Sierra Leone 1998-1999
- UNOMUR – pozorovatelská mise v Ugandě a Rwandě 1993-1994

- UNOSOM I - operace OSN v Somálsku 1992-1993
- UNOSOM II. - operace OSN v Somálsku 1993-1995
- UNPOS – politická kancelář OSN pro Somálsko
- UNPREDEP - preventivní rozmístění sil OSN v Jugoslávii 1995-1999
- UNPROFOR - ochranná síla OSN v Jugoslávii 1992-1995
- UNSCOM - zvláštní komise OSN
- UNTAES - přechodná správa OSN ve východní Slavonii, Barane a Západního Sirmiumu 1996-1998
- UNTAG – přechodná pomoc OSN v Namibii 1989-1990
- WFP – světový potravinový program
- ZEU – západoevropská unie

17 Seznam obrázků, grafů a tabulek

Grafy:

GRAF 1: ODHADOVANÉ MNOŽSTVÍ OBĚTÍ GENOCIDY VE RWANDĚ	60
--	----

Obrázky:

OBRÁZEK 1: CELKOVÝ POČET MRTVÝCH V DŮSLEDKU VÁLEČNÝCH KONFLIKTŮ V LETECH 1946 – 2002	37
OBRÁZEK 2: KONFLIKTNÍ CYKLUS A ŘEŠENÍ KONFLIKTU	39
OBRÁZEK 3: SROVNÁNÍ POČTU MÍROVÝCH MISÍ V AFRICE A MIMO AFRIKU	42
OBRÁZEK 4: ÚLOHA PEACEKEEPINGU V OZBROJENÉM KONFLIKTU	43
OBRÁZEK 5: GEOGRAFICKÁ MAPA RWANDY	54

Tabulky:

TABULKA 1: VÝSLEDKY OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ	20
TABULKA 2 STRUKTURA PŘÍSPĚVKŮ ČR V RÁMCI ODA (OFICIÁLNÍ ROZVOJOVÉ POMOCI) V ROCE 2006	48
TABULKA 3: ODHADOVÝ POČET OBĚTÍ BĚHEM 100 DNÍ GENOCIDY	59

18 Seznam příloh

Příloha č. 1: Působení českých vojáků v mírových misích OSN (tabulka)

Příloha č. 2: Stupně odpovědnosti pro využití intervence před, během a následně po humanitární krizi (obrázek)

Příloha č. 3: Rozmístění etnik Hutu a Tutsi v rámci vesnické struktury ve Rwandě před a po genocidě v 1994 v prefektuře Girongoro (obrázek)

Příloha č. 4: Změny tradičních rolí aktérů ozbrojeného konfliktu v rámci mezistátního a vnitrostátního ozbrojeného konfliktu (obrázek)

Příloha č. 5: Znění tzv. Hostage incident card: rady v případě zajetí (text)

Příloha č. 6: Funkce operací na udržení míru OSN od konce studené války (tabulka)

Příloha č. 7: Úryvek z měsíčního hlášení pro české ministerstvo obrany o situaci v Kongu v lednu 2003 (text)

Příloha č. 8: Probíhající mise OSN (oficiální přehled k 30. 9. 2010) (tabulka)

19 Přílohy

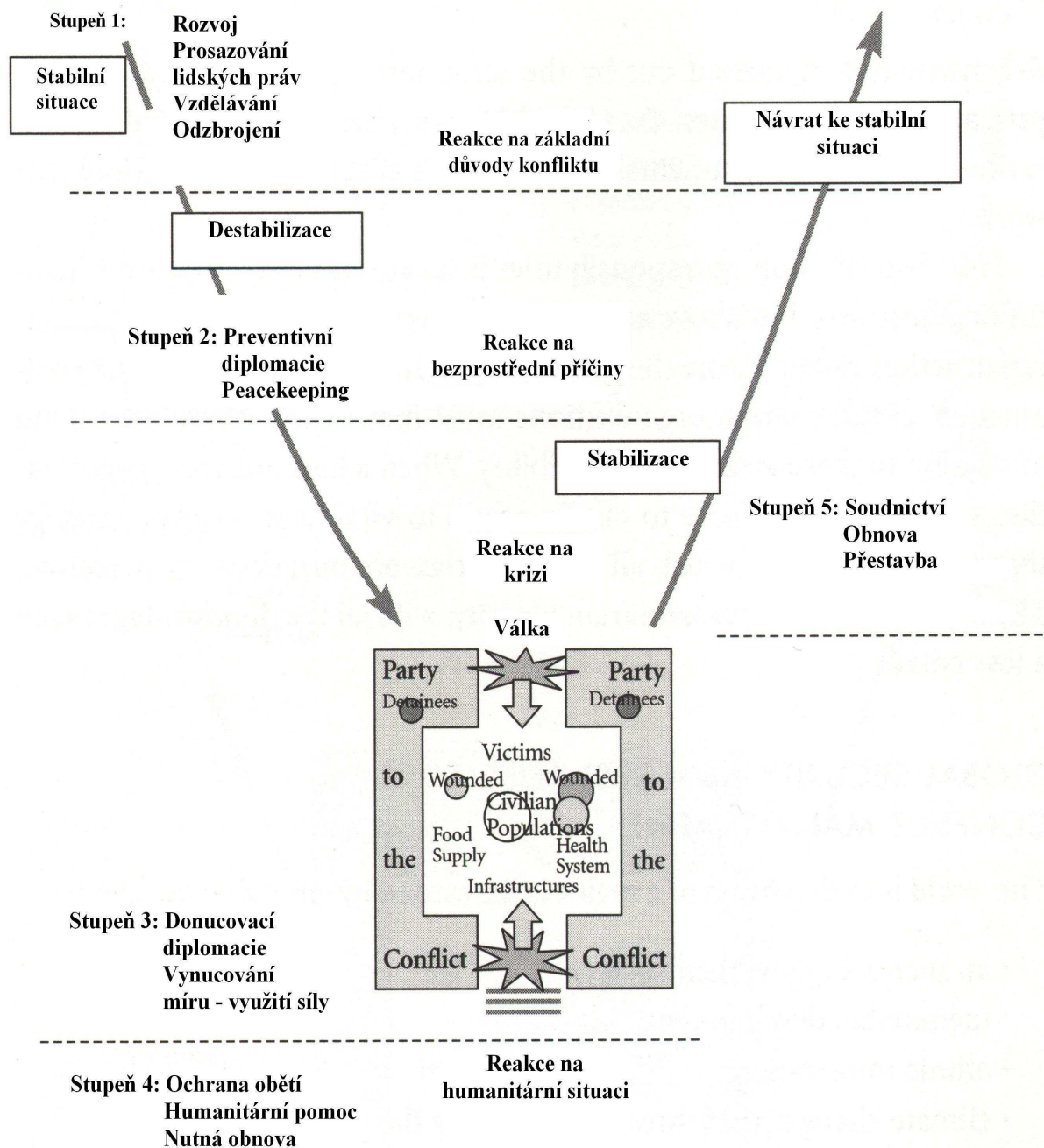
Příloha č. 1: Působení českých vojáků v mírových misích OSN (tabulka)

Mise	Země	Od	Do	Celkem se zúčastnilo
DKNS	Korea	Květen 1995	Únor 1993	56
MONUC	Kongo	Květen 2000	Současnost	Neuvedeno (3 v roce 2006)
UNAVEM	Angola	Leden 1989	Prosinec 1992	16
UNAVEM II.	Angola	Prosinec 1992	Březen 1993	39
UNCRO	Chorvatsko	Leden 1999	Leden 2000	750
UNGCI	Irák	Červen 1991	Únor 2003	320
UNMIK	Kosovo	Únor 2000	Současnost	Neuvedeno (1 v roce 2006)
UNMOP	Chorvatsko	Listopad 1996	Prosinec 2002	7
UNMOT	Tádžikistán	Červen 1998	Červen 2000	6
UNOMIG	Gruzie	Říjen 1994	Současnost	Neuvedeno (5 v roce 2006)
UNOMIL	Libérie	Prosinec 1993	Srpen 1997	31
UNOMOZ	Mosambik	Březen 1993	Prosinec 1994	41
UNOMSIL	Sierra Leone	Říjen 1999	Současnost	Neuvedeno
UNOSOM	Somálsko	Červen 1991	Březen 1993	8
UNPREDEP	Makedonie	Listopad 1995	Únor 1999	2
UNPROFOR	Býv. Jugoslávie	Leden 1992	Červenec 1996	2250
UNSCOM	Irák	Červen 1991	Duben 1993	10
UNSCOM	Irák	Březen 1998	Březen 1998	1
UNTAES	Chorvatsko	Červenec 1996	Červenec 1998	100
UNTAG	Namibie	Březen 1989	Březen 1990	22
UNMEE	Etiopie/Eritrea	Leden 2001	Současnost	Neuvedeno (2 v roce 2006)

Zdroj: Bureš Oldřich, Dušková Lenka: *Čeští vojáci a operace na udržení míru OSN* [online] c 2011 [23. 12. 2010] dostupná na: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2007/clanky/cesti-vojaci-a-operace-na-udrzeni-miru-osn.html>

Příloha č. 2: Stupně odpovědnosti pro využití intervence před, během a následně po humanitární krizi (obrázek)

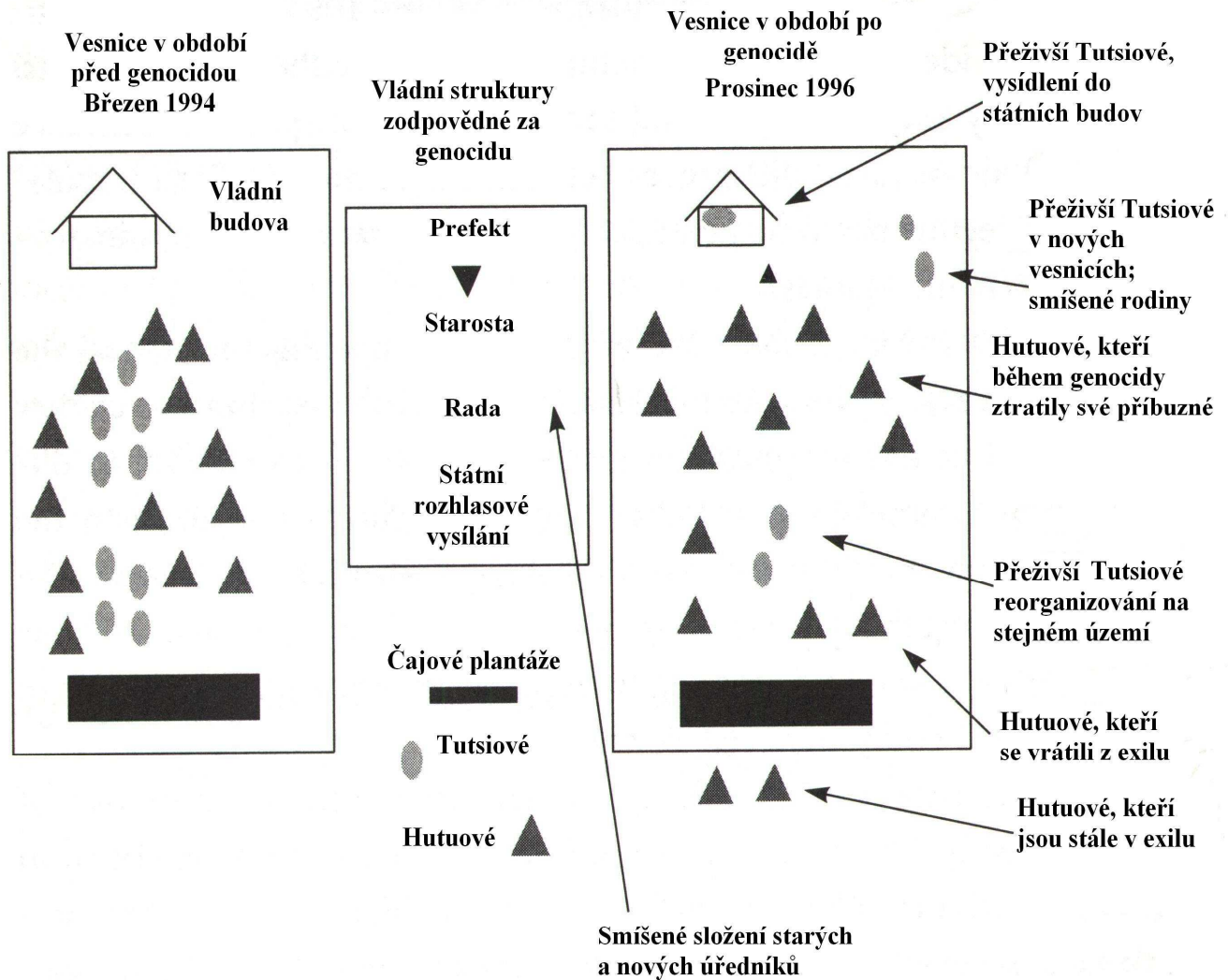

Překlad dalších anglických pojmů:

- Detainees – zajatci
- Wounded – zranění
- Party to the conflict – strana konfliktu
- Food supply – dodávky potravin
- Civilian population – civilní obyvatelstvo
- Infrastructure - infrastruktura

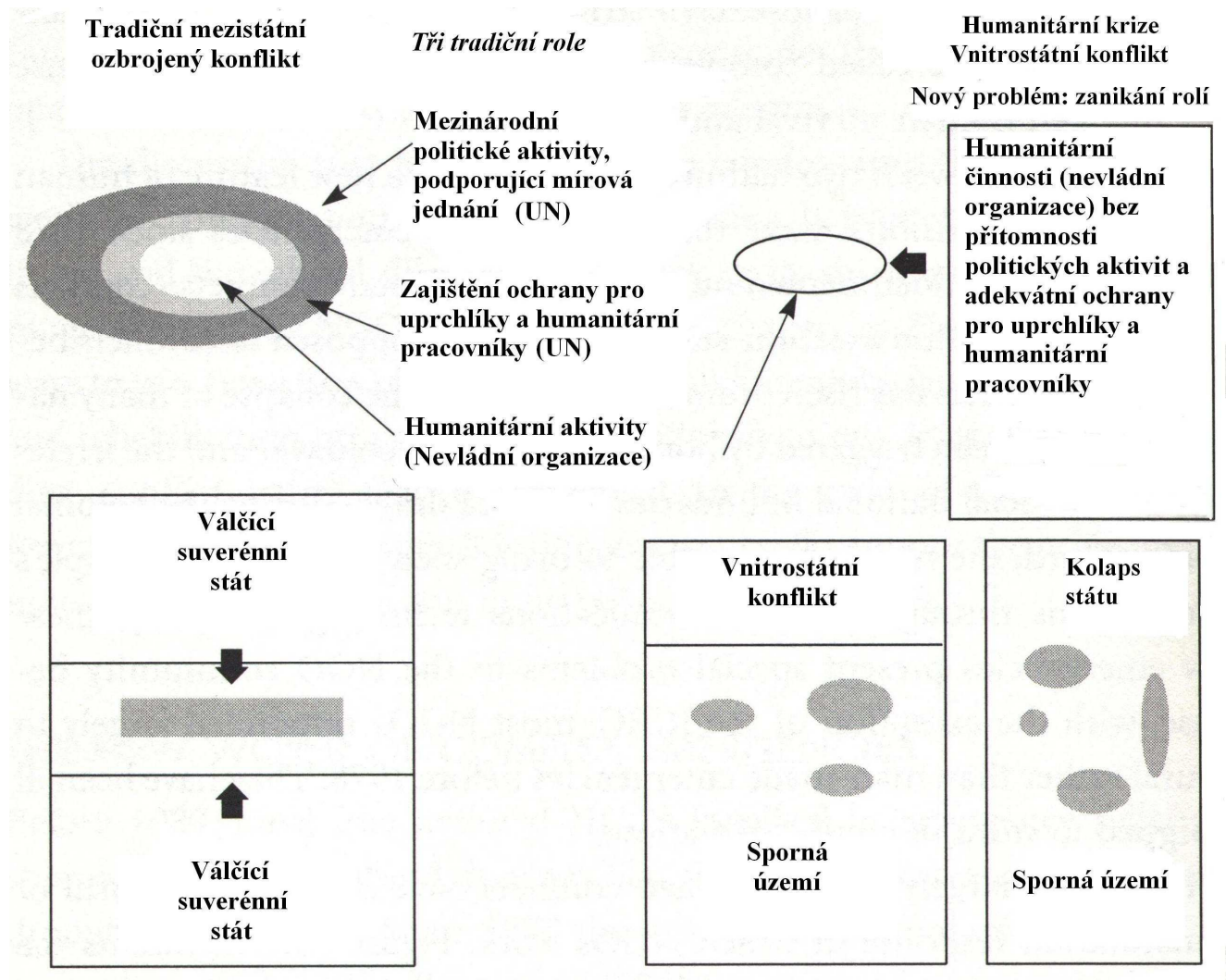
Zdroj: PERRIN, P.: The Risks of Military Participation. In *Humanitarian intervention*. New York : New York University Press, 2006, s. 321, upraveno

Příloha č. 3: Rozmístění etnik Hutu a Tutsi v rámci vesnické struktury ve Rwandě před a po genocidě v 1994 v prefektuře Girongoro (obrázek)

Zdroj: LINDENBERG, M.: Complex Emergencies and NGOs: The Example of CARE. In *Humanitarian intervention*. New York : New, s.232, upraveno

Příloha č. 4: Změny tradičních rolí aktérů ozbrojeného konfliktu v rámci mezistátního a vnitrostátního ozbrojeného konfliktu (obrázek)

Zdroj: LINDENBERG, M.: Complex Emergencies and NGOs: The Example of CARE. In *Humanitarian intervention*. New York : New, s.214, upraveno

Příloha č. 5: Znění tzv. Hostage incident card: rady v případě zajetí (text)

Pro případ zajetí nabízí ústřední štáb misí OSN v New Yorku v rámci přípravy modrých baretů na zahraniční mise tučt rad v podobě tzv. Hostage incident card, která obsahuje následující rady.

- Vaší jedinou prací je přežít
- V době svého zajetí se nepokoušejte bojovat. Prvních 15 – 45 minut je nejvíce nebezpečných. Nehrajte si na hrdinu, nesnažte se únoscům neodpovídat a nebuďte na ně hrubý
- Říkejte pravdu při udávání osobních údajů, ale dávejte si pozor na otázky, které by mohly poškodit misi. Buďte připraven vysvětlit vše, co máte u sebe a na sobě. Nenoste u sebe věci, které by mohly zpochybnit vaše motivy a vaše postavení v misi
- Strach je normální reakce. Zkuste se proto uvolnit, zklidnit, zhluboka se nadechnout a přijmout vzniklou situaci.
- Držte se zpátky. Nechovejte se otrocky, avšak ani se zjevným odporem. Dodržujte pokyny svých uchvatitelů. Nekřičte na ně, nevyhrožujte jim, aby si všimli, že studujete jejich podobu, oblečení a chování.
- Zkuste si získat u svých únosců respekt a zkuste si s nimi vybudovat vztah. Vynikající téma pro debatu jsou rodina a děti.
- Zdůrazňujte, že jste zaměstnanec OSN, jste neutrální a nejste nijak spojeni s politikou
- Snažte se únosce přesvědčit, aby co nejdříve informovali úřady a vaše nadřízené o místě vašeho pobytu a jejich podmínkách
- Pečujte o sebe; cvičte, zůstaňte dobře upraven, jezte a pijte, dokonce i když nejste právě hladový
- Buďte trpělivý a mentálně připravený na samotu. Zaměřte svou mysl na příjemné scény a vzpomínky či modlitby
- Nepokoušejte se uniknout, pokud nemáte jistotu, že budete úspěšný
- Pokud dojde z vnějšku k násilnému pokusu o vaši záchranu, lehněte si na zem a držte ruce přes hlavu. Jakmile se situace stabilizuje, identifikujte se.

Kapitán Standa Štefanko, který byl zajat na misi OSN v Libérii uvedl k výše uvedeným radám následující: „ *To desatero OSN o chování v zajetí je zajímavé, ale... Vše je*

jednodušší. V zajetí jsem si uvědomil základní pravdu: Ozbrojený muž s kalašnikovem má vždy pravdu“ .

Zdroj: MAREK, Jindřich. Krvavé mise OSN : modré barety v pasti mezinárodní politiky. Praze : XYZ, 2010. str. 344 - 345

Příloha č. 6: Funkce operací na udržení míru OSN od konce studené války (tabulka)

Vojenské	Politické	Humanitární
Monitoring dohod o příměří	Udržování pořádku a dodržování zákonů	Ochrana humanitárních konvojů
Monitoring nárazníkových zón	Pomoc při obnově funkční vlády	Ochrana humanitárních pracovníků
Odzbrojení nepřátelených frakcí	Pomoc s udržením nezávislosti	Zajištění humanitární pomoci
Kontrola rozmístění místních sil	Vyjednávání s vládnoucími entitami	Zřízení, podpora a ochrana místních bezpečných zón
Prevence infiltrace	Administrace voleb	Pomoc při repatriaci uprchlíků
Prevence občanské války	Vykonávání dočasné místní správy	Monitoring uprchlíků
Dohled nad dodržováním bezpečnostních dohod	Zajištění bezpečnosti nutné pro pomoc s revitalizací místní ekonomiky	Logistická podpora humanitárních projektů včetně dopravy a zdravotního zabezpečení
Dozor nad regionálním rozdělením	Management a arbitráž lokálních sporů	Dohled nad dodržováním dohod o ochraně lidských práv
Odstraňování min	Tzv. „confidence-building“ opatření	
Výcvik a reorganizace vojenských jednotek	Výcvik místní policie	

Zdroj: Bureš Oldřich, Dušková Lenka: *Čeští vojáci a operace na udržení míru OSN* [online] c 2011 [23. 12. 2010] dostupná na: <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2007/clanky/cesti-vojaci-a-operace-na-udrzeni-miru-osn.html>

Příloha č. 7: Úryvek z měsíčního hlášení pro české ministerstvo obrany o situaci v Kongu v lednu 2003 (text)

... V průběhu měsíce ledna se situace v Demokratické republice Kongo bohužel dále zhoršila, a to zejména z hlediska bezpečnosti. Vláda DRK se dokonce rozhodla podat Radě bezpečnosti OSN žalobu, vzhledem k událostem v oblasti Ituri, které považuje za „akt nevýslovného barbarství a krutosti namířený proti nevinnému obyvatelstvu“. Zvažuje se i možnost postoupení věci k Mezinárodnímu soudnímu dvoru v Haagu.

Přímo v oblasti Ituri potvrdily speciální vyšetřovací týmy mise OSN MONUC zločiny proti lidskosti a násilnosti zahrnující kanibalismus. Zvláštní zástupce generálního tajemníka OSN v Kongu neprodleně zaslal o incidentu hlášení do New Yorku. Vojáci MLC (mouvement de liberation du Congo) spolu se spojenci z RCD-N (Rassemblement congolais pour la democratie – national) a UPC (Union o Patrioti Congolese) v masovém měřítku vyvražďovali zejména osady bezbranných Pygmejů. Podle očitých svědků znásilňovali místní ženy, v jednom případě dokonce několik minut po porodu, rituálně konzumovali lidské orgány, zejména dětské. Ke kanibalismu nutili i samotné vesničany, když po nich pod trestem smrti vyžadovali konzumaci orgánů členů jejich vlastních rodin popravených jim před očima mačetou! Celkově lze v oblasti kolem Mamlasy a Manginy považovat za prokázáno 117 zrazení, 65 znásilnění, zahrnujících násilí na dětech, 82 lidí bylo uneseno (za účelem nucené práce nebo sexuálního zneužití) a v 27 případech došlo k mučení. Nejvíce zarážející je fakt, že celá akce byla vojáky MLC prezentována jako očistná „očkovací kampaň“ v oblasti Severního Kivu a Beni a považována za regulérní způsob vedení války. Představitel hnutí MLC Jean Pierre Bemba pod tlakem mínění veřejnosti nechal v polovině ledna uvěznit vojenské velitele zodpovědné za uvedené masakry civilního obyvatelstva a přislíbil vyšetřovatelům MONUC maximální otevřenost, podporu a spolupráci. Spolu s vedením RCD-N a PC však popírá pravdivost zpráv o kanibalismu vlastních jednotek....

Měsíční hlášení české Senior Officer v misi MONUC
za měsíc leden 2003

Zdroj: Zdroj: MAREK, Jindřich. *Krvavé mise OSN : modré barety v pasti mezinárodní politiky*. Praha : XYZ, 2010. str. 344 - 345

Příloha č. 8: Probíhající mise OSN (oficiální přehled k 30. 9. 2010) (tabulka)

Časové rozpětí	Název	Území	Cíle mise	Důvod mise
Od r. 1948	UNTSO	Střední Východ	Dohled nad příměřím	Kontrola vývoje situace na hranicích arabských zemí s Izraelem
Od r. 1949	UNMOGIP	India a Pákistán	Skupina vojenských pozorovatelů OSN v Indii a Pákistánu	Indo-pákistánská válka o Kašmír
Od r. 1964	UNFICYP	Kypr	Mírový sbor OSN na Kypru	Řecko-turecký spor o Kypr
Od r. 1974	UNDOF	Golanské výšiny	Pozorovatelská mise OSN pro uvolňování napětí	Kontrola příměří mezi Izraelem a Sýrií
Od r. 1978	UNIFIL	Libanon	Dočasná mise OSN v Libanonu	Izraelsko – libanonská válka vyvolaná palestinskými teroristy
Od r. 1991	MINURSO	Západní Sahara	Mise OSN pro referendum v Západní Sahare	Marocká okupace Západní Sahary
Od r. 1999	MONUC	Demokratická republika Kongo	Pozorovatelská mise OSN v DR Kongo	2. konžská válka – kontrola ozbrojení nevládních sil a ochrana humanitární pomoci
Od r. 1999	UNMIK	Kosovo	Správní mise OSN v Kosovu	Válka v Kosovu
Od r. 2003	UNMIL	Libérie	Mise OSN v Libérii	2. občanská válka v Libérii

Od r. 2004	UNOCI	Pobřeží Slonoviny	Operace OSN v Pobřeží Slonoviny	Občanská válka v Pobřeží Slonoviny
Od r. 2004	MINUSTAH	Haiti	Stabilizační mise OSN na Haiti	Nepokoje na Haiti
Od r. 2005	UNMIS	Súdán	Mise OSN v Súdánu	2. súdánská občanská válka
Od r. 2006	UNMIT	Východní Timor	Integrovaná mise OSN v Timoru – Leste	Východotimorská krize
Od r. 2007	UNAMID	Súdán	Mise OSN/Africké unie v Dárfúru	Konflikt v provincii Dárfúr
Od r. 2007	MINURCAT	Čad – Středoafriická republika	Mise OSN v Středoafriické republice a Čadu	Přerůstání konfliktu v Dárfúru do sousedních zemí

Zdroj: MAREK, Jindřich. *Krvavé mise OSN : modré barevy v pasti mezinárodní politiky*. Praha : XYZ, 2010. str. 310 - 311